

Wysłuchanie w sprawie projektu Programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027

15 LIPCA 2021

Zapis wypowiedzi (transkrypcja)

Pytania i rekomendacje zamieszczone w sekcji Q&A oraz na czacie

Uwagi przesłane do organizatorów wysłuchań

Opracowanie:

Ogólnopolska Federacja Organizacji Pozarządowych

Cykl wysłuchań publicznych w sprawie projektu Umowy Partnerstwa i programów krajowych na lata 2021-2027 realizowany jest przez Ogólnopolską Federację Organizacji Pozarządowych i Fundację Stocznia, we współpracy z Ministerstwem Funduszy i Polityki Regionalnej, pod patronatem Podkomitetu KUP do spraw rozwoju partnerstwa

Spis treści

Zapis wypowiedzi (transkrypcja)	5
Rozpoczęcie wysłuchania	5
Karolina Dreszer-Smalec, Prezeska Ogólnopolskiej Federacji Organizacji Pozarządowych	5
Barbara Baka, Zastępca Dyrektora Departamentu Programów Infrastrukturalnych, MFiPR	8
Jarosław Orliński, Dyrektor Departamentu Programów Infrastrukturalnych, MFiPR	8
Iwona Janicka, Ogólnopolska Federacja Organizacji Pozarządowych	12
Wystąpienia uczestniczek i uczestników wysłuchania	13
Dorota Zmarzłak, Związek Gmin Wiejskich Rzeczypospolitej Polskiej	13
Maciej Fijałkowski, Urząd Miasta Stołecznego Warszawy	15
Marek Wysocki, Centrum Projektowania Uniwersalnego Politechniki Gdańskiej	17
Anita Majos, Spółka „Koleje Mazowieckie – KM” sp. z o.o.	19
Bogdań Ślęk, Związek Producentów Sprzętu Oświetleniowego „Pol-lighting” (prezentacja >>)	20
Lech Wojciechowski, Polska Platforma LNG i bioLNG	22
Włodzimierz Ehrenhalt, Stowarzyszenie Energii Odnawialnej	24
Karolina Dreszer-Smalec, Ogólnopolska Federacja Organizacji Pozarządowych	26
Maciej Kunysz, Stowarzyszenie EKOSKOP / Zespół ds. Funduszy RDPP	28
Edyta Kalamarz, Konsorcjum „Społeczne Ekosystemy Dostępności”	30
Alina Kozińska-Bałdyga, Federacja Inicjatyw Oświatowych / Young Women's Christian Association (YWCA)	32
Marcin Kowalczyk, Fundacja WWF Polska	34
Anna Dworakowska, Polski Alarm Smogowy / Krakowski Alarm Smogowy	36
Marta Jaskulska, Związek Stowarzyszeń „Kongres Ruchów Miejskich” (KRM)	37
Joanna Furmaga, Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć	39
Małgorzata Lelińska, Konfederacja Lewiatan	40
Krzysztof Smolnicki, Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć	41
Agnieszka Kordalewska, FUNDACJA GOTOWI.ORG (prezentacja >>)	42
Anna Spurek, Green REV Institute	44
Łucja Kucmin-Węglarczyk, Fundacja Przestrzeń do życia	45
Ewa Malicka, Towarzystwo Rozwoju Małych Elektrowni Wodnych	46
Izabela Zygmunt, WiseEuropa	47

Jan Twardowski, Ogólnokrajowe Stowarzyszenie „Poszanowanie Energii i Środowiska” (SAPE-POLSKA) (prezentacja >>)	48
Jan Chrapek, Stowarzyszenie „Zrównoważona Mobilność w Jaworznie”	49
Judyta Łuczyńska, Fundacja Sendzimira	50
Justyna Choroś, Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków.....	52
Kajetan Nowak, Młodzieżowy Strajk Klimatyczny	53
Zuzanna Kozak, Młodzi .Nowocześni.....	54
Krzysztof Gubański, Stowarzyszenie Zielone Mazowsze	55
Krzysztof Mrozek, Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć	56
Hubert Barański, Stowarzyszenie Rowerowa Gdynia.....	57
Paweł Głuszyński, Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć, Towarzystwo na rzecz Ziemi	58
Dominik Madej, Młodzieżowy Strajk Klimatyczny.....	59
Radosław Gawlik, Stowarzyszenie Ekologiczne EKO-UNIA.....	60
Wojciech Szymalski, Fundacja Instytut na rzecz Ekorozwoju.....	62
Zuzanna Sasiak, Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć oraz ruch „Więcej niż Energia”	63
Joanna Krawczyk, Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć.....	64
Agnieszka Stawiarska, ROCKWOOL Polska sp. z o.o. (prezentacja >>).....	66
Bartłomiej Gębarowski, B-Consulting Bartłomiej Gębarowski.....	67
Kamil Talar, NRG sp. z o.o.....	68
Maciej Murawski, Mamciepło.pl Sp. z o.o.....	69
Krzysztof Kwatera, Stowarzyszenie Ekologiczno-Kulturalne „Na Bursztynowym Szlaku” (prezentacja >>).....	70
Patryk Białas, Park Naukowo-Technologiczny EURO-CENTRUM.....	72
Katarzyna Kierzek-Koperska	73
Kajetan Nowak.....	75
Anna Majchrowska	75
Krzysztof Jędrzejewski	76
Bożena Cebulka.....	77
Podsumowanie wysłuchania	77
Iwona Janicka, Ogólnopolska Federacja Organizacji Pozarządowych	77

Barbara Baka, Zastępca Dyrektora Departamentu Programów Infrastrukturalnych, MFiPR – pierwsze refleksje po wysłuchaniu osób uczestniczących w spotkaniu	78
Pytania, rekomendacje zamieszczone przez uczestników wysłuchania w sekcji Q&A / na czacie	87
Uwagi przesłane do organizatorów wysłuchań:.....	88
1. Fundacja Gotowi.org >>	88
2. Ogólnopolska Federacja Organizacji Pozarządowych >>.....	88

Zapis wypowiedzi (transkrypcja)

Niniejszy zapis wypowiedzi stanowi przekształcenie wypowiedzi z nagrania dostępnego w formie audiowizualnej do formy tekstowej, zatem nie jest to przesłane przemówienie danej osoby. W przypadku, gdy wypowiedź w danym momencie była niezrozumiała, w tekście umieszczono stosowną adnotację.

Nagranie jest dostępne na [stronie wysłuchania](#) oraz na [YouTube OFOP](#).

Rozpoczęcie wysłuchania

[00:05:39]

Karolina Dreszer-Smalec, Prezeska Ogólnopolskiej Federacji Organizacji Pozarządowych

Karolina Dreszer-Smalec: Dzień dobry. Szanowni państwo, witam w imieniu organizatorów kolejnego obywatelskiego wysłuchania publicznego. Tym razem spotykamy się w temacie programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat i Środowisko. Ja nazywam się Karolina Dreszer-Smalec. Jestem prezeską Ogólnopolskiej Federacji Organizacji Pozarządowych, która wspólnie z wieloma partnerami i we współpracy z osobami z ministerstwa, przeprowadza (bo cały czas trwa jeszcze) cały cykl wysłuchań związanych z kolejnymi programami [funduszy europejskich]. I dzisiaj, na początku, pozwolę sobie zacząć to kolejne wysłuchanie nieco inaczej niż dotychczas. Chciałabym państwu pokazać, w którym punkcie w tej chwili jesteśmy. Patrząc też na liczby, udało nam się zsumować te najważniejsze. Za nami 12 wysłuchań publicznych, ponad 520 wystąpień, czyli tyle osób zgłosiło się i zabrało głos jako mówcy podczas wystąpień. Widzą również państwo liczbę widzów [czyli] tych, którzy zarejestrowali się oficjalnie i uczestniczą właśnie poprzez uczestnictwo w [aplikacji] Zoom [ponad 2300], ale zsumowaliśmy również wyświetlenia transmisji na kanałach YouTube i Facebooku [ponad 22800]. One cały czas są tam dostępne, a więc ci wszyscy z państwa, którzy nie mieli okazji wziąć udziału w poprzednich wysłuchaniach, mogą cały czas do nich wrócić, cały czas do nich zajrzeć i zobaczyć, jakie argumenty, jakie propozycje padały. Spójrzmy, proszę, na kolejny slajd. Tak, to sam początek i tutaj taki mały uśmiech do tego, jak zaczynaliśmy. W kolejnym slajdzie, tutaj proszę o kolejny slajd, mają państwo wypisane te wysłuchania publiczne, które zostały dotychczas zrealizowane. Mówimy tutaj o KPO [Krajowym Planie Odudowy], o jego pięciu komponentach, jak również programy związane z poszczególnymi tematami. Przed nami jeszcze cztery bardzo ważne tematy. Mam nadzieję, że będziemy mogli o tych tematach

porozmawiać po wakacjach. Między innymi to kwestia funduszy związanych z funduszem rybnym, Funduszem Sprawiedliwej Transformacji czy osobna kwestia – mam nadzieję, że też uda się nam spojrzeć na nią, związana ze Wspólną Polityką Rolną. I w tej chwili, w kolejnym slajdzie zobaczą państwo podział na dwie części tych wysłuchań. Pierwszy to jest to, od czego zaczynaliśmy, Krajowy Plan Odbudowy i tutaj liczby, które pokazują nam, jak wyglądał ten plan odbudowy, te pięć wysłuchań publicznych. Za chwilę pewnie zobaczymy kolejne miłe zdjęcie. Staramy się, żeby ta prezentacja też była dla państwa przyjemna. Tutaj widzimy ministra [Waldemara] Bude, który uczestniczył we wszystkich wysłuchaniach publicznych. Tutaj, już w tym miejscu, chciałabym podkreślić, że bez udziału obu stron i strony społecznej, która zainicjowała ten proces, ale i strony ministerstwa, państwa ministrów, jak i pracowników ministerstw nie byłoby możliwe, byśmy te wysłuchania przeprowadzili. Tutaj już mamy Umowę Partnerstwa... siedem, do tej pory siedem wysłuchań publicznych. I widzą państwo liczby związane tylko z samymi spotkaniami, samymi wysłuchaniami Umowy Partnerstwa. Poproszę kolejny slajd. Dokładnie tutaj pani minister Małgorzata Jarosińska-Jedynak, która również uczestniczyła w części wysłuchań publicznych i również na jej ręce składam podziękowania za to, że w ogóle ten pomysł mógł zostać zrealizowany. Bo tak naprawdę, gdyby nie było tej woli ze strony pani minister, być może byśmy nie mieli tej okazji. A teraz kolejny slajd i na tym slajdzie zobaczą państwo, kto był zaangażowany w prowadzenie poszczególnych wysłuchań. Tutaj mamy kwestie wysłuchań Krajowego Planu Odbudowy, te osoby, które moderowały te spotkania. Na kolejnym slajdzie zobaczą państwo osoby, które prowadziły wysłuchania w zakresie Umowy Partnerstwa. Więc już w tej chwili widzą państwo, że były to osoby z bardzo różnych organizacji ze strony partnerów społecznych, organizacji pozarządowych, samorządów. Dziękujemy w tym miejscu tym wszystkim osobom. I na kolejnym slajdzie zobaczą państwo, tak, wesołe miny. Jedno z kolejnych wysłuchań Umowy Partnerstwa, ale też zestawienie nazwisk wszystkich osób, które są zaangażowane w realizację tego dużego wydarzenia, tego dużego cyklu. I tutaj mogą zobaczyć państwo zarówno zespół naszej federacji – OFOP-u [Ogólnopolskiej Federacji Organizacji Pozarządowych], Fundacji Stocznia, jak i osoby z Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej oraz Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej. I w tym miejscu też, szanowni państwo, chylę czoła dla państwa pracy i dla państwa zaangażowania, bo też ten cykl spotkań nie byłby bez państwa możliwy. Poproszę o kolejny slajd. Tutaj trochę technikałów i to, co tu było zapewnione i cały czas zapewniamy w zakresie wysłuchań. To między innymi tłumaczenie na polski język migowy, zapewnienie transmisji, która jest transmitowana online, ale też dostępna, jak już wcześniej wspomniałam, mogą państwo do niej zajrzeć również po czasie. Dziękujemy za udostępnienie przestrzeni w Marzycielach i Rzemieślnikach – to to miejsce, które jest kwaterą główną pod kątem

technicznym tych wszystkich transmisji. Jak również napisy na żywo, które są od kilku wysłuchań dostępne, które również mają ułatwić osobom, które chcą skorzystać z tych wysłuchań publicznych, aby łatwiej mogły dotrzeć do tego tekstu. Również, co jest bardzo ważne, chciałabym zwrócić uwagę, że cała transkrypcja tekstu jest dostępna na stronach internetowych www.wysluchania-nowaperspektywa.pl. Tam dla państwa, którzy pracują chociażby nad uwagami do poszczególnych programów, może być to użyteczne, żeby przeczytać pewne elementy, być może zainspirować się jakimiś rzeczami, które padły. Tutaj jeszcze jest pani [minister] Małgorzata Jarosińska-Jedynak – osoba, bez której również te wysłuchania byłyby niemożliwe w realizacji. Cieszymy się, że ten krok został zrobiony. Specjalne podziękowania dla wszystkich tych, którzy zarówno wsparli te działania dobrym słowem, jak i finansowo, bo oczywiście wiąże się to z bardzo określonymi kosztami. Ale myślę, że ten wspólny wysiłek tych wszystkich osób, mam nadzieję, że o nikim nie zapomnieliśmy, ale z pewnością wielu z tych z państwa, którzy jeszcze przyłożyli się do tych wysłuchań, są tutaj z nami również. Dziękuję państwu serdecznie chociażby za udział w tych wysłuchaniach. I cieszymy się bardzo z faktu, że ten wysiłek, wspólny wysiłek, jaki dokonaliśmy, został zauważony. W tym tygodniu dotarła do nas miła wiadomość, że ten cykl wysłuchań publicznych został zauważony i otrzymaliśmy w związku z tym nagrodę – nagrodę przyznaną przez Europejskie Forum Obywatelskie European Civic Forum, nagrodę Civic Pride Awards. Jest ona częścią kampanii, mającej na celu pokazanie ról organizacji pozarządowych, podkreślenie roli społeczeństwa obywatelskiego w Europie właśnie jako takiego mediatora między obywatelami a państwem czy propagowanie dialogu obywatelskiego i społecznego zarówno na poziomie krajowym, unijnym, jako tego elementarnego... fundamentalnej części demokracji. Więc cieszymy się z tego bardzo, bo to jest nasz wspólny sukces. Z tego, co wiemy, ta nagroda jest przyznana, będzie przyznawana w styczniu w Parlamencie Europejskim, więc bardzo się cieszymy z tego, że tak się udało. Wiemy, że jeszcze sporo pracy przed nami, bo wysłuchania wysłuchaniami, spotykamy się tutaj, mówimy o pewnych elementach, o pewnych propozycjach, zaraz za tym idzie konkretna praca w zakresie wnoszenia konkretnych uwag, pracy nad dokumentem. Dzisiaj [mamy] kolejny temat, temat związany z bardzo ważnym programem, jakim jest Program Europejski na Infrastrukturę, Klimat i Środowisko. Więc ja w tej chwili podziękuję państwu, przekażę głos przedstawicielce ministerstwa. Z tego, co wiem, pan minister [Waldemar] Buda, z uwagi na obowiązki pozostałe, niestety, nie będzie uczestniczył w tym rozpoczęciu, więc przekażę głos pani Barbarze Baka. Zapraszam panią do głosu.

Barbara Baka, Zastępca Dyrektora Departamentu Programów Infrastrukturalnych, MFiPR

Barbara Baka: Dzień dobry, bardzo dziękuję. Mamy obecnego również pana dyrektora Jarosława Orlińskiego. Ja bardzo przepraszam państwa i za chwilę panu dyrektorowi w imieniu pana ministra przekażę głos. Bardzo przepraszam za nieobecność pana ministra, ale właśnie w tej chwili za chwilę rozpoczyna się spotkanie z Komisją Europejską o kwestiach strategicznych, kluczowych. Tych, w których jeszcze Polska – Komisja Europejska na poziomie Umowy Partnerstwa nie osiągnęła konsensusu. Więc tempo pracy i kumulacja spotkań, i istotność kwestii powoduje, że akurat dziś, na taki skład i na taką partycypację ze strony ministerstwa możemy sobie pozwolić. Natomiast z naszej strony zapewniam, że pan minister jest w pełni zaangażowany, jest w pełni obecny we wszystkich procesach. I od razu przekazuję głos panu dyrektorowi Orlińskiemu.

Jarosław Orliński, Dyrektor Departamentu Programów Infrastrukturalnych, MFiPR

Jarosław Orliński: Dziękuję bardzo, pani dyrektor. Dzień dobry, witam państwa serdecznie w imieniu pana ministra Waldemara Budy. Pani dyrektor Barbara Baka już uzasadniła nieobecność pana ministra. Pan minister serdecznie państwa pozdrawia i też bardzo dziękuje przede wszystkim zespołowi OFOP za zorganizowanie całego cyklu wysłuchań społecznych [publicznych]. I gratulujemy państwu też nagrody. Bardzo się cieszymy, że mogliśmy się też do tego w jakiś sposób przyczynić, że udało nam się tak wspólnymi siłami tutaj zaangażować nasze społeczeństwo do tego, abyśmy mogli w jak najlepszy sposób przygotować dokumenty strategiczne, nie tylko związane z Polityką Spójności, ale też z dokumentami w zakresie Next Generation EU. Proszę państwa, kilka słów wstępu. Pani dyrektor już wspomniała na temat tego, że dzisiaj mamy rzeczywiście strategiczne negocjacje z Komisją Europejską, jeżeli chodzi o Umowę Partnerstwa. To spotkanie już się rozpoczyna, więc ja – niestety – też będę musiał za chwilę opuścić nasze spotkanie, żeby przenieść się na negocjacje Umowy Partnerstwa, gdzie jest wiele tematów i która dotyczy właśnie programów, o których za chwilę będziemy rozmawiać. Wysłuchamy państwa opinii, państwa postulatów związanych z przygotowaniem projektu programu operacyjnego. Ale kilka słów tytułem jeszcze wstępu, zanim rozpoczniemy nasze spotkanie i wysłuchanie publiczne. Kilka informacji na temat programu. Nazwa programu jest dosyć krótka w skrócie, aczkolwiek bardzo chwytliwa, dosyć medialna, w skrócie to FEnIKS, czyli Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat i Środowisko 2021-2027. Można powiedzieć, że to jest w pewien sposób kontynuacja Programu [Operacyjnego] Infrastruktura i Środowisko, kolejny element programu, począwszy od Perspektywy [Finansowej] 2007-2013. I tak, jak Program [Operacyjny] Infrastruktura i Środowisko był największym programem w historii

Unii Europejskiej, programem infrastrukturalnym, programem wdrażanym w Polityce Spójności w ramach polityki spójności, tak i obecny program, czyli projekt programu FEnIKS jest także największym programem nie tylko w Polsce, ale też w Unii Europejskiej. No, można powiedzieć, że ten program będzie takim probierzem, jeżeli chodzi o te nowe kierunki, które Komisja Europejska sobie określiła. Wczoraj, państwo widzicie, Komisja Europejska przyjęła pewne zasady, jeżeli chodzi o [Pakiet] FIT [for] 55, czyli pewne sprawy strategiczne, które będą kształtowały poszczególne państwa członkowskie, które będą też kształtowały tak naprawdę naszą przyszłość, przyszłość nas, naszych dzieci. I ten program operacyjny tak naprawdę, [to] on będzie probierzem wskazującym, w którym kierunku powinniśmy pójść, jeżeli chodzi też o kwestie związane z realizacją tych zasad związanych z polityką, związanych z zielonym ładem. Jeżeli chodzi o sektory czy obszary, które program będzie wdrażać, o których będziemy dzisiaj rozmawiać, to są to obszary podobne do tego, jak ma to miejsce w ramach Perspektywy [Finansowej] 2014-2020. Przede wszystkim mówimy o obszarze związanym z energetyką (ja zaraz jeszcze go rozszerzę), mamy też obszar dotyczący środowiska, mamy też obszar związany z transportem, mamy też dwa obszary związane z kwestiami społecznymi – tutaj myślę o sektorze związanym ze zdrowiem, a także sektorem dotyczącym ochrony dziedzictwa kulturowego. Jeżeli chodzi o jakby poszczególne obszary, to postaram się w skrócie je rozwinąć, o których program mówi. Jeżeli chodzi o energetykę, chcemy wspierać przede wszystkim efektywność energetyczną, zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych, bo to jest jakby kluczowy warunek wynikający też z tych strategii, o których państwu wcześniej wspominałem, strategii unijnych. Nie tylko mówimy o tym, że ten cel będziemy chcieli osiągnąć w zakresie samego sektora energii. Ten cel jest tak naprawdę celem horyzontalnym w ramach poszczególnych, pozostałych obszarów interwencji, obszarów tych sektorów, o których już wspominałem – też chcemy ten cel osiągnąć. Mamy też tutaj, proszę państwa, projekty związane z rozwojem systemów ciepła systemowego. Mamy też projekty dotyczące odnawialnych źródeł energii, inteligentnych sieci elektroenergetycznych, a także pewne elementy związane z zapewnieniem bezpieczeństwa energetycznego dla naszego kraju. Wspominałem też o sektorze środowiska. To, co jest istotne, to w tym przypadku chcemy bardzo mocno postawić na tak zwaną niebieską i zieloną infrastrukturę – przede wszystkim mocno związaną z kwestiami przeciwdziałania klimatu, a także z tymi zjawiskami naturalnymi, które w ostatnim czasie dosyć intensywnie w naszym kraju i w Europie występują. W związku z tym, głównie nacisk będzie położony na kwestie związane z adaptacją do klimatu, gospodarką wodno-ściekową, gospodarką o obiegu zamkniętym, gospodarką odpadami, no i też bardzo ważna kwestia związana z bioróżnorodnością, ochroną przyrody, no i też – z edukacją ekologiczną. Myślimy o tego typu obszarze wsparcia. Mamy

bardzo istotny też sektor, który jest ważny z punktu widzenia naszych zobowiązań też akcesyjnych – sektor transportu. Aczkolwiek w tej Perspektywie Finansowej [2021-2027] bardzo mocno chcemy postawić nacisk na kwestie związane z tym dzielonym, mobilnym, cyfrowym transportem. W związku z tym chcemy tutaj przede wszystkim nacisk kłaść na tego typu rozwiązania, jeżeli chodzi o rozwiązania związane z transportem publicznym. Oczywiście nie dotyczy to wszystkich miast w naszym kraju – bo też musimy pamiętać, że mamy inne możliwości wsparcia w ramach innych instrumentów, nie tylko w ramach Polityki Spójności, ale w ramach na przykład Krajowego Planu Odbudowy. Mamy też, proszę państwa, projekty związane z rozwojem systemów kolei w naszym kraju. Mamy też, proszę państwa, kwestie związane z transportem morskim, lotniczym, częściowo też drogowym i śródlądowym. Dwa pozostałe sektory, to tylko w skrócie: sektor zdrowia i sektor związany z ochroną dziedzictwa kulturowego. Są to sektory społeczne. I to, co jest istotne i ważne – mamy tutaj nadal dwa fundusze, Fundusz Spójności i Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego. Można powiedzieć, że prawie podobna alokacja tych dwóch funduszy, w połowie ponad 12 miliardów euro. Czyli łącznie z samej Unii Europejskiej mamy nadzieję, że otrzymamy ponad 25 miliardów euro środków. Ja mówię, że mamy nadzieję, ponieważ bardzo dla nas ważne jest to, abyśmy mogli też te środki otrzymać w Umowie Partnerstwa. Teraz mamy też rozmowę z Komisją Europejską, jeżeli chodzi o transfer środków też na Fundusz Spójności. Mamy nadzieję, że uda nam się tą proporcję z tych 25, ponad 25 miliardów euro osiągnąć. Te 25 miliardów, ponad 25 miliardów euro, proszę państwa, to jest około 35% wszystkich środków, które są dedykowane dla Polityki Spójności w Perspektywie [Finansowej] 2021-2027, więc można powiedzieć, że jest to dużo. Natomiast najwięcej środków jest dedykowanych przede wszystkim na Regionalne Programy Operacyjne – to jest 40% środków, całość, jeżeli chodzi o Politykę Spójności. To, co warto podkreślić, Fundusz Spójności, o którym powiedziałem, jest jedynym funduszem, który jest wyłącznie dedykowany temu programowi operacyjnemu. W związku z tym, od sukcesu realizacji funduszu tego programu operacyjnego będzie decydować sukces wykorzystania środków w ramach Funduszu Spójności. I teraz dwa słowa na temat samego przygotowania projektu programu operacyjnego. Prace rozpoczęliśmy w zasadzie od 2018 roku. Mieliśmy spotkania w ramach takich dwóch grup roboczych. Grupa dotycząca celu polityki [niezrozumiałe, 00:23:00], były elementy dotyczące energetyki, środowiska i grupa dotycząca celu trzeciego, gdzie mieliśmy kwestie związane z transportem. Tych spotkań, proszę państwa, odbyło się 12. W związku z pandemią musieliśmy pewne rzeczy też może ograniczyć, jeżeli chodzi o kwestie związane ze spotkaniami. Natomiast od początku roku 2020 dosyć intensywnie się spotykamy w poszerzonym gronie, też z organizacjami pozarządowymi, które na pewno

dzisiaj są tutaj obecne, przedstawiciele na pewno są dzisiaj tutaj obecni, którzy też pewnie na pewno będą się też wypowiadać, jeżeli chodzi o kwestie związane z przygotowaniem projektu programu operacyjnego. To, co chciałbym jeszcze podkreślić to to, że jesteśmy cały czas w ramach konsultacji społecznych programu operacyjnego. Ten proces konsultacji społecznych, proszę państwa, kończy się w tą niedzielę, czyli 18 lipca [2021 roku]. W związku z tym, jeżeli państwo jesteście zainteresowani, to oczywiście – oprócz dzisiejszego wysłuchania publicznego – możecie państwo też do nas przekazywać na formularzu, który jest zamieszczony na stronie www.pois.gov.pl w ramach zakładki FEnIKS. Możecie państwo wysłać do nas uwagi dotyczące samej treści programu operacyjnego, które oczywiście weźmiemy [pod uwagę], rozważymy. No i raport z tych konsultacji społecznych też prześlemy i przedstawimy na stronie internetowej. Warto podkreślić, że kończymy proces związany ze strategiczną stroną działania na środowisko, a także kwestie dotyczące konsultacji społecznych tego dokumentu, też państwa zapraszamy do zapoznania się z tym projektem dokumentu. Dzisiejsze spotkanie traktujemy jako element konsultacji społecznych – warto to podkreślić. Natomiast też warto podkreślić, że prawdopodobnie w połowie września [2021 roku] planujemy też wysłuchanie odwrócone. Czyli w tym przypadku, to my będziemy odpowiadać na pytania, które państwo dzisiaj zadacie, także zachęcamy państwa do zadawania tych pytań – czy [to] w ramach dzisiejszych wystąpień czy też w ramach przekazywania ich na czacie. Także bardzo państwa jeszcze raz serdecznie do tego zapraszam. Proszę państwa, wszystkie spostrzeżenia, uwagi, które tutaj dzisiaj otrzymamy, odpowiemy na nie w ramach już odwróconego procesu związanego z wysłuchaniem publicznym. Także jeszcze raz gorąco państwa zapraszam do wzięcia udziału w dzisiejszym spotkaniu. Wszystkich serdecznie pozdrawiam i proszę też trzymać kciuki dzisiaj za nas w trakcie negocjacji z Komisją Europejską. Mam nadzieję, że uda nam się te nasze cele, które państwu dzisiaj tutaj przed chwilą zaprezentowałem, odbyć. Dziękuję bardzo.

Karolina Dreszer-Smalec: Dziękuję, panie dyrektorze. Z tego, co wiemy, Komisja Europejska też przygląda się tym działaniom, które tutaj podejmujemy. Mam nadzieję, że [to wysłuchanie] właśnie przysłuży się temu, żeby te finalne dokumenty, jakie Polska przedstawi do akceptacji, będą najlepiej odpowiadały naszym potrzebom. Ja w tej chwili przekażę głos pierwszej osobie, która będzie moderowała naszą pierwszą część spotkania, Iwone Janickiej, członkini zarządu OFOP, koordynatorce sieci OFOP do spraw Partnerstwa i Funduszy Europejskich. Zapraszam, Iwona.

Iwona Janicka, Ogólnopolska Federacja Organizacji Pozarządowych

Iwona Janicka: Dzień dobry, państwu. Witam serdecznie. Mam dzisiaj przyjemność i zaszczyt prowadzić wysłuchanie publiczne w sprawie projektu Programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat i Środowisko. Jak już moi przedmówcy wspinali powiedzieli, faktycznie to jest największy program, a w związku z tym i największe wyzwanie, aby nam udało się wspólnie przygotować go dobrze. I chyba ten okres wakacyjny służy temu, żeby pewne rzeczy przepracować, wypracować. I faktycznie nie jest łatwo, bo klimat, jak zapowiadaliśmy, klimat nie jedzie na wakacje. Wszyscy musimy w tej chwili się spiąć i zaproponować najlepsze rozwiązania. Ja z obiecuję państwu, że mówcy, którzy będą mówić zarówno w pierwszej, jak i w drugiej części [dzisiejszego wysłuchania], na pewno się przygotowali. To będą świetne merytoryczne, rzetelnie przygotowane wystąpienia. Zdaję sobie sprawę z wyzwania, jak to później wszystko poukładać, także bardzo cieszę się z zapowiedzi strony rządowej, że będzie tak zwane wysłuchanie odwrócone. Będziemy mogli wtedy się dowiedzieć, co zostało uwzględnione, a co nie. Co z różnych przyczyn pewnie jest w innych programach, ale zanim przejdziemy do części merytorycznej, ja [przedstawię] troszeczkę kwestii organizacyjnych. Otóż, proszę państwa, my spotykamy się w aplikacji Zoom Webinar. To znaczy, że część z państwa ma prawo do zabrania głosu, bo się zgłosili w charakterze mówcy. Część z państwa jest w charakterze widzów. Ale to nie oznacza, że nie możecie państwo zabrać głosu. Po wszystkich wystąpieniach, być może (i wierzę w to gorąco) państwo się zainspirujecie, będziecie się mogli państwo zgłosić do głosu. Mamy tutaj w aplikacji kilka ikonk, jest taka ikonka *Raise Hand*, czyli „podnieś rękę”. Poprzez tę formułę albo na czacie proszę o głos w stosownym momencie – jeszcze to będziemy przypominać, czyli po wszystkich zgłoszeniach mówców, będzie można zabrać głos. Na czacie – czat służy nam bardziej do kwestii organizacyjnych, do komentowania, do szeptania sobie, taka trochę formuła kuluarowa. Jak to na różnych konferencjach bywa, tam możemy umieszczać takie informacje. Natomiast ważne uwagi, które dobrze by było przekazać stronie ministerialnej, być może państwa coś natchnie, coś zaniepokoi, macie państwo jakieś pytania, prosimy, żeby wkleić w dymek *Q&A* – to jest taka kolejna ikonka, widzę, że część z państwa już tam zamieszcza takie pytania. My te wszystkie pytania zbierzemy i oczywiście prześlemy stronie ministerialnej. Oprócz tego, z dzisiejszego wysłuchania, tak jak i z poprzednich, będzie transkrypcja. To myślę, że też posłuży tym z państwa, którzy usłyszeli coś ciekawego, chcieliby sporządzić notatkę, materiał czy chociażby zamieścić jakieś swoje uwagi. Jeśli państwo nie zdążycie w tym trybie konsultacji do niedzieli – wiem, że termin jest bardzo trudny, zwłaszcza dla osób, które pracują, angażują się społecznie, jest to weekend, ale mam nadzieję, że państwu się uda uwzględnić jakieś uwagi, a [niezrozumiałe, 00:29:26] jeszcze mamy rozumiem, te

wysłuchania odwrócone we wrześniu [bieżącego roku], więc może jeszcze to będzie ten czas, gdyby coś rzutem na taśmę, ale to nie moja tutaj deklaracja. Posłuchamy, zobaczymy, na ile uwagi państwa będą wzięte pod rozwagę. Co jeszcze ważne: dzisiaj transmisja odbywa się na kanale YouTube, w mediach społecznościowych zarówno OFOP-u, Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej, jak i w mediach społecznościowych na Facebooku. Także ci z państwa, którzy chcieliby tam nas obejrzeć, jest taka możliwość nie tylko dzisiaj, ale także po zakończeniu wysłuchania można zawsze też wrócić do odsłuchania czyjeś wypowiedzi. To chyba głównie tyle z kwestii organizacyjnych. Ja może jeszcze powiem, że nasze wysłuchanie jest podzielone na następujące części: najpierw wypowiadają się przedstawiciele różnych gremiów partnerów określonych w kodeksie partnerstwa, czyli będą to przedstawiciele administracji, samorządu, nauki, następnie partnerów społeczno-gospodarczych, biznesu i przedsiębiorczości społecznej, następnie podmioty społeczeństwa obywatelskiego, różnego rodzaju federacje, zrzeszenia organizacji pozarządowych. Po przerwie prowadzenie przejmie pani Małgorzata Lelińska z Konfederacji Lewiatan. Wówczas będą [wypowiadać się] przedstawiciele indywidualnych podmiotów, instytucji, organizacji, którzy zgłosili się do głosu. Jeszcze będzie też czas dla osób, które nie zadeklarowały, że reprezentują dzisiaj jakąś konkretną instytucję, ale będą zabierać głos we własnym imieniu. To tyle wprowadzenia. Już przygotowuje się do wypowiedzi pani Dorota Zmarzłak. Pani Dorota reprezentuje Związek Gmin Wiejskich Rzeczypospolitej Polskiej, a chwilę później pan Maciej Fijałkowski – prosba też, aby technicznie się przygotować. W tej części mówcy będą mieć tylko i aż pięć minut. Pani Dorota myślę, że już pani jest gotowa. Oddaję głos, proszę. Doroto, nie słyszymy.

Wystąpienia uczestniczek i uczestników wysłuchania

Dorota Zmarzłak, Związek Gmin Wiejskich Rzeczypospolitej Polskiej

Dorota Zmarzłak: Już, przepraszam, muszę się sama odmutować. Więc szybciotko dziękuję za możliwość zabrania głosu, postaram się zmieścić w moich pięciu minutach. Drodzy państwo, jak zawsze przy tego typu programach, należy zwrócić szczególną uwagę na zrównoważony rozwój Polski, bo obszary wiejskie i miasta to jest system naczyń połączonych, tak samo ważnych i wzajemnie od siebie zależnych. I rozumiejąc, że ludność obszarów wiejskich jest mało widoczna, rozproszona i słabsza w komunikacji swoich potrzeb, bo taką powódź błyskawiczną w stolicy i zalane metro Stokłoty pokażą wszystkie stacje

telewizyjne, a takie same zalane domy, sklepy i samochody na obszarach wiejskich nie zostaną pokazane w żadnej telewizji. Chciałabym jednak przypomnieć, że obszary wiejskie zajmują 90% obszaru kraju, a mieszka na nich 40% ludności. I jeśli mi pozwolicie, to chciałabym przez sekundę jeszcze kontynuować te procenty i powiedzieć, że 60% gospodarstw domowych na obszarach wiejskich nie posiada dostępu do kanalizacji, a 15% – do sieci wodociągowej. Wiele istniejących ujęć wody i oczyszczalni ścieków wymaga modernizacji. Ponad 50% dróg gminnych to nieutwardzone drogi gruntowe, na wsiach dostęp do szerokopasmowego Internetu, a często nawet telefonii komórkowej, jest utrudniony lub niemożliwy – również dlatego, że mamy przestarzałe i niewydolne sieci energetyczne, a do tej listy potrzeb należałoby jeszcze dodać zanikający transport publiczny. Chciałabym również przypomnieć wszystkim państwu, że obszary wiejskie to nie tylko rolnictwo. Rozumiem, że standardowo w Polsce, słysząc słowo „wieś”, widzimy przed oczami te *pola malowane zbożem rozmaitem, wyłacane pszenicą, posrebrzane żytem*, ale obszary wiejskie w dzisiejszych czasach wymagają reorientacji trendów gospodarczo-społecznych i oderwania ich od takiego schematycznego powiązania z rolnictwem i gospodarką żywnościową, bo już dawno przestały pełnić takie funkcje. Obszary wiejskie pełnią szereg innych funkcji, takich jak na przykład funkcja mieszkaniowa, produkcyjna, klimatyczna, rolnicza, turystyczno-rekreacyjna czy usługowa. Dlatego gorąca prośba, aby w kształtowaniu takich programów stawiać na równomierny rozwój. I teraz kilka uwag szczegółowych. Cel 2.1.2 Wspieranie przystosowania się do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi. To jest program, który ma być skierowany wyłącznie do terenów miejskich, nie z terenami wiejskimi nierolniczymi często przypominającymi swoim charakterem charakter miejski i borykającymi się z bardzo podobnymi problemami – zapraszam do gminy Izabelin po tym, jak od wielu dni popada deszcz. Cel 2.1.3 Wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej. W projekcie programu nie zawarto informacji, czy zostanie obniżony wskaźnik koncentracji konieczny do spełnienia w obecnej perspektywie, czyli ten wskaźnik 120 osób na kilometr sieci kanalizacyjnej. W przypadku gmin wiejskich i rozproszonej zabudowy to jest bardzo trudne do realizacji i wykluczy tereny wiejskie z możliwości aplikowania o te środki. [Cel] 2.1.4. Wspieranie transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej. Projekt programu jest na tym etapie mało szczegółowy, nie wspomina o konieczności dostosowania prawodawstwa w zakresie konkretnych możliwości realizacji tego celu. Na przykład zapisy ustawy czystościowej muszą dawać samorządom szansę na realizację systemu gospodarowania odpadami komunalnymi z mechanizmami jego uszczelniania. W dniu dzisiejszym samorzady mają duże problemy z weryfikacją ilości osób zamieszkałych i bawią się w takich śledczych, co przedłuża procedury i nie pozwala

na uszczelnienie systemu. [Cel] 2.1.5. Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury. W ramach tego celu szczegółowego, po raz kolejny mówi się o terenach miejskich zapominając, że zachowanie rygorów Natura 2000 i ochrona bioróżnorodności gatunkowej dotyczy również obszarów wiejskich, z wykorzystaniem błękitno-zielonej infrastruktury. Należy również rozważyć zdolność obszarów Natura 2000 w zakresie udostępnienia turystycznego obszaru, ale w powiązaniu z sąsiednimi terenami, niekoniecznie zawsze miejskimi. [Cel] 2.2.3. Rozwój inteligentnych systemów i sieci energetycznych oraz systemów magazynowania energii. I warto zwrócić uwagę na możliwość uproszczenia procedury rozbudowy na przykład sieci gazowej, szczególnie na obszarach wiejskich, gdzie odcinki są dość krótkie lub liczba odbiorców planowanych sieci nie jest priorytetowa dla PGNiG. Do rozważenia również byłaby możliwość budowania przez zainteresowane samorządy (w ramach dostępności) tych gazociągów, samodzielnie przez samorządy tych gazociągów w ramach Programu Czyste Powietrze i w dodatku przeprowadzenie centralnej ewidencyjności budynków. Łatwiejsze byłoby gospodarowanie środkami bezpośrednio przez samorządy, które mogłyby samodzielnie prowadzić programy ograniczania niskiej emisji. Mieszkańcy nie musieliby składać wniosków do centralnego programu, a samorząd mógłby dostosowywać niektóre elementy programu do specyfiki konkretnej gminy. Bardzo dziękuję, to wszystko.

Iwona Janicka: Dziękuję serdecznie. Następnie głos zabierze pan Maciej Fijałkowski, reprezentuje Urząd Miasta Stołecznego Warszawy. Już proszę, żeby pan Marek Wysocki też się przygotowywał do zabrania głosu. Tak, mamy już pana Macieja. Panie Macieju, pięć minut dla pana, proszę.

Maciej Fijałkowski, Urząd Miasta Stołecznego Warszawy

Maciej Fijałkowski: Dziękuję bardzo i witam państwa wszystkich serdecznie. Pozdrawiam panią wójt Izabelina, która mówiła w imieniu gmin wiejskich. Ja powiem w imieniu metropolii, więc trochę z drugiej strony. Natomiast jesteśmy oprócz tego partnerami, blisko ze sobą współpracujemy, więc tak, żeby było trochę zabawy. Drodzy państwo, ja bym chciał kilka słów powiedzieć na temat tego, jak to wygląda z perspektywy największych miast i obszarów metropolitalnych, w tym z perspektywy Miasta Stołecznego Warszawy i metropolii warszawskiej, ale nie tylko. Też kilka cyfr na początek. Mamy taką sytuację, że w polskich obszarach metropolitalnych zamieszkuje mniej więcej około 20% mieszkańców Polski, natomiast z punktu widzenia znaczenia dla gospodarki, ten udział w tworzeniu Produktu Krajowego [Brutto – PKB] jest zdecydowanie wyższy, bo w granicach 40-50%. Ale też, kiedy popatrzymy sektorowo, mamy do czynienia z taką sytuacją, że na przykład w kolejnictwie ten ruch, który jest generowany na obszarach

metropolitalnych, to również jest rząd wielkości 40-50% ruchu kolejowego w [całym] kraju. I tu jest nasz pierwszy postulat. Otóż naszym zdaniem alokacja, która została zaproponowana, to jest 1,75 miliarda plus jakaś część z puli ogólnej na transport, z przeznaczeniem na kolej metropolitalną, to jest mniej więcej 11, no może 12-13%, jeżeli doliczymy tę kolej z całej puli na transport w kraju. Naszym zdaniem to jest za mało i ta kwota powinna być zwiększona dlatego, że z tego, jakby nawet to nie jest proporcjonalne względem ilości mieszkańców, którzy mieszkają na obszarach metropolitalnych. Druga rzecz: wydaje się, że może takim bardziej problemem dla metropolii warszawskiej jest to, że został zaproponowany model finansowania, w którym koleje są finansowane, tabor kolejowy z Krajowego Funduszu Rozwoju Regionalnego, który jest bardzo niski. Ja tylko przypomnę, że w pierwotnej propozycji Umowy Partnerstwa wsparcie dla jednego mieszkańca metropolii warszawskiej, czyli nie tylko w Warszawie, ale też ponad 1,2 miliona mieszkańców w subregionie warszawskim zachodnim i wschodnim, to jest 1/35 tego, co dla mieszkańców w kraju. Finansowanie kolei taboru z taką alokacją drastycznie utrudni realizację projektów w tym obszarze. Trzecia rzecz: finansowanie metra. Mamy ogólny zapis dotyczący finansowania taboru kolejowego, ale naszym zdaniem metro, które zawsze było finansowane w każdej perspektywie finansowej bez względu na to, jak się układały relacje pomiędzy władzami centralnymi a lokalnymi, jest niezbędne. Dzisiaj jesteśmy jedynym krajem w Europie, który finansuje metro ze swoich środków jako samorząd. W każdym innym kraju mają dołożone środki z budżetu państwa lub, tak jak przez ostatnie lata, ze środków unijnych. Po prostu warszawskiego samorządu nie stać na budowę metra, tak jak żadnego samorządu, a nasze środki, które przeznaczamy chociażby na Janosikowe tak naprawdę, pozwoliłyby co rok na wybudowanie trzech stacji. Także to rzeczywiście [jest] znaczna kwota i przy tym modelu finansowania samorządów to finansowanie metra jest po prostu niemożliwe ze środków własnych samorządu warszawskiego. Drugi postulat taki istotny dotyczy obszarów metropolitalnych i tego, że jest pewnego rodzaju kontynuacja myślenia o obszarach funkcjonalnych jako obszarach ZIT i my się absolutnie z filozofią ZIT-u zgadzamy. Natomiast postulujemy, żeby zapisy dotyczące obszarów metropolitalnych zamienić z inwestycji realizowania na obszarach ZIT miast wojewódzkich na inwestycje realizowane w obszarach funkcjonalnych miast wojewódzkich, w tym na obszarach ZIT. Dlaczego? Dlatego, że instrument – chociaż jest podobny – to jest też drastycznie zmieniony. Otóż w tej perspektywie finansowej mamy do czynienia z wymogiem sformułowania aż trzech dokumentów strategicznych dla rozwoju obszaru metropolitalnego: strategii rozwoju ponadlokalnego, strategii ZIT i planu mobilności miejskiej. I, paradoksalnie, żeby otrzymać wsparcie, trzeba mieć trzy dokumenty w tym samym obszarze. My wskazujemy, że przy modelu, w którym nawet duże miasta nie są

wskazane jako obszary strategiczne interwencji na poziomie dokumentów strategicznych w kraju, wymaganie tych dokumentów i zgody władz województwa jest nieco utrudnione. Natomiast mieszanie wsparcia ogólnego z bardzo słuszną ideą przygotowania strategii rozwoju ponadlokalnego jest mocno wątpliwe w naszej ocenie. Natomiast bardzo pozytywnie oceniam to, co ministerstwo ostatnio zrobiło. W raporcie z konsultacji społecznej do Umowy Partnerstwa zostało wskazane, że możliwe jest, tak jak rozumiem, do zapisu odcepienie obu tych procesów, czyli strategia rozwoju ponadlokalnego do 2025 roku jako dokument strategiczny a strategia ZIT i plan rozwoju mobilności jako dokumenty wdrożeniowe. Już wiem, że mój czas się kończy – ostatni punkt. Więc to uważam za bardzo dobrą stronę. I trzeci postulat, najmniejszy z nich, najprostszy. Zachęcamy do tego w kontekście też tego, co się dzieje w zmianach klimatu, żeby umożliwić finansowanie parków miejskich. W tej perspektywie to był ogromny sukces, mnóstwo projektów zostało zrealizowanych, a w nowym... nie ma przewidzianego wsparcia dla tego rodzaju projektów. Dziękuję.

Iwona Janicka: Dziękuję bardzo serdecznie za wypowiedź. Teraz głos zabierze pan Marek Wysocki z Centrum Projektowania Uniwersalnego Politechniki Gdańskiej. Panie Marku, już pana widzę. Także pięć minut dla pana, to nie pierwsza pana wypowiedź, więc proszę bardzo. Czy mamy mikrofon, mamy łącze z panem? Już zapeszyłam, że zawsze działało. Panie Marku, proszę zobaczyć. Panie Marku, nie słyszymy pana. Przygotowuje się w międzyczasie do głosu pani Anita Majos, a już pan Marek Wysocki jest. Proszę bardzo.

Marek Wysocki, Centrum Projektowania Uniwersalnego Politechniki Gdańskiej

Marek Wysocki: Tak, jestem na dwóch kanałach. Także tutaj nie wiem, czy pogłos jakiś nie jest słyszalny, bo...

Iwona Janicka: Jest wszystko dobrze.

Marek Wysocki: Tak? Proszę państwa, u siebie słyszę w słuchawce, ale to zdejmę tę słuchawkę. Jak państwo wiecie, ja zajmuję się tak zwaną dostępnością. No, może nie tak zwaną, ale dostępnością i wprowadzaniem, projektowaniem uniwersalnym, co jest takim warunkiem horyzontalnym. I muszę stwierdzić. O, zgrozo, znowu, że w tym dokumencie [nikt] ani razu nie powołuje się na zasady właśnie projektowania uniwersalnego, że wszystkie te elementy z tej zasady horyzontalnej, związanej z tym, że powinniśmy w każdym z elementów obszarów, które obejmuje ten program, również stosować te zasady. Stąd też muszę stwierdzić, kolejny raz wskazać piszącym ten projekt, że środowisko to nie tylko

środowisko naturalne, ale też środowisko właściwie zabudowane. I bardzo miło, że pan Maciej Fijałkowski wspominał też o tych zagadnieniach w strukturze miejskiej, czyli żeby dbać o tę strukturę przestrzenną miasta i wprowadzać te zasady proekologiczne, również na obszary parków miejskich czy w ogóle w obszarach miejskich. Oczywiście, w tym zagadnieniu środowiska jest środowisko człowieka, czyli tego głównego odbiorcy programów unijnych. I, moim zdaniem, o tym nie powinniśmy zapomnieć. To samo tyczy się właściwie obszarów transportu. To, co pani wójt wskazała o wykluczeniu transportowym mieszkańców terenów wiejskich – tu również potrzebne jest spojrzenie na osoby ze szczególnymi potrzebami, w tym też osoby starsze, osoby z niepełnosprawnościami, że ten transport musi spełniać te warunki projektowania uniwersalnego, bo to jest stosowanie rozwiązań dla nas wszystkich. Oczywiście, w projekcie przewidziano różne zapisy o integracji społecznej osób z niepełnosprawnościami i tak dalej, ale to nie przenosi się na operacyjne działania, które można by było realizować. W przypadku zdrowia, mówi się dużo o ochronie i dostępie do opieki szpitalnej, ale nic się nie mówi o tej opiece poszpitalnej, czyli o opiece w mieszkaniu osób potrzebujących czy zagrożonych wykluczeniem, czy osób starszych. I tu się kłania to połączenie z infrastrukturą mieszkaniową, czyli też powinniśmy zadbać o to, żeby ta infrastruktura, którą będziemy realizować, ona była zgodna z ideami projektowania uniwersalnego. Co do kultury, można by powiedzieć, że wstęp jest bardzo dobry, tak? Bo jest to jeden z elementów zrównoważonego rozwoju. Wpływa znacząco na otoczenie społeczno-gospodarcze, ale tu też tak samo zabrakło tego odniesienia, jakie mechanizmy musimy wdrożyć, żeby to zrealizować. I jednym z tych mechanizmów jest to, żeby wszystkie elementy realizacji programów były zrealizowane zgodnie z ideą projektowania uniwersalnego. Stąd to jest nieobecne tutaj. Często niektórzy moi poprzednicy mówią o nieobecności rowerzystów w tym układzie, w transportowym i tak dalej. Myślę sobie, że tutaj [jest] ten nieobecny człowiek. Nie widać tego wskazania dośrodkowego, czyli działania na rzecz człowieka, co bardzo jest związane właściwie z tym, czym się zajmuję, czyli z projektowaniem uniwersalnym. To jest też element oddziaływania na innowacje i nie tylko te takie specjalistyczne, technologiczne w zakresie właśnie dostępności do różnego rodzaju urządzeń dla wszystkich użytkowników, w tym osób ze szczególnymi potrzebami, ale też dla osób starszych czy w tym zakresie usług, które powinny być dostępne. Dlatego bez dostępnego środowiska zbudowanego nie będzie możliwe korzystanie i z transportu, i z kultury czy też z opieki zdrowotnej. Także ja na tym skończę. Nie widzę liścika, tak powiem, mam nadzieję, że zmieściłem się w czasie. Myślę sobie tylko i zapewne, jak tylko czas pozwoli, to zgłosimy to wszystko na piśmie, ale pod rozwagę dałbym ministerstwu to, żeby jednak bardziej się przyjrzeć tym problemom, zagadnieniom horyzontalnym, związanym ze stosowaniem projektowania

uniwersalnego w różnych obszarach, co bardzo mocno i dobitnie podkreśla Program rządowy Dostępność Plus i tutaj warto by z tego brać przykład. Dziękuję.

Iwona Janicka: Bardzo dziękuję za cenną wypowiedź. Szanowni państwo, to [była] akurat trójka mówców, którzy reprezentowali partnerów ze strony władz regionalnych, lokalnych, właściwie administracji i nauki. Teraz będą [wypowiadać się] przedstawiciele reprezentujący partnerów społeczno-gospodarczych, biznesu, przedsiębiorczości społecznej. [Mają] też pięć minut [na każde wystąpienie]. Pierwsza głos zabierze pani Anita Majos ze Spółki Koleje Mazowieckie, a już przygotowuje się pan Bogdan Ślęk. Pani Anito, jest pani gotowa, mam nadzieję. Proszę włączyć mikrofon, pięć minut dla pani. Proszę.

Anita Majos, Spółka „Koleje Mazowieckie – KM” sp. z o.o.

Anita Majos: Mam nadzieję, że wszystko działa, że państwo mnie słyszą. Witam szanownych państwa. Anita Majos – tak jak już tutaj mnie zdążyła pani przedstawić. Reprezentuję przewoźnika regionalnego, jakim są Koleje Mazowieckie. Chciałam odnieść się do kilku kwestii pominiętych w programie FEnKS, które z punktu widzenia Kolei Mazowieckich stanowią ważny element infrastruktury kolejowej. Mianowicie możliwość dofinansowania zakupu taboru do przewozu o charakterze regionalnym, możliwości dofinansowania budowy, rozbudowy baz, utrzymania [baz] naprawczych, które stanowią tak naprawdę niezbędne ogniwo zapewniające utrzymanie wszystkich pojazdów wykorzystywanych do świadczenia usług publicznych. I trzeci komponent: możliwość dofinansowania budowy, rozbudowy infrastruktury towarzyszącej w postaci nowych torów odstawczych w sekcjach utrzymaniowych, peronów technologicznych i innych elementów infrastruktury towarzyszącej. Nawiązując do zakupu taboru można dostrzec, że program skupia się wyłącznie na przewozach aglomeracyjnych i ponadregionalnych, tak jak miało to miejsce w Perspektywie [Finansowej] 2014-2020. Biorąc jednak pod uwagę kwotę alokacji w programach regionalnych, przewoźnicy świadczący tego typu przewozy nie będą w stanie zrealizować planowanych inwestycji dotyczących zakupu taboru w zakładanym kształcie. Zakup taboru to niezwykle kosztowne inwestycje, które możliwe są do realizacji wyłącznie z udziałem środków unijnych. Nie ma uzasadnienia dla pominięcia w programie inwestycji w zakup taboru dla przewoźników regionalnych. Tabor kolejowy cechuje się znacznie niższym poziomem emisyjności niż transport kołowy, a pociągi regionalne w dużym stopniu mogą się przyczynić do realizacji reformy zwiększenia konkurencyjności transportu kolejowego. Tak naprawdę środki unijne przeznaczone na kolej powinny być wykorzystywane w sposób zauważalny dla ostatecznego odbiorcy, którym w tym przypadku jest pasażer, który nie zastanawia się, z jakiego programu pochodzą środki. [Pasażer] chce mieć po prostu

nowy tabor, którym w sposób bezpieczny i komfortowy będzie się przemieszczać z punktu A do punktu B, to jest dla niego najistotniejsze. Drugą istotną kwestią jest możliwość dofinansowania budowy baz utrzymaniowo-naprawczych dla przewoźników regionalnych. Wzrost ilości pojazdów kolejowych oraz chęć osiągnięcia konkurencyjności w stosunku do transportu indywidualnego wymaga nie tylko modernizacji linii kolejowych, co zakłada FEnIKS, ale również rozbudowy czy budowy baz utrzymaniowo-naprawczych taboru kolejowego. Złożony proces utrzymania taboru przy jednoczesnym ograniczaniu dostępu do baz utrzymaniowo-naprawczych w Polsce przyczynia się do wzrostu cen napraw. I ostatni punkt, tak jak już wspomniałam na początku: program nie zakłada możliwości dofinansowania budowy, rozbudowy infrastruktury towarzyszącej w postaci nowych torów odstawczych w sekcjach utrzymaniowych, peronów technologicznych i innych elementów infrastruktury towarzyszącej dla przewoźników regionalnych. Rozbudowując park taborowy, każdy przewoźnik kolejowy liczy się z tym, że będzie musiał zapewnić dla każdego pojazdu zjeżdżającego na sekcję utrzymaniową miejsce postojowe w postaci torów odstawczych. Wiąże się to bezpośrednio z koniecznością budowy, rozbudowy infrastruktury towarzyszącej w postaci peronów technologicznych, oświetlenia i innych powiązanych elementów. Spółka Koleje Mazowieckie w Perspektywie [Finansowej] 2014-2020 aplikowała o środki na zakup taboru i tak naprawdę otrzymaliśmy około 580 milionów [euro] dofinansowania. Mimo, że środki były tak naprawdę kierowane do przewozów o charakterze aglomeracyjnym, tutaj musieliśmy dostosować odpowiednio obsługiwane linie, aby móc brać udział w konkursie. Jednak te środki wykorzystujemy z dużym sukcesem. Już w tej chwili odebraliśmy pierwszych dwanaście pojazdów, w tym roku odbierzemy najprawdopodobniej kolejne. Tak zakłada harmonogram, więc służymy pasażerom, jak tylko możemy. Tyle z mojej strony.

Iwona Janicka: Pięknie dziękuję. Szanowni Państwo, teraz głos zabierze pan Bogdan Ślęk ze Związku Producentów Sprzętu Oświetleniowego „Pol-lighting”, a już prosiłabym, żeby też przygotowywał się do wypowiedzi pan Lech Wojciechowski. Jak widać, część z państwa kończy szybciej, więc trzeba być przygotowanym do wypowiedzi. Już widzę kolejnego mówcę, więc oddaję głos. Pięć minut dla pana. Proszę.

***Bogdań Ślęk, Związek Producentów Sprzętu Oświetleniowego „Pol-lighting”
(prezentacja >>)***

Bogdan Ślęk: Dzień dobry. Ja poproszę może o pierwszy slajd, bo udało mi się w dość krótkim czasie jednak te slajdy przygotować. Chciałem państwu w przeciągu tych pięciu minut przybliżyć troszeczkę

[problematykę] oświetlenia. Oświetlenie, które jest jedną z największych takich infrastrukturalnych dużych instalacji, towarzyszy nam wszędzie. Towarzyszy nam, tak na dobrą sprawę, zarówno na zewnątrz budynków, kiedy mówimy o bezpieczeństwie na drogach i ulicach, towarzyszy nam w parkach, towarzyszy nam na ścieżkach rowerowych. Towarzyszy nam również w budynkach. W skali Polski mówimy tutaj o ogromnej liczbie, ponad 200 milionów punktów świetlnych, opraw oświetleniowych, które dostarczają nam światło. Ogromna część z tych opraw oświetleniowych występuje w budynkach. Ja chciałbym tutaj przypomnieć, że w Polsce mamy ponad 14 milionów budynków, z czego 8 milionów budynków to są budynki niemieszkalne, a ponad 5 milionów to są budynki produkcyjne, gospodarcze i magazynowe. To jest ten potencjał, który jest bardzo ogromny i w którym wszędzie występuje to oświetlenie, te dziesiątki milionów źródeł światła. Teraz, patrząc z perspektywy tego, tej transformacji, która akurat w branży oświetleniowej się dzieje, ten proces w Polsce jest bardzo wolny. Oczywiście są programy, które wspierają oświetlenie i zawsze z zadowoleniem widzimy, że to oświetlenie się pojawia. Natomiast brakuje programów rzeczywiście dedykowanych, a jest to tym bardziej dziwne, że oświetlenie według wszelkich badań pokazuje, że jest jednym z najbardziej efektywnych metod zużycia energii i emisji CO₂. Ograniczenie 1 tony emisji CO₂ to jest zysk ponad 200 euro za tonę. Patrząc również na uwarunkowania legislacyjne, a w szczególności road mapy, to rozporządzenie z 2019 roku, 2019/2020, które ustanawia wymogi dotyczące ekoprojektu dla oświetlenia. W 2023 [roku], to znaczy już za dwa lata, znikną z rynku Unii Europejskiej świetlówki T8, które stanowią ponad 80% infrastruktury oświetleniowej w budynkach publicznych, ale nie tylko. I to jest praktycznie coś, co się zdarzy i niestety, nie wszystko będzie można w prosty sposób zrealizować, tak jak jest to z wymianą żarówki na LED-ówkę w domu, ponieważ są to zupełnie innego typu urządzenia oświetleniowe. Tam pojawią się również inne elementy. Także chciałbym tutaj zaapelować o to, żeby przyjrzeć się zobowiązaniom, które ma Polska i które będą wdrażane przez Unię Europejską, a my będziemy się do tego dostosowywać. Źle zaplanowane, poprosiłbym może o następny slajd, to źle zaprojektowane oświetlenie i wymienione bez planu, bez budżetu – spowoduje to, że tam, gdzie to oświetlenie daje rzeczywiście korzyści, bo może wpływać efektywnie na poprawę produktywności, na lepsze warunki do nauki, a w budynkach według wszelkich badań pokazuje, spędzamy ponad 90% naszego życia, czyli są to elementy bardzo istotne. Także apeluję o to, żeby wykorzystać tą szansę i w ramach ustanawiania pewnych priorytetów popatrzeć na te możliwości, które są, które drzemią. Ten potencjał oświetlenia, to, co może zapewnić przy tej transformacji nawet do aż 50% oszczędności na zużycie energii elektrycznej. Również, patrząc z perspektywy oszczędności energii na ulicach, tak? To modernizacja tej infrastruktury, którą my

oceniamy, że zaledwie w 20% została zmodernizowana, to właśnie są dziesiątki tysięcy ładowań pojazdów elektrycznych bez dodatkowego wytwarzania energii. I poproszę ostatni slajd, w którym starałem się wskazać ten potencjał. Rocznie w Polsce około 25 terawatogodzin energii elektrycznej jest zużywanej na oświetlenie. To jest bardzo dużo. Potencjał, który drzemie w tej niezmodernizowanej infrastrukturze to jest około 12 terawatogodzin energii elektrycznej. To jest pokaźna, bardzo duża ilość energii, stąd jest to równoważne 9 milionom ton emisji dwutlenku węgla rocznie. Patrząc znowu na taki ekwiwalent bardziej zrozumiały, to jest mniej więcej, to ekwiwalent emisji 3 milionów samochodów czy równowartość 400 milionów w pełni wyrosniętych drzew. Dlatego apeluję tutaj o to, żeby zwrócić uwagę w tych wszystkich programach, żeby to oświetlenie potraktować poważnie, bo jest to infrastruktura, która pozwala nam lepiej żyć, lepiej pracować, wydajniej się uczyć. I o to apeluję. Dziękuję serdecznie.

Iwona Janicka: Pięknie dziękuję za sprawną wypowiedź. Już przygotowuje się pan Lech Wojciechowski z Polskiej Platformy LNG i bioLNG związku pracodawców, a w gotowości [pozostaje] pan Włodzimierz Ehrenhalt. O, już mamy pana Lecha.

Lech Wojciechowski, Polska Platforma LNG i bioLNG

Lech Wojciechowski: Dzień dobry, państwu.

Iwona Janicka: Proszę, pięć minut dla pana. Proszę.

Lech Wojciechowski: Witam serdecznie, ja reprezentuję Polską Platformę LNG i bioLNG. Jesteśmy organizacją pracodawców, która promuje wykorzystanie skraplanego metanu, czyli właśnie LNG, również w swojej biologicznej formie, jako drogi do zmniejszenia emisyjności polskiej gospodarki. I chcielibyśmy zaproponować rozwiązania dotyczące właśnie LNG i bioLNG, które będą realizować cele tego programu, jednocześnie dając synergię w tym programie. Efekty realizacji tych projektów mogą być odczuwalne nawet po jego zakończeniu, a nawet mogą być większe po jego zakończeniu. Tak więc, już odnosząc się szczegółowo do celów programu, w odniesieniu do Celu 2.1, który to cel odnosi się do efektywności energetycznej i ma służyć zastępowaniu kotłów węglowych mniej emisyjnymi źródłami zasilania, także rozwojem kogeneracji. Postulujemy, aby wsparciem mogły być objęte również budowa stacji regazyfikacji do zasilania takich zmian. To znaczy często takie lokalizacje są oddalone od sieci gazowych i wymagają własnego zasilania. Przy czym chodzi o to, że to zasilanie LNG jest możliwe właśnie do realizacji w takich oddalonych od sieci miejscach i chodzi o to, żeby tego typu projekty mogły być wspierane jakby w dwóch obszarach. To znaczy, żeby beneficjent jakby wnioskujący o wymianę kotła to

był jeden obszar, a beneficjent budujący stację regazyfikacji, czyli zasilający takie miejsce, to był drugi, osobny projekt, osobny obszar. To pozwala właśnie na synergię z innym celem realizacji programu, dotyczącym rozwoju sieci gazowych, gdyż budowa zasilania LNG przez przedsiębiorstwo nie pozwala na dalszy rozwój tej sieci. Natomiast budowa zasilania LNG przez dystrybutora gazowego pozwala na dalszy rozwój sieci gazowej. W obszarze Celu 2.2 dotyczącego wspierania rozwoju energetyki odnawialnej postulujemy, żeby rozwinąć zakres tej interwencji w zakresie w ogóle wspierania energii odnawialnej o nie tylko wytwarzanie energii elektrycznej z biogazu, ale także wytwarzanie biogazu i biometanu jako takich. Wraz z różnymi formami dystrybucji, w naszym przekonaniu przede wszystkim z formą dystrybucji jako bioLNG jako takiego sposobu dystrybucji, który rozwiązuje większość problemów związanych z przyłączaniem biometanowni do sieci. Tutaj, uczestnicząc w ministerstwie w spotkaniach widzimy, że tych problemów związanych z przyłączaniem do sieci jest całkiem sporo, przyłączaniem biometanowni do sieci jest całkiem sporo i bioLNG rozwiązuje te problemy, a jednocześnie on posiada dosyć dużą barierę kapitałową dla rozwoju, ten bioLNG. Produkcja biometanu, tak naprawdę można ją rozważać jako magazynowanie energii, a zatem ono doskonale się wpisuje w cele tego programu. Ta energia może być wykorzystywana w innym miejscu niż lokalizacja produkcji, w tym wykorzystana bezpośrednio w transporcie, który jest szczególnie trudny do dekarbonizacji. I to wsparcie dla produkcji biometanu i bioLNG wypełnia cel wytwarzania i magazynowania energii, ale jednocześnie może być synergiczny w sposób powiązany z realizacją celu rozwoju gospodarki o obiegu zamkniętym, gdyż ten biometan może być wytwarzany z odpadów organicznych, które na dzień dzisiejszy nie są zagospodarowywane w sposób optymalny. Jeśli chodzi o Cel 2.3 związany z rozwojem sieci energetycznych, w ramach którego proponowane jest wsparcie dla rozbudowy sieci gazowych, postulujemy w synergii z Celem 2.1, o którym już wspominałem, postulujemy umożliwienie wsparcia dla budowy stacji regazyfikacji LNG, również dla indywidualnych klientów. To znaczy pierwotnie bez sieci dystrybucyjnej, czyli jakby stacja indywidualna dla określonego klienta. Ostatnie zdanie. Po pierwsze, umożliwia to zmianę w synergii z Celem 2.1, zmianę zasilania z paliwa jakiegoś wysokoemisyjnego na paliwo gazowe, a jednocześnie może być to baza do rozwoju sieci gazowej w obszarach dotychczas niezgazyfikowanych. Kolejny cel, o którym chcemy wspomnieć, to jest Cel 2.6 dotyczący wsparcia dla gospodarki o obiegu zamkniętym. My proponujemy, aby w tym jednym ze wskazanych do wsparcia sposobów zagospodarowania odpadów był sposób w postaci wykorzystania ich do produkcji biometanu i bioLNG. Zatem proponujemy, aby w toku dalszych prac nad dokumentem ujęto tego typu projekty, czyli produkcję biometanu i bioLNG z opadów, jako wskazanych, możliwych do realizacji typów projektów. I aby była pełna jasność co do tego, że tego typu

projekty mogą być tutaj realizowane. I wreszcie obszar Celu 3.1 związany z rozwojem sieci transportowej. Proponujemy, aby do wsparcia kwalifikować również budowę stacji tankowania gazu LNG w obszarach sieci TEN-T jako poprawiającą uzbrojenie tej sieci w stacji tankowania paliw alternatywnych. Należy pamiętać, że każda inwestycja w rozwiązania, oparta na LNG, w przyszłości pozwala na płynne przejście do bioLNG. A więc należy na nie patrzeć nie jak na inwestycję na dziś, ale [także jak na] inwestycję w przyszłą redukcję emisji. Dziękuję bardzo.

Iwona Janicka: Bardzo dziękuję. Szanowni państwo, trzymajmy się czasu. Zawsze będzie można ewentualnie pod koniec wypowiedzieć się, a ja tutaj daję państwu jeszcze chwileczkę. Ci z państwa, którzy mówili krócej – jest szansa, że część osób może jeszcze dopowiedzieć jeden wątek. To też jest cenne. Szanowni państwo. Przygotowuje się pan Włodzimierz Ehrenhalt do zabrania głosu, ze Stowarzyszenia Energii Odnawialnej. A za chwilę będą [się wypowiadać] przedstawiciele podmiotu społeczeństwa obywatelskiego. Już mamy pana Włodzimierza. Mam nadzieję, że dobrze nazwisko... że dobrze pana przedstawiłam, bo proszę wybaczyć, mogłam się pomylić. Proszę o włączenie mikrofonu i pięć minut również dla pana. Proszę.

Włodzimierz Ehrenhalt, Stowarzyszenie Energii Odnawialnej

Włodzimierz Ehrenhalt: Jestem już słyszalny? Państwo mnie słyszą? Więc chciałbym się skoncentrować. Spróbuję krócej się wypowiadać niż poprzednicy, żeby dochować czasu. Ja reprezentuję Stowarzyszenie Energii Odnawialnej oraz Związek Przedsiębiorców i Pracodawców. Teraz ten priorytet: Energia i środowisko jest kluczowy w tym programie. Postaram się skoncentrować na paru tematach właśnie z tym związanych. Więc dzisiaj zdajemy sobie sprawę, jak ważna jest transformacja polskiej energetyki. Myślę, że wszyscy zdają sobie sprawę, że jest to dzisiaj najważniejsze zadanie dla polskiej gospodarki, które warunkuje rozwój całej polskiej gospodarki w przyszłości. Jeśli to zadanie nie będzie prawidłowo wykonane, to wiadomo, jakie będą skutki. Chciałbym zwrócić uwagę na problem spójności tych programów Funduszu Spójności, EFRR z KPO i z polityką energetyczną. Wydaje nam się, że tutaj się taki podział finansowy kreuje, mianowicie KPO będzie się zajmowało bardziej produkcją z OZE. Bądźmy świadomi, że OZE to dzisiaj główny nośnik energii – nie dzisiaj, ale w przyszłości główny nośnik energii. A fundusze FS i EFRR służyłyby, naszym zdaniem, do obsługi regionalnej, terytorialnej źródeł OZE. I tutaj się z tym... który by mój poprzednik bardzo ważne sprawy poruszył. Uważamy, że wszelkie instalacje gazowe, instalacje energetyczne, służące poprawie przesyłu ze źródeł OZE, to dzisiaj powinien być jeden z priorytetów dla tych programów, o których rozmawiamy. Następny temat to jest program wodorowy.

Oczywiście należy z tych programów, z programu wodorowego poszukać tych obszarów, gdzie mamy szansę na wykreowanie wartości dodanej dla polskiego przemysłu. Nie możemy zajmować się wszystkim, bo jeżeli rozdrobnimy środki, które są nam przyznane lub będą nam przyznane, to będziemy mieli duże problemy. 25 miliardów [euro] to dużo i mało. Na stronie 132 programu jest opis podziału tych środków i jak wynika z przynajmniej z tego, co ja się doczytałem, to w sumie około 8, około 9 miliardów euro przeznaczonych jest na priorytet: energia i środowisko. To jest sporo. Jeśli koncentracja tego kapitału będzie w obszarach możliwości wypracowania wartości dodanej dla przemysłu, to będzie bardzo dobrze. I stąd nasz apel do tych, którzy będą dzielić te środki, aby koncentrować się na tym, co jest realne do wykonania. My to widzimy, wiemy dzisiaj, że trzonem instalacji odnawialnych będą lądowe farmy wiatrowe, wielkoskalowe instalacje... i nie tylko wielkoskalowe, ale również regionalne, solarne, morska energetyka wiatrowa. I teraz, z tych środków, które... te fundusze, ten program FEnKS planuje przeznaczyć na energię i środowisko, chyba szalenie ważne będą instalacje gazowe regionalne, instalacje przemysłowe, również prądowe regionalne dla obsługi oraz, uważamy, małe instalacje stabilizujące pracę źródeł odnawialnych. I, naszym zdaniem, powinniśmy się skoncentrować na tych obszarach, skoncentrować ten kapitał na tych obszarach. Również do tego zaliczam stacje ładowania samochodów elektrycznych. Regionalne, właśnie terytorialne. Nie tylko w dużych miastach. Jeśli to się nam powiedzie, to te środki będą właściwie zagospodarowane i przyniosą skutek w postaci (jakby) przeniesienia. Również będą miały skutek społeczny, dlatego również wykreują trochę zatrudnienia regionalnego, zatrudnienia rozproszonego, które społecznie jest niezwykle pożądane. I właściwie na tym zakończę. Zmieściłem się w czasie. Wszystkich pozdrawiam. Dziękuję bardzo.

Iwona Janicka: Dziękuję pięknie. Dziękuję za dyscyplinę czasową. Szanowni państwo. Ja przy tej okazji chciałabym jeszcze o kilku kwestiach powiedzieć. Miałabym ogromną prośbę do wszystkich mówców, abyście zwrócili państwo też uwagę na taką zasadę dostępności, z perspektywy tego, że mamy migaczy. Bardzo dziękuję. I wiele skrótów, których państwo używacie, no, trudno przełożyć szybko na ten język migowy. Trudno też niektórym z nas zrozumieć niektóre skróty, które są specyficzne dla konkretnej branży. Jeśli pod rząd się ileś tych skrótów pojawi, część jest znana, [na przykład] EFS – Europejski Fundusz Społeczny, KPO – Krajowy Plan Odbudowy. Ale ileś skrótów ma wiele znaczeń, więc spróbujmy dzisiaj mówić pełnymi wyrażeniami. Ja wolę dać więcej czasu, żebyście państwo ze spokojem swoją wypowiedź mogli powiedzieć. Migacze Polskiego Języka Migowego domigają [wtedy] prawidłowo. Tak mi się skojarzyło z tym skrótem „TENT”, który niekoniecznie oznacza namiot. Także prosiłabym, żebyśmy starali się dzisiaj i w tych naszych tutaj funduszowych kwestiach, ze względu na tę zasadę dostępności,

jak najmniej tych skrótów stosować. Faktycznie będzie to bardziej czytelne i przejrzyste dla nas wszystkich, a później dla transkrypcji. Żeby to też było czytelne. Szanowni państwo. Bardzo dziękuję za wypowiedzi partnerów społeczno-gospodarczych, biznesu i przedsiębiorczości społecznej. Za chwilę będzie blok wypowiedzi przedstawicieli podmiotów społeczeństwa obywatelskiego. Mam nadzieję, że Karolina Dreszer-Smalec jest już gotowa? Karolino, za chwilę ci oddam głos, a powoli przygotowuje się Maciej Kunysz. Mam nadzieję, że Maciek też [jest] już gotowy. Wszyscy już są w poczekalni. Karolino, pozwoliłam sobie na troszeczkę tak przybliżenia kwestii dostępności, chociaż pewnie ty też napomkniesz chwilę później w trakcie wypowiedzi, ale to już w kontekście programu FEnIKS. Dziękuję. Karolino, oddaję ci głos.

Karolina Dreszer-Smalec, Ogólnopolska Federacja Organizacji Pozarządowych

Karolina Dreszer-Smalec: Dziękuję, chciałam się tylko upewnić, że dobrze mnie słyszą.

Iwona Janicka: Tak.

Karolina Dreszer-Smalec: Tak. Rozumiem, że tak. Szanowni państwo. Z dużym zainteresowaniem zapoznaliśmy się z przedstawionym projektem programu. I pierwsze, co rzuca się w oczy, to jednak duży stopień ogólności. Dosyć... no, nieprecyzyjne rozwiązania. Stąd program wydaje się być raczej szkicem niż docelowym dokumentem. Lektura tego projektu daje poczucie jednak zignorowania w dosyć dużym stopniu tematyki Europejskiego Zielonego Ładu, co dla dokumentu dedykowanego środowisku, co najmniej zaskakuje. Zdefiniowane w celach szczegółowych zakresy często są dość lakonicznie przedstawione i sprojektyzowane w treści danego celu. Zakładam, że koleżanki i koledzy, którzy występują za chwilę, szczególnie ci z organizacji ekologicznych, szerzej przybliżą zasady Europejskiego Zielonego Ładu i zasady *Do Not Significant Harm*. Więc ja skupię się raczej na kwestiach zasady partnerstwa, w tym udziale partnerów, podmiotów społeczeństwa obywatelskiego w procesie tworzenia, monitorowania i oceny procesu okresu programowania. To, o czym już wspomnieliśmy wcześniej, w poprzednich wysłuchaniach OFOP przedłożył 16 postulatów organizacji pozarządowych dotyczących perspektywy finansowej na lata 21-27. Poparło te postulaty blisko 200 organizacji, reprezentujących 1000 podmiotów z całej Polski. Wiele z tych postulatów jest bardzo ważnych, również w kontekście samego projektu programu FEnIKS, są one nadal aktualne. Do części z nich chciałabym się właśnie odnieść. Przede wszystkim zwracam uwagę na fakt, że proces prac nad każdym programem powinien odbywać się transparentnie, z udziałem przedstawicieli podmiotów społeczeństwa obywatelskiego. W

przypadku projektu FEnIKS warto podkreślić, że prace nad tym programem trwały już od jakiegoś czasu. Byliśmy zaangażowani, przedstawiciele organizacji pozarządowych, ale według naszych informacji odnieść można było wrażenie, że te prace właściwie dopiero się na dobre rozpoczęły, a już właściwie oddano gotowy projekt do konsultacji. Gotowe wydaje się obecnie zaangażowanie partnerstwa w analizę potrzeb i pogłębioną diagnozę. I kolejny program, w którym mamy wiele pomysłów, potencjalnych projektów, ale niekoniecznie wizje efektów, do których będziemy zmierzać. Istotne jest to wykorzystanie narzędzi realnej partycypacji, a także wyników ewaluacji wdrażanych w obecnej i poprzedniej perspektywie. Musimy cały czas podkreślać znaczenie zasady partnerstwa, określonej w kodeksie partnerstwa z rozporządzenia Komisji Europejskiej z 2014 roku, w zakresie włączenia partnerów publicznych, rządowych, samorządowych, społeczno-gospodarczych oraz podmiotów społeczeństwa obywatelskiego. W tym konieczne jest jak najszybsze zaangażowanie organizacji, które działają na rzecz włączenia społecznego czy równości szans, niedyskryminacji. Bo według naszej wiedzy są one niedoreprezentowane. Konieczne jest również zwiększenie roli organizacji pozarządowych jako partnerów w trakcie całego cyklu programowania danej perspektywy, obejmującego przygotowanie, wdrażanie, monitorowanie i oceny efektów wdrażanych funduszy. Bardziej od tego, co jest w projekcie programu, martwi [to], czego w nim nie ma, a co mogłoby zostać później doprecyzowane już bez udziału przedstawicieli społeczeństwa, na bliżej nieokreślonych zasadach. To właśnie podmioty społeczeństwa obywatelskiego są wielkimi nieobecnyymi w dokumencie. Zaledwie w kilku miejscach wymieniono organizacje pozarządowe. Opis głównych grup docelowych jest bardzo ogólny, ze wskazaniem właściwie dwóch, trzech głównych grup odbiorców. Wymienię trzy aspekty, takie newralgiczne aspekty. Nie mam czasu, żeby dużo o nich mówić, ale chciałabym, żebyście państwo jasno zauważyli kwestię deinstytucjonalizacji opieki zdrowotnej, w szczególności psychiatrycznej. To w ogóle nie ma mowy o NGO-sach, o organizacjach społecznych. Autorzy dokumentu, wydaje się, że wyobrażają sobie tę realizację, tę deinstytucjonalizację, nie do końca jest jasne, w jaki sposób partnerzy mieliby być włączeni. Drugi, ważny aspekt dotyczy kwestii rewitalizacji i tego, że nie można zapomnieć o istocie rewitalizacji jako takiej, czyli zmianie społecznej. Nie tyle skupienia się na odnowie, remoncie budynków, ale właśnie na tej kwestii udziału społecznego, tym aspektem społecznym, bo bez tego rewitalizacja nie jest trwała i właściwie kończy się tym, czym nie chcielibyśmy, żeby się skończyła właśnie betonowaniem kolejnych przestrzeni. I kolejny, trzeci bardzo ważny aspekt edukacji ekologicznej: w tym dokumencie około pięciu, sześciu razy wskazano działania na rzecz poprawy świadomości ekologicznej społeczeństwa. Jednak właściwie trochę wygląda [to tak], jakby tę kwestię edukacji ekologicznej przerzucano jak ten gorący

kartofel – z dokumentu na dokument. To jest najpierw z KPO do FERS-u, później z FERS-u do FEnIKS-a. I to śladowe ujęcie edukacji klimatycznych w kontekście zapisów Europejskiego Zielonego Ładu może budzić uzasadniany niepokój. Kończąc, chciałabym podkreślić jeszcze raz kwestię potrzeby zapewnienia reprezentatywności partnerów podmiotu społeczeństwa obywatelskiego w procesie tworzenia dokumentów na każdym jego etapie. Czy to jest zwiększenie kontroli społecznej i przeciwdziałanie negatywnym skutkom upolitycznienia procesu wydatkowania funduszy? Tutaj kluczową rolę będzie miał komitet monitorujący sposób jego funkcjonowania, zasady. Chcielibyśmy, aby te decyzje były podejmowane wspólnie, z udziałem wszystkich partnerów – zakładając, że też oni będą mieli znaczący udział, udział decyzyjny w pracach tego komitetu. Dziękuję pięknie.

Iwona Janicka: Pięknie dziękuję. Wiem, że już się przygotowywał Maciej Kunysz do wypowiedzi. A też proszę, żeby już w gotowości była pani Edyta Kalamarz. Macieju, pięć minut dla ciebie.

Maciej Kunysz, Stowarzyszenie EKOSKOP / Zespół ds. Funduszy RDPP

Maciej Kunysz: Dzień dobry, państwu. Szanowne koleżanki i koledzy, pani dyrektor. Wiele kwestii, które chciałem poruszyć już padło na tym spotkaniu. Karolina Dreszer-Smalec bardzo wyraźnie zaznaczyła potrzebę zachowania zasady partnerstwa na każdym jej etapie, zwłaszcza na etapie programowania. Ten program wyróżnia się, mimo wszystko, na tle innych programów, zwłaszcza KPO, jeżeli chodzi o realizację zasady partnerstwa. Ale pewne niedociągnięcia są zauważalne. Mamy nadzieję, jako społeczeństwo obywatelskie, że na etapie realizacji, monitoringu, ewaluacji ta współpraca będzie układała się jak najlepiej. Przejdę teraz do zasad w takim hierarchicznym ułożeniu. Pierwsza, to bardzo niekonsekwentnie sformułowana linia demarkacyjna pomiędzy programem FEnIKS, a programami regionalnym. Wyraźnie brakuje nam tutaj linii demarkacyjnej pomiędzy KPO, czyli Krajowym Planem Odbudowy, a FEnIKS-em, czy też innymi programami krajowymi, zwłaszcza z FERS-em. To powoduje, że umyka nam, umykają nam bardzo ważne elementy, które wpływają na realizację polityk europejskich, w tym [Europejskiego] Zielonego Ładu. Drugim elementem, czy tematem, który chciałbym poruszyć, jest kompensacja. Kompensacja rozumiana bardzo szeroko. Po pierwsze kompensacja przyrodnicza. Jeżeli państwo poruszają się nowo wybudowanymi autostradami czy nowo wybudowanymi drogami szybkiego ruchu, a czytali dokumenty, czytali oceny, raporty oddziaływania na środowisko, czy wcześniej strategiczne oceny oddziaływania na środowisko, to wiedzą państwo, jak wiele elementów kompensacyjnych miałoby towarzyszyć tym inwestycjom. Zwłaszcza drzewa. W tej chwili, kiedy poruszamy się po tych drogach, widzimy kikuty, widzimy usychające, małe drzewka, czyli tak naprawdę możemy mówić o pozornej

kompensacji przyrodniczej. Drugą formą kompensacji jest kompensacja dla samorządów na obszarach przyrodniczo cennych czy obszarach chronionych. Od wielu lat zauważamy małą akceptację samorządów dla powstawania nowych obszarów chronionych, w tym parków narodowych. Tutaj wymienię projektowany Turnicki Park Narodowy. Program FEnIKS czy programy krajowe powinny rekompensować straty finansowe, przemysłowe, gospodarcze tym samorządom, aby zwiększyć akceptację samorządów, społeczności lokalnej do powstawania nowych form ochrony przyrody czy powstawania nowych obszarów Natura 2000. Bardzo dużym mankamentem tego programu jest niedostateczne zauważenie problemów związanych z ochroną bioróżnorodności, siedlisk czy ekosystemów i to należy na pewno uzupełnić. Edukacja ekologiczna. No, tutaj pojawia się problem linii demarkacyjnej, która mówi, że edukacja ekologiczna może być prowadzona z funduszy europejskich tylko na poziomie krajowym. I niestety, muszę tutaj przywołać negatywne przykłady projektów, jak ostatnio zakończony Projekt Telewizja, która miała dotyczyć ochrony bioróżnorodności czy Puszczy Białowieskiej. A która okazała się wielkim, moim zdaniem, wielkim niewypałem. To nie mogą być platformy internetowe, to nie mogą być telewizje. To musi być system zdwywersyfikowanej edukacji, która trafia bezpośrednio i w sposób jak najbardziej angażujący do wielu osób na... w różnym wieku. Wykluczenie ekologiczne i ubóstwo energetyczne. Ani FEnIKS, ani FERS, ani KPO nie odpowiada tak naprawdę na ten nurtujący nas problem. Dofinansowanie energetyki odnawialnej. Wymiany pieców... tak naprawdę do niczego nie doprowadzą, jeżeli w tych piecach ubogie społeczeństwo nie będzie miało czym palić. Tak bardzo szybko patrzę jeszcze... Stopień Wodny Siarzewo – to na pewno nie spełnia zasady braku istotnych szkód. Bardzo szybko ten czas minął. Przepraszam za przekroczenie.

Iwona Janicka: Tak, po tej stronie mija ten czas bardzo szybko. Zdaję sobie sprawę, że tych uwag jest sporo. Szanowni państwo. Ci z państwa, którzy już się zainspirowali częścią z uwag, odsyłamy do projektu programu FEnIKS – Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Kapitał i Środowisko, którego treść tego projektu, dokumentu wisi na stronie ministerstwa: www.funduszeuropejskie.gov.pl. Możecie państwo tam odszukać, albo na naszej stronie dotyczącej wysłuchań, czyli www.wysluchania-nowaperspektywa.pl. Wysłuchania bez polskiego znaku, czyli przez „l” trzeba wpisać. Oczywiście, państwo, myślę, doskonale to wiecie. Szanowni państwo. I jak państwo wczytacie się w ten dokument, to bardzo proszę do niedzieli wysłać swoje uwagi w trybie konsultacji, a ci z państwa, którzy dzisiaj zabierając głos mogą to jeszcze zrobić w formule Q&A w naszej aplikacji Zoom, z której dzisiaj korzystamy. Szanowni państwo, pani Edyta Kalamarz za chwilę zabierze głos, z Konsorcjum „Społeczne Ekosystemy Dostępności”. A przygotowuje się pani Alina Kozińska-Bałdyga. Pani Edyto, proszę.

Edyta Kalamarz, Konsorcjum „Społeczne Ekosystemy Dostępności”

Edyta Kalamarz: Dzień dobry, państwu. Ci z państwa, którzy biorą udział w wysłuchaniach publicznych – widzimy się po raz czwarty, ponieważ jako magister geografii regionalnej turystyki, osoba ze szczególnymi potrzebami, niepełnosprawnością, po raz czwarty zbieram głos. Zajmuję się zawodowo dostępnością, zajmuję się szczególnymi potrzebami. Dzisiaj wyjątkowo występuję w duecie. Ja dzisiaj występuję w takiej sytuacji, kiedy jestem geografem, a to jest uczeń. Osoba również ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi, niepełnosprawnością. I będziemy mówili o właśnie bardzo trudnych tematach. Nie wiem, czy państwo jesteście na to gotowi. Oczywiście, infrastruktura i klimat, to jest związane z moim wykonywanym zawodem i posiadanym wykształceniem. Ale nas osobiście interesują dwa priorytety dotyczące zdrowia i dotyczące kultury. Ci, którzy mieli przyjemność mnie spotkać przy wcześniejszych wysłuchaniach wiedzą, czym się zajmuję. Dzisiaj tutaj będę mówiła z punktu widzenia społecznego o systemach dostępności. Dlatego, że tylko w takiej formule jesteśmy w stanie te społeczne systemy dostępności wdrożyć. Czyli o współpracy nauki, biznesu, organizacji pozarządowych, jednostek samorządu terytorialnego i nas, osób ze szczególnymi potrzebami, niepełnosprawnością, którzy tak naprawdę są niezależnymi ekspertami poprzez doświadczenie. A ja bym też miała taką prośbę, ponieważ nie wiem, gdzie jest problem, nie widzę siebie na dużym monitorze, w tym na troszkę mniejszym. Ja dzisiaj oddam głos młodzieży, dlatego, że jeżeli chcemy mówić o przyszłości, zarówno tej ekologicznej, ale również tej edukacyjnej i zdrowotnej, to nic nie może się odbyć bez nich. Tak, więc ja tutaj jestem, powiedzmy, nauczycielem, który oczywiście jest z wykształceniem kierunkowym, bo geografia regionalna turystyki. Ale również mamy tutaj młode pokolenie. Z jednej strony to jest połączenie Rzeszowa i Krakowa. Bo z Rzeszowa pochodzę i mamy młodych czternastoletnich informatyków. Koledzy, pokażcie się. To jest ekipa z Rzeszowa. Oni nam tutaj pomagają. Siedzimy na AGH [Akademii Górniczo-Hutniczej]. A my reprezentujemy, tutaj z Alekssem, Kraków. Ja myślę, że najlepiej będzie, jak ja mu oddam głos, bo państwo będziecie wstrząśnięci, jak usłyszycie, dlaczego my tutaj rozmawiamy w ten sposób.

Aleks Papież: Więc, dzień dobry, państwu. Ja się nazywam Aleks Papież. I ogólnie chciałem poruszyć ważny temat, mianowicie szkolnictwa, ponieważ jednak bardzo jestem skrzywdzony przez system edukacji. Więc skończyło się tak, że będę musiał po prostu pisać poprawkę z języka polskiego. A wiadomo, system aktualnie leży. Nie tylko przez COVID-a, nie tylko przez nauczycieli, ale po prostu przez ministerstwo. Co tam jeszcze było?

Edyta Kalamarz: On pierwszy raz dzisiaj występuje, więc musicie państwo mu wybaczyć.

Aleks Papież: Tak.

Edyta Kalamarz: Jest osobą ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi. Czyli jest młodym człowiekiem, który kompletnie nie wpisuje się w system. Niestety, ma dokładnie to samo, co moja córka – dysleksja, dysgrafia, dysortografia. Jeśli chodzi o wiedzę, kompetencje, [to] powiem szczerze, [że] trudno go w jakikolwiek sposób sklasyfikować. Tak, jak właśnie wspomniał, będzie miał poprawkę z [języka] polskiego – tylko dlatego, że system go nie był w stanie w ogóle ogarnąć. Zajmujemy się wieloma rzeczami, siedzimy dzisiaj w [niezrozumiałe, 01:29:28] studenckim [niezrozumiałe, 01:29:29] na AGH. Dlatego, że tutaj to są wszyscy informatycy, programiści. Młodzi, fantastyczni ludzie, którzy naprawdę radzą sobie ze swoim życiem. Oprócz tego, że (niestety) nie radzą sobie ze swoimi emocjami, ze zdrowiem psychicznym. Ci, którzy oglądali moje wcześniejsze wysłuchania, ja wspomniałam o tym, że 8 sierpnia [bieżącego roku] tutaj właśnie w Krakowie robimy bardzo dużą konferencję. To jest konferencja dotycząca właśnie okrągłego stołu dla partnerstwa prywatno-publicznego, dla edukacji i przede wszystkim dla różnorodności, proszę państwa. Dlatego, że jeżeli mówimy o młodych ludziach, a wszyscy wiemy, jak wygląda sytuacja COVID-owa, za chwilę będziemy mieli bardzo duży problem ze zdrowiem psychicznym. I to jest projekt, o którym my mówimy, gdzie mówimy o bardzo skrajnych sytuacjach. Mówimy o samookaleczeniach, próbach samobójczych i to, że dzieci nie widzą sensu dzisiaj funkcjonowania. Ekologia? Tak, jak najbardziej! Tylko najpierw niech te dzieciaki żyją. Ja myślę, że jakbyście państwo poznali kolegę, tracicie teraz wszyscy czas na mediach społecznościowych. To jest moja prawa ręka, on ma szesnaście lat. I proszę mi wierzyć, pracuję z biznesem od ponad dwudziestu lat, jestem organizacją pozarządową i tylko dzieciaki są dzisiaj w stanie to ogarnąć. Nie wiem, ile jeszcze mam czasu, bo powiem szczerze, pewnie jeszcze z minuta jedenaście, więc *à propos*, dlaczego społeczne ekosystemy dostępności? My, jako osoby starsze, jesteśmy rodzicami takich dzieciaków. Ja mam dokładnie taką samą córkę, pozdrawiam ją. W tej chwili jest w Jastarni, pływa na desce. Chociaż pogoda za oknem wszyscy wiemy, jak wygląda, tak? Więc, jakby z jednej strony jesteśmy w stanie pokazać, że my dorośli jesteśmy w stanie [być] supportem dla naszych dzieci, ale nie możemy budować świata, nawet ekologii, bez rozmowy z nimi. Dialog jest podstawą wszystkiego. Więc 8 sierpnia [bieżącego roku], proszę państwa, w Krakowie będzie oczywiście wydarzenie hybrydowe, bo my jesteśmy od nowych technologii. [Wydarzenie] będzie koordynowane przez koordynatorów dostępności w instytucjach publicznych. Ale przede wszystkim przez nas. Osoby ze szczególnymi potrzebami, niepełnosprawnością. Bo bardzo się cieszymy, że akurat ten projekt nazywa się FEnIKS, bo proszę mi wierzyć, każdy z nas był już w sytuacji granicznej. Każdy z nas był już po drugiej stronie życia i mimo wszystko my nadal żyjemy. Więc dla nas

„Feniks” to znaczenie symboliczne. My się odradzamy z popiołów. Każdy w różnych funkcjonuje systemach. Z jednej strony jestem geografem, jestem również [zakłócenia], jestem naukowcem, jestem organizacją pozarządową. Ale najważniejsze, [że] jestem matką czternastolatki ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi. Bardzo poważnie chorej. Więc, jakby ja się cieszę, że jesteśmy tutaj wszyscy. Możecie państwo sobie, mówię, jeżeli ktoś jest zainteresowany, sprawdzić wcześniejsze wystąpienia. [niezrozumiałe, 01:31:47] późniejszych a wystąpienia, czyli Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki. Oczywiście dla Polski Wschodniej, bo urodziłam się i wychowałam w Rzeszowie, a teraz jestem w Krakowie. Oczywiście na Fundusz Europejski na Rozwój Społeczny, na Infrastrukturę i Klimat. Jestem geografem. Bardzo państwu dziękuję.

Iwona Janicka: Dziękuję. Pan Marcin Kowalczyk [się przygotowuje], a w tej chwili głos zabierze pani Alina Kozińska-Bałdyga, która reprezentuje dwie federacje. Zarówno Young Women's Christian Association (YWCA), jak i Federację Inicjatyw Oświatowych. Alino, pięć minut, proszę.

Alina Kozińska-Bałdyga, Federacja Inicjatyw Oświatowych / Young Women's Christian Association (YWCA)

Alina Kozińska-Bałdyga: Dziękuję bardzo. Jeszcze mogę dodać Forum Aktywizacji Obszarów Wiejskich, [gdyż] też dostałam takie pełnomocnictwo, żeby reprezentować w obszarze edukacji tę organizację, działającą na rzecz obszarów wiejskich. Natomiast chciałam zacząć od tego, że dzisiaj byłam z moją wnuczką na basenie, gdzie był alarm pożarowy. I tę tkaninę, czy to, co dostałam, to było dla ochrony tych, którzy mieli wyjść szybko z basenu, żeby ochronić ich przed skutkami czy iskier padających potencjalnie z góry, czy wyjścia na zimne powietrze. Myślę, że taki alarm powinien być ogłoszony w bardzo wielu obszarach. W tych, w których my się zajmujemy, właśnie o alarm dla edukacji. Tu pani przede mną mówiła o tych potrzebach specjalnych młodzieży, dzieci. Ale tych obszarów jest bardzo wiele. Obszar związany z mieszkalnictwem, obszar związany z planowaniem przestrzennym. Wszystkie inwestycje powinny być poprzedzone dobrym planowaniem przestrzennym. W związku z tym cieszę się, że w KPO mówi się o planowaniu przestrzennym i bodajże miliard [euro] przeznaczone jest na wsparcie tego obszaru, zmian w tym obszarze, wprowadzeniu nowych rozwiązań prawnych. Myślę, że wiele z tego, o czym tutaj dzisiaj rozmawiamy, będzie wymagało nowych rozwiązań prawnych. Gospodarka o obiegu zamkniętym, tę dziedzinę też troszeczkę zgłębiam. Wiem, że będzie wymagała bardzo wiele. Jednocześnie to, o czym chciałam powiedzieć, już było powiedziane, że mało jest o edukacji ekologicznej, ale w ogóle mało jest, a właściwie prawie w ogóle nie ma o edukacji, takiej szerszej edukacji

społeczeństwa. Wszystkie te zmiany, które chcemy wprowadzić w ramach nowego [Europejskiego] Zielonego Ładu i w ramach przygotowania do tych zmian klimatycznych, i do tych zmian, które nas czekają, wymagają bardzo głębokiej edukacji społeczeństwa. Edukacji obywatelskiej, edukacji ekonomicznej, edukacji świadomościowej. Natomiast w tym FEnIKS-ie mówi się o kulturze. Natomiast nie ma prawie nic poza tę edukacją klimatyczną w niewielkim obszarze, o powszechnej edukacji obywatelskiej. Nie przeszkadzaj teraz, dobrze? Także, zwróćmy uwagę na tę edukację. Jednocześnie wiemy o tym, już mi to powiedziano, że... [w tle słychać bicie zegara] Jeszcze zegar bije, tak. To zegar bije, też myślę, że na alarm. To, na co już kilkakrotnie w odpowiedzi na nasze wypowiedzi, myśmy, przedstawiciele federacji, brali udział bodajże w siedmiu wysłuchaniach. Powiedziano nam, że już jest za późno na wprowadzanie głębokich zmian, w których edukacja byłaby tą wiodącą dziedziną. W związku z tym my musimy, organizacje pozarządowe, potraktować to jako wielkie wyzwanie i jednocześnie jako szansę, żeby pokazać, żeby udowodnić, żeby w ramach partnerstwa uzupełnić te braki, które wydarzyły się przy projektowaniu tego okresu programowania, finansowania działań w Polsce. Także edukacja dla nas powinna stać się wyzwaniem, żeby w każdym działaniu jakiś komponent związany z edukacją był obecny. Czyli, co jeszcze możemy robić? My jesteśmy organizacją, która realizowała program w ramach Osi Priorytetowej II, Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki, edukacji. Działanie 2.16. Usprawnienie procesów stanowienia prawa. My w tej chwili już zaczęliśmy się szykować do tego, żeby zorganizować system konsultacji. Naszym zadaniem, dla obszarów wiejskich taką instytucją, która powinna być najważniejszym miejscem organizowania konsultacji, jest szkoła. W szkole, każdej szkole, tak jak teraz szkoły są ośrodkami, do których się przychodzi na głosowanie na prezydenta, głosowanie w wyborach samorządowych czy w wyborach parlamentarnych. W tej chwili szkoły powinny stać się ośrodkami konsultacji dla wszystkich mieszkańców obszarów wiejskich, bo oni nie mają innych instytucji publicznych na terenie swojej wsi. Bardzo często również na terenie gmin, w których można by było najpierw wejść w tematykę, która jest poddawana konsultacji. Gospodarka o obiegu zamkniętym, ekologia bardzo, właściwie wszystkie inwestycje, wszystko, planowanie przestrzenne, to wszystko najpierw musi być przygotowane od strony edukacji społeczeństwa, a następnie głębokich konsultacji. Bo konsultacje to też jest etap konsultacji, a jednocześnie jest to etap, poprzez konsultowanie budujemy partnerstwo ze społeczeństwem. Karolina mówiła o tym partnerstwie z organizacjami obywatelskimi. Polsce potrzebne jest partnerstwo z naszym społeczeństwem. Jest czas na to, żeby każdego obywatela potraktować naprawdę, a nie tylko tytułarnie, jako suwerena. Wszyscy powinniśmy się poczuć, musimy się poczuć, że aby odnieść sukces, aby odrodzić się jak ten Feniks, musimy się poczuć partnerami

zaproszonymi przez rząd do współpracy w realizacji tego przedsięwzięcia, które jest opisane w programie FEnIKS, ale również w Krajowym Planie Odbudowy. Wszyscy razem musimy...

Iwona Janicka: Pani Alino.

Alina Kozińska-Bałdyga: Dziękuję.

Iwona Janicka: Pięknie dziękuję. Szanowni państwo, teraz dziękuję za głos. Teraz głos zabierze pan Marcin Kowalczyk z Fundacji WWF. A przygotowuje się pani Anna Dworakowska.

Marcin Kowalczyk, Fundacja WWF Polska

Marcin Kowalczyk: Bardzo dziękuję za możliwość zabrania głosu. Wiele kwestii, które pragnęlbym poruszyć, zostało już uwzględnionych w dyskusji. Kilka z nich jednak nadal chciałbym podkreślić. Na początek pragnę wspomnieć o zdarzeniu, które miało miejsce w dniu wczorajszym, a które w istotny sposób powinno wpłynąć na dalsze prace nad projektem FEnIKS. Otóż, jak już zostało wspomniane, Komisja Europejska przedstawiła wczoraj Pakiet Fit for 55. Czyli 16 dokumentów w kompleksowy sposób wskazujących kierunki zmian, jakim poddana zostanie cała gospodarka Unii Europejskiej w celu osiągnięcia redukcji emisji o 55% do roku 2030 oraz neutralności klimatycznej w roku 2050. Dokumenty te w istotny sposób wpłyną na cele Polski, zarówno w sektorach objętych systemem europejskiego handlu emisjami, jak i te, które się znajdują poza nim. W szczególności zaś w sektorze budownictwa, czy transportu, które jednak mogą znaleźć się w systemie handlu, jak i rolnictwa. Redukcja emisji w sektorach poza systemem handlu emisjami o 7% w porównaniu z rokiem 2005, o której mowa jest w preambule do programu FEnIKS, może nie być wystarczająca do realizacji nowych celów klimatycznych. Aktualna, przedstawiana przez Komisję Europejską, propozycja podziału zobowiązań między państwa członkowskie mówi bowiem o konieczności redukcji emisji przez Polskę o 17,7%. To jednak daje nam niepowtarzalną okazję, by środki, o których dyskutujemy w ramach programu, zostały najbardziej efektywnie wykorzystane do wdrożenia niezbędnych w Polsce zmian i reform w tym zakresie. Realizacja celów w Pakiecie Fit for 55 w znaczącym stopniu pokrywa się ramami czasowymi z aktualną perspektywą finansową. Należy zatem uniknąć finansowania z programu FEnIKS inwestycji sprzecznych z realizacją europejskiej polityki klimatycznej. Dokumentem, który tutaj również powinniśmy brać pod uwagę, jest Krajowy plan na rzecz klimatu i energii. Kolejną wersję tego dokumentu Polska powinna złożyć w roku 2023, zatem prace nad nim już prawdopodobnie trwają. Sam program FEnIKS powinien być całościowo spójny również z tym dokumentem. Lub też na odwrót – sam dokument, sam nowy krajowy plan

powinien być spójny z projektem programu FEnIKS. Oczywiście, musimy pamiętać również o tym, że wszelkie działania, jakie podejmiemy, powinny uwzględniać zasadę *Do Not Significant Harm*, a więc „nie czynimy szkody środowisku”, zgodnie z wytycznymi europejskimi. Przechodząc do uwag bardziej szczegółowych, chciałbym podkreślić uwzględnienie w programie środków na sieci energetyczne. Dla stosownego rozwoju sieci energetycznych i zwiększenia mocy przyłączeniowych nie jest możliwe rozwinięcie odnawialnych źródeł energii w stopniu wystarczającym do osiągnięcia transformacji energetycznej. Można wręcz zastanowić się, czy środki przeznaczone w programie na ten cel nie powinny zostać zwiększone. Pragnę też podkreślić znaczenie dla realizacji tego celu, magazynowanie energii. To również znalazło odzwierciedlenie w projekcie i znowu być może środki są niewystarczające. W tym kontekście pragnę jednocześnie zwrócić uwagę na środki przeznaczone na rozwój infrastruktury gazowej. Nie mogę zgodzić się z zawartą w dokumencie tezą mówiącą, że gaz jest paliwem przejściowym. Rozwój infrastruktury gazowej, zastępowanie węgla gazem nie rozwiązuje ogólnego problemu konieczności odejścia od spalania paliw kopalnych i doprowadzenia do neutralności klimatycznej. W szczególności należy zaś unikać wspierania rozwoju infrastruktury gazowej w projektach i budynkach nowych, zamiast tego wspierając rozwiązania z reemisji. Dodatkowo należy w znaczący sposób ułatwić termomodernizację istniejących budynków oraz wspierać efektywność energetyczną w jeszcze większym stopniu. Następną kwestią, jaką pragnę poruszyć, jest rozwój europejskich sieci transportowych. Zapewnienie odpowiednich możliwości transportowych jest istotne. Niemniej, mając na uwadze już prowadzone prace, transport ten powinien brać pod uwagę również kwestie ochrony środowiska. W związku z tym postulowałbym usunięcie z projektu wszelkiego finansowania dla żeglugi śródlądowej, jak i wykluczenie rozwoju sieci transportowych na rzekach. Postulat ten ma istotne uzasadnienie środowiskowe: rozwój sieci transportu wodnego spowoduje nieodwracalne szkody w systemach rzecznych, a dodatkowo nie ma żadnego faktycznego uzasadnienia ekonomicznego. Pozostając przy kwestii transportu, pragnę też podkreślić znaczenie rozwoju zeroemisyjnych sieci transportowych i walki z wykluczeniem transportowym dla osiągnięcia nowych celów Unii Europejskiej. Zapewnienie stosownych środków inwestycyjnych w obecnej perspektywie finansowej będzie tutaj kluczowe. Kolejną, istotną kwestią, jaką chciałbym podkreślić, jest brak środków na rzecz ochrony środowiska morskiego. Nie ma ich w chwili obecnej ani w Krajowym Planie Odbudowy, ani w FEnIKS-ie. Bez zagwarantowania stosownych środków i szczegółowego finansowania, nie ma możliwości realizacji nowego programu ochrony wód morskich, będącego wdrożeniem ramowej dyrektywy do spraw strategii morskiej. Ochrona wód Bałtyku powinna być zaś dla nas, jako państwa leżącego nad nim, jednym z naszych priorytetów środowiskowych. Na sam

koniec pragnę, jak również moi przedmówcy wskazali, podkreślić istotne znaczenie kwestii edukacyjnej. Wprawdzie projekt w obecnym kształcie wspomina już w kilku miejscach o prowadzeniu działań edukacyjnych, to jednak powinny znaleźć one mocniejsze odzwierciedlenie w ostatecznej treści programu. Dziękuję bardzo.

Iwona Janicka: Pięknie dziękuję. Pani Anna Dworakowska z Alarmu Smogowego – i Polskiego, i Krakowskiego. Pani Anna za chwilę zabierze głos, a już przygotowuje się pani Marta Jaskulska, bardzo przepraszam. Pani Anno, oddaję... głos.

Anna Dworakowska, Polski Alarm Smogowy / Krakowski Alarm Smogowy

Anna Dworakowska: Dzień dobry. Witam państwa serdecznie. Ja dzisiaj dość krótko. Może nawet krócej niż pięć minut. Chciałam powiedzieć o dwóch bardzo ważnych brakach obecnego projektu, programu FEnIKS. I te braki odnoszą się do braku finansowania dwóch bardzo ważnych programów, które mogą zagwarantować nam w przewidywalnej przyszłości znaczącą poprawę jakości powietrza w Polsce. Jak zapewne państwo wiecie, Polska to niestety lider zanieczyszczenia powietrza w Unii Europejskiej, a główną przyczyną takiego stanu rzeczy jest spalanie węgla i drewna w przestarzałych technologicznie kotłach, piecach, kominkach. To jest tak zwana niska emisja. I w samym sektorze domów jednorodzinnych mamy około jeszcze do wymiany 2,7 miliona właśnie kotłów, pieców, kominków. Wszystkich tych instalacji, w których spalany jest węgiel i drewno. I... przestarzałych instalacji. I musimy sobie uświadomić, że właśnie niska emisja, to jest 50% odpowiada za połowę emisji pyłów w Polsce i 90% emisji rakotwórczego benzopirenu. Więc, jeżeli się z tym problemem nie uporamy, to po prostu dalej będziemy tym liderem zanieczyszczenia powietrza. I o jakich brakach chciałam powiedzieć? Pierwszy brak to jest brak finansowania, brak wsparcia dla podstawowego programu walki z niską emisją, czyli Programu Czyste Powietrze, zarządzanego przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska. To jest program, który ma dotować, czy dotuje wymianę kotłów na węgiel i drewno. Jego docelowy budżet to jest 100 miliardów złotych. Natomiast według Komisji Europejskiej oraz według wyliczeń Banku Światowego, przynajmniej 8 miliardów złotych powinno pochodzić z funduszy unijnych. Jak do tej pory udało się zabezpieczyć w Krajowym Planie Odbudowy około 3 miliardy euro. No, wszyscy umiemy odejmować, osiem minus trzy to jest 5 miliardów euro. Tak naprawdę te 5 miliardów euro powinno znaleźć się właśnie w programie FEnIKS. Niestety, nie znalazło się. Co to znaczy? To znaczy, że mniej osób dostanie wsparcie na wymianę kotłów. Mniej osób dostanie wsparcie na poprawę efektywności energetycznej budynków. I, co chyba najgorsze, pod znakiem zapytania staje wsparcie dla osób ubogich,

ponieważ one powinny dostać jeszcze więcej pieniędzy, jeszcze większe wsparcie na dostosowanie swoich systemów grzewczych do wymogów i powietrznych, i klimatycznych na docieplenie domów. Niestety, przy braku wsparcia Programu Czyste Powietrze w ramach FEnKS-a, to będzie po prostu niemożliwe. A drugi brak dotyczy budynków wielorodzinnych. Dokładnie ta sama historia. Proszę sobie wyobrazić, że istnieje jeszcze wiele, wiele kamienic, gdzie mieszkańcy ogrzewają swoje domy piecami. Piecami na węgiel, też piecami na drewno. I tacy mieszkańcy w budynkach prywatnych (niestety) są pozbawieni wsparcia ze strony programów rządowych, jak do tej pory. Taki program udzielenia wsparcia został opracowany przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska, natomiast nie został uruchomiony, ponieważ właśnie jest oczekiwane na wsparcie ze strony funduszy unijnych, to jest przynajmniej 0,5 miliarda euro. I na przykład we Wrocławiu, to jest główny winowajca, jeżeli chodzi o jakość powietrza. Właśnie budynki wielorodzinne, a nie jednorodzinne. Zatem, jako Polski Alarm Smogowy apelujemy o to, aby program FEnKS, zgodnie z obietnicami rządowymi składanymi w przeciągu ostatnich paru miesięcy wielokrotnie, dofinansował znacząco Program Czyste Powietrze od 3 do 5 miliardów euro. Takie są potrzeby. Oraz dofinansował program wymiany pieców w budynkach wielorodzinnych, które są własnością prywatną. No i to właściwie wszystko na dzisiaj. Widzę, że zdążyłam w tych pięciu minutach przyznanych. Dziękuję bardzo.

Iwona Janicka: Pięknie dziękuję za oszczędność cennego czasu. Pani Marta Jaskulska w tej chwili zabierze głos w imieniu Związku Stowarzyszeń „Kongres Ruchów Miejskich” (KRM). A przygotowuje się już Joanna Furmaga. Proszę bardzo.

Marta Jaskulska, Związek Stowarzyszeń „Kongres Ruchów Miejskich” (KRM)

Marta Jaskulska: Dzień dobry. Dziękuję za zaproszenie, za możliwość zabrania głosu. Reprezentuję „Kongres Ruchów Miejskich”, czyli zrzeszenie ponad czterdziestu organizacji z dwudziestu miast, które zajmują się jakością życia w mieście, politykami miejskimi. Chciałam tutaj zwrócić uwagę na kilka kwestii, których brakuje, które być może trzeba by było niektóre bardziej uwypuklić w programie FEnKS. Przede wszystkim myślenie w kategoriach długotrwałego rozwoju. Nie myślenie o tym programie tylko jako o szansie na wydatkowanie pewnych środków, ale jednak myślenie w trochę dłuższej perspektywie niż tylko finansowanie europejskie. Z drugiej strony wpisanie to też w nasze ramy prawne. I pojawiła się tu już kwestia ustawy o planowaniu przestrzennym. Jeżeli nie będziemy mieć spójnego systemu planowania przestrzennego, to wiele z tych projektów, programów, o których tutaj mówimy, po prostu nie będzie miało trwałości, nie będzie przynosiło nam takich efektów, które byśmy chcieli. Pojawiły się kwestie już

metropolii, pojawiły się kwestie obszarów wiejskich. Ja bym też chciał zwrócić uwagę na małe i średnie miasta. To jest obszar, w którym mieszka około 1/3 Polek i Polaków. Miasta zapomniane, pozostawiane z boku, które chyba powinny wrócić do tego głównego obiegu, bo jednak są dużym potencjałem, jeżeli chodzi o kapitał ludzki, o pomysły, o kreatywność. Jeżeli chodzi o takie zasady partnerstwa – myślę, że warto wpisać mechanizmy konsultacji i współudziału mieszkańców, mieszkanek, organizacji społecznych nie tylko na etapie tego programowania, ale też na etapie projektowania, realizacji poszczególnych działań. Tak, żeby mieszkańcy mogli trzymać rękę na pulsie i patrzeć co się dzieje później i jak wygląda trwałość tych projektów. Kolejna kwestia – jeżeli chcemy zapraszać do współtworzenia, to też warto dbać o język dokumentów, programów, dokumentacji. Więc tutaj, jeżeli może nie zawsze wszystkie dokumenty uda się napisać językiem przyjaznym, to przynajmniej zadbać o streszczenia w języku niespecjalistycznym. No i teraz kilka kwestii już takich bardziej szczegółowych. Tak jak mówiłam, małe i średnie miasta. No i tutaj widzimy dużą szansę na rozwój we wspieraniu transportu szynowego, ale nie tylko w metropoliach, ale w takiej skali właśnie regionalnej, krajowej. Takie podejście obszarowe, żeby na przykład dojeżdżać do mniejszych miejscowości i żeby, nie daj Boże, linie nie kończyły się na granicy województw. Tak więc tutaj takie spojrzenie z perspektywy kraju czy regionów. Nie województwa administracyjnego. Ważne, aby te inwestycje kolejowe nie były usprawiedliwieniem tak *de facto* dla rozbudowy inwestycji drogowych. I też ważne, aby łączyć system transportu szynowego, transportu też miejskiego z rowerami i dogodnymi warunkami dla komunikacji pieszej. Kolejna kwestia to ochrona środowiska... i klimatu. Tutaj powinien być priorytet nad infrastrukturą. Kwestie kompensacji, wycinki drzew, dodatniego bilansu powierzchni czynnych biologicznie, tak aby faktycznie zapewnić te zapisy. Być może warto punktować wiarygodność beneficjentów pod kątem dbałości o środowisko. Kolejna kwestia to gospodarka o obiegu zamkniętym. Tutaj proponujemy, żeby większy nacisk położyć na producentów. No, bo to jednak nie tylko mieszkańcy, nie tylko samorządy, ale jednak warto redukować te śmieci, że tak powiem, u źródła. Jeżeli chodzi o jakość powietrza, ograniczanie smogu, też kwestia wspierania konsumentów. Tak, aby te mechanizmy dofinansowania i później rozliczania były jednak korzystne dla mieszkańców. Ostatnie dwie kwestie, pomimo jakości życia o łatwy dostęp do kultury, jednostek ochrony zdrowia. Tutaj też chciałabym jeszcze raz zwrócić uwagę na kwestię małych i średnich miast. A także na to, że naszym zdaniem jako Kongresu Ruchów Miejskich, to powinny pozostać usługi komunalne. Realizowane przez podmioty publiczne lub publiczno-społeczne. Chcielibyśmy uniknąć komercjalizacji tych usług. No i to podsumowując, coś, co łączy te wszystkie moje uwagi i o czym była już mowa w pierwszej części. Tak, aby inwestycje były realizowane zgodnie z zasadami planowania uniwersalnego.

Pomijając wszystkie inne zasady, to jest po prostu w naszym, [nas] wszystkich interesie. Jakby nam się to nie wydawało, kiedyś i tak zostaniemy seniorami/seniorkami, więc myślimy też, jeżeli nie o innych, to o sobie. Dziękuję bardzo.

Iwona Janicka: Pięknie dziękuję za wypowiedź. W tej chwili już poproszę o zabranie głosu Joannę Furmagę ze Związku Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć. Proszę, Joanno.

Joanna Furmaga, Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć

Joanna Furmaga: Bardzo dziek... Dzień dobry. Bardzo dziękuję. Ja chciałabym zacząć od, może to nie będzie niespodzianka, od tej właśnie takiej naszej nowej ramy strategicznej, celu, jakim jest, jaki ma realizować program FEnIKS. Czyli to jest walka z kryzysem klimatycznym, to jest realizacja polityki klimatycznej Unii Europejskiej. To jest Europejski Zielony Ład. Była już o tym mowa, Pakiet Fit for 55. Ogromne, nowe zobowiązania rewolucyjne, można powiedzieć. To jest również strategia bioróżnorodności do roku 2030, która również jest filarem Europejskiego Zielonego Ładu. I to jest właśnie ta nasza rama, o której już była dzisiaj mowa, mówił [o niej] pan dyrektor Orliński na początku. Zresztą, w ramach grupy roboczej programującej FEnIKS, gdzie się spotykamy, bardzo dużo mówimy o klimacie, o ochronie środowiska. No i teraz tak, dlatego trochę naprawdę to jest rozczarowujące, że jeżeli po prostu patrzymy na tekst programu, to tych wszystkich treści, to tych wszystkich celów tam brakuje. Brakuje bardzo klarownego, jednoznacznego odniesienia się do tych celów, jeżeli chodzi w ogóle o cały program. Brakuje odniesienia się do tych celów, jeśli chodzi o poszczególne działania. Zwracaliśmy już uwagę, rozmawiając o Umowie Partnerstwa, również o KPO... na kwestię braku wskaźników, mogę powiedzieć tak: szeroko rozumianych wskaźników klimatycznych, najprościej rzecz biorąc, w jaki sposób dany program, konkretne miliardy przyczynią się do ograniczenia emisji gazów cieplarnianych, do oszczędności energii, do wzrostu ochrony bioróżnorodności. Tego bardzo brakuje i ja pamiętam, że na jednym ze spotkań roboczych rozmawialiśmy o tym, że państwo tego nie planujecie. Ale myślę, że to jest niezwykle istotne i bardzo, bardzo mocno postulujemy, aby taki wysiłek został wykonany. Jeśli popatrzymy na alokację i jak program jest skonstruowany, to tutaj naprawdę najbardziej rażącym, takim dzwonkiem alarmowym jest to, że program powiedzmy, w programie klimatycznym ponad połowa środków z Funduszu Spójności jest przeznaczona na autostrady i drogi ekspresowe. To jest 6,5 miliarda euro. Zestawmy to z kwotą, która jest przeznaczona na bioróżnorodność, to jest tylko 150 milionów, tak? Czyli mamy 6,5 miliarda na autostrady, drogi ekspresowe, które... no, naprawdę, tutaj nie trzeba być jakimś analitykiem. Bo wszyscy to wiemy, że one po prostu będą generowały emisje, będą generowały

emisję dwutlenku węgla i zanieczyszczonego powietrza. I to właśnie w tym okresie do roku 2030, kiedy to musimy zrobić największy absolutnie wysiłek redukcyjny, tak? Z drugiej strony mamy bardzo skromne 150 milionów na bioróżnorodność, kiedy to powinien być absolutny priorytet. Bo to jest absolutna baza do tego, abyśmy wobec tego kryzysu klimatycznego, który już jest, widzimy to przecież dzisiaj, wczoraj, przez ostatnie tygodnie, co się dzieje i, naprawdę, nie należy się spodziewać, że po prostu to za chwilę przeminie i potem będzie super, pięknie i szybko zapomnimy o tych strasznych rzeczach. Dlatego postulat bardzo mocny. Prośba o zrewidowanie tych proporcji, bo tak skonstruowane proporcje – one na pewno nie doprowadzą nas do realizacji celów klimatycznych i do poradzenia sobie z tym kryzysem klimatycznym, który mamy. Wiem, że przekroczyłam czas, ale na końcu chciałabym powiedzieć coś bardzo ważnego, to znaczy podziękować Departamentowi Programów Infrastrukturalnych, panu dyrektorowi Orlińskiemu, całemu zespołowi, pani dyrektor Bace tutaj obecnej, za bardzo konstruktywne i otwarte podejście, jeśli chodzi o zaangażowanie partnerów społecznych w grupy robocze. Ten proces rzeczywiście, on miał taką dużą przerwę po roku 2019, ale od wiosny tego roku, dosyć dynamicznie znowu zaczęliśmy pracować. Ja mam nadzieję, że to, że również dzisiaj mamy wysłuchanie i że ta grupa jest poszerzona, zaowocuje tym, że te zapisy będą dużo lepsze na końcu. I rzeczywiście spełnią te cele, na których nam zależy. Dziękuję bardzo i przepraszam za przekroczenie czasu.

Iwona Janicka: Dziękuję. Szanowni państwo, trochę jesteśmy po czasie. Można powiedzieć, zjedliśmy przerwę. W związku z tym proponuję, żebyśmy się spotkali z powrotem po krótkiej przerwie technicznej. O [godzinie] 11:30 poprowadzi drugą część przedstawicielka partnerów społeczno-gospodarczych Konfederacji Lewiatan, jednocześnie członkini Podkomitetu do spraw Rozwoju Partnerstwa, pani Małgorzata Lelińska. Ja ze swej strony bardzo dziękuję i prawdopodobnie jeszcze pod koniec wrócę do państwa na krótkie podsumowanie i ankietę ewaluacyjną. Dziękuję i zapraszam na przerwę.

[01:59:54] przerwa [02:05:10]

Małgorzata Lelińska, Konfederacja Lewiatan

Małgorzata Lelińska: Dzień dobry, państwu. Nazywam się Małgorzata Lelińska. Reprezentuję Konfederację Lewiatan, partnera społecznego, członka Rady Dialogu Społecznego. Miałam kilka razy przyjemność być po drugiej stronie, czyli zabierać głos w wysłuchaniach. Dziś mam zaszczyt być właśnie po tej stronie i z państwem uczestniczyć w spotkaniu, które dotyczy Programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat i Środowisko na lata 2021-2027. Przypominam, że nasze spotkanie odbywa się w

formie webinaru na Zoom. Natomiast jego przebieg jest także transmitowany na YouTube OFOP-u, Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej, ale także na Facebooku OFOP-u. Teraz przechodzimy do trzeciej części naszego spotkania, w którym brać udział i zabierać głos będą przedstawiciele i przedstawicielki instytucji oraz osoby indywidualne, które się zgłosiły do głosu. Zachęcam także te osoby, które nie zgłosiły się przed spotkaniem, a chciałyby jeszcze zabrać głos, do takich jednogminutowych wystąpień, które będą możliwe na końcu spotkania. Zachęcamy także te osoby, które być może ze względu na upływający nieubłagany czas, nie zdążyły poruszyć wszystkich wątków. Bardzo proszę o podnoszenie łapki, rączki, *Raise hand*, to jest taka możliwość dla uczestników, którzy są z nami na Zoomie. Przechodzimy zatem do części wystąpień. Ja zapraszam jako pierwszego pana Krzysztofa Smolnickiego ze Związku Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć. Natomiast przygotowuje się pani Agnieszka Kordalewska. Jest pan Krzysztof, wszystko słysząc, zapraszam.

Krzysztof Smolnicki, Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć

Krzysztof Smolnicki: Słysząc mnie dobrze?

Małgorzata Lelińska: Bardzo dobrze.

Krzysztof Smolnicki: Witam. Korzystając z okazji, wesprę głos Anny Dworakowskiej z Alarmu Smogowego. Ewidentnie mamy bardzo ważny problem ze smogiem. Z Dolnego Śląska dzisiaj nadaję i bez wsparcia realnego środków z programu FEnKS dla domów jednorodzinnych, z problemem smogu się nie uporamy. Środki regionalne, które są na to przeznaczone, są daleko niewystarczające. Natomiast dzisiaj chciałbym powiedzieć o innej sprawie, to znaczy o kwestii zasady horyzontalnej DNSH, czyli *Do not significant harm*. Ewidentnie mamy bardzo poważny problem z niszczeniem zielonej infrastruktury, również w ramach projektów realizowanych ze środków unijnych. Ta zielona infrastruktura, to w szczególności drzewa. Tu za mną widać ekipę, która właśnie wycina je. Bardzo często z naszych danych wynika, że jest niszczone w procesach inwestycyjnych, realizowanych ze środków unijnych. W bardzo różnych inwestycjach drzewa są praktycznie w naszym cyklu życia nieodnawialną zieloną infrastrukturą. Pełnią bardzo dużo różnych ważnych funkcji. W tym w szczególności są naszym kołem ratunkowym w momencie kryzysu klimatycznego. One pomagają nam jakoś przeżyć. Jest to nasza polisa ubezpieczeniowa. I bardzo ważna jest ich w tym momencie ochrona. Nie tylko zapobieganie takim wycinkom, jak tu widzimy, ale również niszczenie drzew w procesach inwestycyjnych, bo bardzo wiele drzew jest niszczonych, ma niszczony system korzeniowy, ucinany. Potem te drzewa w perspektywie

kilku lat po prostu nam padają. I to jest ewidentnie niepowetowana strata, nie tylko dla przyrody, dla klimatu, ale, w ogóle dla różnorodności. Naprawdę dla wszystkiego. Dlatego to jest bardzo ważne, abyśmy temu zapobiegali. I oczywiście, problem jest zidentyfikowany. Natomiast mamy też rozwiązania, które mogą temu zapobiec. I to są standardy ochrony drzew w procesach inwestycyjnych. Fundacja Rozwoju z Wrocławia przygotowała takie standardy w ramach Europejskiego Programu LIFE „Drzewa dla zielonej infrastruktury Europy”. One są szeroko przedyskutowane z różnymi specjalistami, drogowcami, samorządowcami, ale też ekspertami od drzew i są praktycznie w tej chwili [gotowe] do przyjęcia. My postulujemy, żeby jako element konieczny realizacji inwestycji, były one stosowane w programach unijnych, w tym w ramach programu FEnIKS również, żeby zapobiec znaczącym stratom w ramach realizacji tych programów, projektów. I tutaj jest bardzo ważny też taki aspekt, że, żeby nie tylko wprowadzić te standardy, jako wymagalne, ale też przeprowadzić proces wdrożenia, czyli po prostu edukacji. Bo edukacja beneficjentów jest bardzo ważna. I potem to oczywiście monitorować. Standardy nie dotyczą tylko samego momentu realizacji inwestycji, ale też okresu przygotowawczego, też projektowania i potem też wdrażania realizacji inwestycji, monitorowania. Bardzo jest to ważne, bo to jest nasza szansa na przetrwanie. Dziękuję.

Małgorzata Lelińska: Serdecznie dziękuję. Idealnie zmieścił się pan w czasie. Bardzo dziękuję za to przestrzeganie. Trzy minuty naprawdę mijają bardzo szybko. Teraz zapraszam do wypowiedzi panią Agnieszkę Kordalewską z Fundacji Gotowi.Org. Kolejną osobą, która miała występować jest pani Anna Sokolnicka-Elzanowska, ale nie ma jej chyba jeszcze z nami. Jeśli pani Anna się pojawi, to umożliwimy jej wystąpienie, ewentualnie na koniec. Proszę o przygotowanie w takim razie panią Annę Spurek. Zapraszam, jest pani Agnieszka.

Agnieszka Kordalewska, FUNDACJA GOTOWI.ORG (prezentacja >>)

Agnieszka Kordalewska: Już, mikrofon jest. Dzień dobry. Nazywam się Agnieszka Kordalewska. Jestem ekspertem w dziedzinie rachunkowości i finansów z trzydziestosześcioletnim, unikatowym doświadczeniem w biznesie. Jestem nazywana też przez media pierwszą w Polsce kobietą prepperem. Jestem twórcą Fundacji Gotowi.org w portalu www.gotowi.org – jedyne go kompendium wiedzy o katastrofach i sposobach przygotowania się na sytuację awaryjną. Jestem też inicjatorką stworzenia powszechnie dostępnego plecaka awaryjnego, którego premiera planowana jest na pierwszy sierpnia tego roku. Jestem także pomysłodawczynią warsztatów bezpieczeństwa, na razie dla młodzieży. Jako ekspert w zakresie przygotowywania się na katastrofy i zagrożenia, chciałabym móc czynnie uczestniczyć

w kształtowaniu szczegółowych zapisów, żeby rzeczywiste działania prewencyjne, budowania odporności społecznej na katastrofy mogło być skuteczne i jak najszybciej realizowane. Chodzi o to, że wszelkie działa inwestycyjne na infrastrukturę w kontekście środowiska, jakkolwiek bardzo istotne, to są to długie procesy. Od przetargu do realizacji, a potem do uzyskania pierwszych efektów miną kolejne lata, a edukacja w zakresie budowania odporności jest tak pilna, że w zasadzie powinniśmy ją wyjąć poza nawias innych celów. I można ją zrobić już. Chodzi o to, jak zmieni nasz świat. Zmienia się nasz świat i kiedyś mówiliśmy o szybkich, a dzisiaj mówimy o galopujących zmianach klimatycznych. Spójrzcie, państwo, na ostatnich kilka tygodni. One jednoznacznie potwierdzają, że nie tylko mamy mnóstwo katastrof, ale one są też o niespotykanej intensywności. Historycznie przecież zagrożeniem dla ludzkości miała być bomba atomowa. To było raptem pięćdziesiąt lat temu. A tu się okazuje, że to właśnie katastrofy naturalne stanowią realne zagrożenie dla człowieka. Mało tego, katastrofy naturalne częstokroć są przyczyną dalszych zagrożeń, czyli długotrwałego braku prądu, katastrof budowlanych, osuwisk i tak dalej, i tak dalej. To wszystko, to państwo doskonale wiecie. Potrzebne są działania z rezultatami natychmiastowymi. Jest pilna potrzeba podjęcia działań prewencyjnych związanych z budowaniem odporności społeczeństwa na katastrofy. Fundacja Gotowi odpowiadając na ramy Stand by step z 2015 roku, i na porozumienie paryskie, a także doskonale rozumiejąc, sama doświadczając też, jak bycie przygotowanym pomaga przetrwać sytuacje awaryjne, opracowałam odpowiednie narzędzia. Dziś jest potrzeba upowszechniania tych narzędzi, we współpracy z organami władzy centralnej, ale i terytorialnej, w lokalnych społecznościach, także przez organizacje pozarządowe i wszystkich was. Te narzędzia, to... poproszę o pierwszy slajd.

Małgorzata Lelińska: Czas minął pani wypowiedzi. Zachęcamy...

Agnieszka Kordalewska: To może tylko pozwoli pani, że dokończę, bo to jest istotne, dobrze? Te narzędzia to powszechny dostęp do portalu Gotowi, powszechne realizowanie warsztatów gotowości. Jesteśmy jedynymi, którzy organizują Międzynarodowy Dzień Ograniczania Skutków Katastrof w Polsce. Robimy to wśród tysięcy młodzieży w Polsce, tysięcy szkół. Te wszystkie działania, o których mówię, realizujemy z własnych, prywatnych środków. W Stanach Zjednoczonych robi to agenda rządowa i ona prowadzi portal RedyKOff. My robimy portal www.gotowi.org sami. Zapraszam wszystkich do włączenia się w nasze działania. Niezależnie od wszystkiego ja chciałabym uczestniczyć w tworzeniu zapisów, żebyśmy mogli z nich skutecznie korzystać i to jak najszybciej. Agnieszka Kordalewska, dziękuję bardzo.

Małgorzata Lelińska: Serdecznie dziękujemy. W kolejności wystąpi teraz pani Anna Spurek, Green REV Institute, a przygotowuje się pani Łucja Kucmin-Węglarczyk. Mamy już panią Annę. Oddaję głos, bardzo proszę. Trzy minuty dla pani.

Anna Spurek, Green REV Institute

Anna Spurek: Dziękuję serdecznie. Szanowni państwo. Z bardzo dużym rozczarowaniem zapoznałam się z programem. Po pierwsze – wspomniana prezentacja Fit for 55, która stanowi pakiet do długich i żmudnych negocjacji. Kilka tygodni temu zatwierdzono prowizoryczne porozumienie w ramach Wspólnej Polityki Rolnej. We wrześniu do Parlamentu Europejskiego wraca *farm to fork* [strategia „od pola do stołu”]. Jednocześnie Komisja Europejska podsumowuje, prowadzi konsultacje publiczne, dotyczące wybranych elementów Wspólnej Polityki Rolnej. Bardzo mocny jest konflikt dotyczący stanowiska biznesu i przemysłu a organizacji społecznych i samych obywateli, i obywaterek Unii Europejskiej. Wiele wątpliwości budziły poprawki wprowadzone do unijnej strategii bioróżnorodności. *De facto* znajdujemy się w środku turbulencji klimatycznych, biznesowych, politycznych i obywatelskich. Lobby walczy o biznes *as usual* i zachowanie przywilejów finansowych, politycy i decydenci o zmiany przy jak najniższych kosztach związanych z popularnością, głosami a obywatele i obywatelki znajdują się w środku kryzysu klimatycznego i kolejnych odśłon wirusa. Powiedzmy to sobie wprost, to nie jest program dla klimatu. To jest program, który stanowi kontynuację polityki od 2004 roku, kiedy my inwestowaliśmy, inwestowałyśmy w infrastrukturę. Dzisiaj wiemy, że konieczna jest zmiana systemowa w każdej z polityk krajowych i unijnych. Tu konieczne są wyraźne, strategiczne, zaplanowane zapisy na kolejne lata i dekady. To, czego absolutnie ma w strategii, która dotyczy klimatu i ma być komplementarna do wielu dokumentów, to fermy przemysłowe. I to jest jedna rzecz, o której chciałabym powiedzieć. Codziennie są petycje, protesty, wpisy w social mediach, interwencje, wnioski o informację publiczną. W ogóle nie znajdujemy tego w programie. Jesteśmy w Polsce. Tutaj mamy 1700 ferm przemysłowych, z czego 285 wielkotowarowych ferm świń i 1391 ferm drobiu. Największa koncentracja to Mazowsze, Wielkopolska i [województwo] warmińsko-mazurskie. Tutaj wydajemy bezpośrednio środki z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Wspólnej Polityki Rolnej. Pasza, dotacje bezpośrednie, promocja, środki publiczne w ramach odszkodowań. Tutaj narażamy życie ludzi, zdrowie, kulturę i turystykę. Spójrzmy na Kruszyniany, tutaj doprowadzamy do spadku bioróżnorodności i szkód środowiskowych. I kilka faktów, odnoszących się do zdrowia ludzi, którzy protestują, wychodzą przed domy i przed Sejm, szukają wsparcia, są wyśmiewani, że na wsi zawsze śmierdziało. Intensywna hodowla zwierząt, proszę państwa,

powoduje tworzenie się wtórnych zanieczyszczeń powietrza i to jest udokumentowany fakt, że jest to czynnik przedwczesnej śmiertelności. Wykazano zwiększoną częstość występowania astmy u dzieci, które mieszkają w okolicach, nawet do pięciu kilometrów, ferm przemysłowych. Więc moje pytanie po tym wszystkim brzmi – jak to, właśnie państwo, którzy przygotowywali ten program, jak to państwu umknęło? Dziękuję ślicznie.

Małgorzata Lelińska: Serdecznie dziękujemy. A propos pytań, zachęcamy także do zadawania pytań, czy też zgłaszania opinii za pomocą funkcji Q&A, w sekcji Q&A na Zoomie. Te pytania, państwa uwagi trafią do ministerstwa, można także do organizatorów przesyłać prezentacje i stanowiska, które będą później przekazane także do Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej. A teraz do wypowiedzi zapraszam już panią Łucję Kucmin-Węglarczyk, reprezentującą Fundację Przestrzeń do życia. Przygotowuje się pani Ewa Malicka. Bardzo proszę.

Łucja Kucmin-Węglarczyk, Fundacja Przestrzeń do życia

Łucja Kucmin-Węglarczyk: Dzień dobry, czy mnie słyszać?

Małgorzata Lelińska: Tak, wszystko w porządku.

Łucja Kucmin-Węglarczyk: Dziękuję bardzo. Lektura projektu FEnIKS-a prowadzi do wniosku, że co prawda jego autorzy wiedzą, że są zmiany klimatu, że są gwałtowne burze i nawałne deszcze, że jest susza, ale wydaje mi się nie wiążą tego z działalnością człowieka. Wręcz przeciwnie, człowiek jest głównym beneficjentem programu, który jest dedykowany infrastrukturze, klimatowi i środowisku. Człowiek i gospodarka. Najczęstszymi poszkodowanymi zaś planowanych zamierzeń są zwierzęta, rośliny, krajobrazy i klimat. To dla nich wykazano w większości przypadków negatywne oddziaływanie planowanych działań. Czy tak powinien wyglądać plan, zamierzenie, priorytety w dobie kryzysu klimatycznego? Bardzo niepokoi też lekkie podejście do kwestii ewentualnej ingerencji w równowagę, bezpośrednich zniszczeń w cennych przyrodniczych obszarach, przykładanie ręki do demontażu całych ekosystemów oraz wymierania kolejnych gatunków. Teraz jest czas na odważne decyzje, będące konsekwencją przyznawania się, że jako ludzie, wraz ze swoim rozwojem cywilizacyjnym, poważnie narozrabiali. I ponieśli tego konsekwencje, chociażby przez narzucenie sobie ograniczeń. W przeciwnym wypadku powiedzenie *Po nas choćby potop* nabierze bardziej niż realnego wymiaru. Czego nie ma w FEnIKS-ie? Skupię się na edukacji. Bardzo wyraźnie brakuje wydzielonych, konkretnych działań dotyczących edukacji publicznej. Pani Karolina Dreszer-Smalec wspomniała o przerzucaniu tematu z

programu na program. Tym bardziej to niepokoi w świetle dobiegających z regionów informacji, że w programach regionalnych edukacji ekologicznej nie będzie. Pozostaje więc tutaj pytanie, jak zamierzacie państwo przygotować społeczeństwo polskie na zmianę klimatu? Od razu zaznaczę, że dwie kampanie medialne nie wystarczą, bo postawy zmieniają się przez około dziesięć lat i jest to praca oddolna. Co zatem jest w FEnKS-ie? Duże inwestycje drogowe, kolejowe, wodne. Dużo gospodarki, wskaźników ekonomicznych, dużo niefrasobliwości, ignorowanych faktów. A za oknem kolejne nawałnice, straty liczone w setkach tysięcy złotych, uszkodzenia domów, drzew, zniszczone drogi, pola. Jak więc widać, mamy więcej znaków zapytania niż odpowiedzi. A kryzys klimatyczny nie będzie czekał, aż dorośniemy do istotnych zmian, aż staniemy odważnie wobec własnych zaniedbań i zaczniemy naprawiać to, co wcześniej zepsuliśmy. O ile będzie jeszcze co naprawiać. Aż chcę się zapytać za Sienkiewiczem *Quo vadis Homine?* Dziękuję bardzo.

Małgorzata Lelińska: Serdecznie dziękujemy. Zapraszam teraz do wypowiedzi panią Ewę Malicką, reprezentującą Towarzystwo Rozwoju Małych Elektrowni Wodnych, a kolejną osobą będzie pani Izabela Zygmunt. Bardzo proszę.

Ewa Malicka, Towarzystwo Rozwoju Małych Elektrowni Wodnych

Ewa Malicka: Dzień dobry. Ja reprezentuję stowarzyszenie, którego celem jest rozwój małej energetyki wodnej i które działa od trzydziestu lat. I, niestety, chciałabym zwrócić uwagę na bardzo problematyczny zapis, który zniemacka zupełnie znalazł się w przedstawionym projekcie programu FEnKS, a który dotyczy elektrowni wodnych właśnie. Mianowicie, w części poświęconej wspieraniu energii odnawialnej pojawił się zapis, mówiący że: wsparcie projektów wykorzystujących energię z wody możliwe będzie wyłącznie na istniejących budowach piętrzących, wyposażonych w hydroelektrownię, przy jednoczesnym zapewnieniu pełnej drożności budowli dla [niezrozumiałe, 02:22:17] wodnej. O ile jeszcze w miarę zrozumiałe może być ograniczenie wsparcia projektów wyłącznie tych, które znajdują się, będą znajdowały się przy istniejących budowach piętrzących, jest to jakoś tam uzasadnione, oczywiście one zawsze wtedy będą bardzo małe powodowały jakikolwiek wpływ na środowisko, to jednak ograniczenie tego wsparcia do tych obiektów, które już są wyposażone w elektrownie wodne jest zupełnie absurdalnym przepisem. Bo to oznacza, że tak naprawdę wykluczona jest zupełnie możliwość realizacji nowych inwestycji. Możliwe jest realizowanie tylko modernizacji elektrowni wodnych. Jest to w ogóle niezgodne z jakimikolwiek przepisami unijnymi w tym zakresie, a wręcz sprzeczne z dyrektywą w sprawie promocji energii ze źródeł odnawialnych, a także przepisami w zakresie taksonomii. Te przepisy odnoszą się jedynie do tego, że

realizacja projektów w elektrownie wodne musi być zgodna z celami wynikającymi z ramowej dyrektywy wodnej. A te cele – to, czy taka inwestycja jest zgodna, czy nie – są każdorazowo weryfikowane przy realizacji nowej inwestycji w elektrownię wodną poprzez procedurę oceny oddziaływania na środowisko i poprzez procedurę oceny wodnoprawnej. Te procedury bardzo dokładnie badają, czy realizacja inwestycji w elektrownię wodną będzie miała jakikolwiek wpływ na osiągnięcie celów ramowej dyrektywy wodnej i – jeśli tak jest – to taka inwestycja nie może być realizowana. Również wymóg koniecznego udrażniania cieków wodnych przy realizacji inwestycji jest nadmiarowy dlatego, że to, czy ciek powinien być w jakimś miejscu udrożniony i w jakiej kolejności, jaki jest tego harmonogram, precyzują plany gospodarowania wodami, a więc tutaj takie dodatkowe obostrzenia są zupełnie niepotrzebne. Myślę, że to wszystko. Bardzo prosimy o usunięcie tego nieszczęśliwego zapisu. Dziękuję.

Małgorzata Lelińska: Serdecznie dziękuję za tę wypowiedź. Teraz głos zabierze pani Izabela Zygmunt, reprezentująca WiseEuropa, a kolejnym występującym będzie pan Jan Twardowski. Bardzo proszę, pani Izabelo.

Izabela Zygmunt, WiseEuropa

Izabela Zygmunt: Dzień dobry, państwu. Bardzo dziękuję za możliwość zabrania głosu. Ja chciałabym odnieść się do sprawy, która już tutaj była poruszona wcześniej przez Marcina Kowalczyka z WWF-u i Joannę Furmagę z Polskiej Zielonej Sieci. Mianowicie, do tego kontekstu, nowego, jaki stwarza nam ogłoszony wczoraj program reform [Pakiet] Fit for 55. To jest nowa rzeczywistość, do której będziemy musieli się dostosować i program FEnIKS wraz z KPO, to są dwa główne źródła funduszy, które na to dostosowanie się pozwolą. Chciałam tutaj zwrócić uwagę przede wszystkim na kwestie, tak naprawdę jedną. Elementem ogłoszonego wczoraj pakietu jest plan, po pierwsze objęcia sektora budynków i transportu opłatami za emisję, a po drugie znaczące zwiększenie celów redukcyjnych dla sektorów transportu, budynków i rolnictwa. Polska do tej pory miała na 2030 rok wyznaczony cel 7%. Teraz on został podniesiony do niemal 18%. Więc mamy większy cel do osiągnięcia w budownictwie, transporcie i rolnictwie, i mamy perspektywę tego, że emisje z tych sektorów będą objęte opłatami za emisję, tak jak to się dzieje w tej chwili w sektorze energetyki. I w związku z tym, żeby złagodzić ten ekonomiczny wpływ tych nowych zmian, my powinniśmy ten czas, który mamy, kiedy będzie realizowany program FEnIKS i kiedy będzie negocjowany, a następnie wprowadzany w życie ten pakiet powinniśmy wykorzystać na przyspieszenie dekarbonizacji tych dwóch sektorów. Bo ona postępuje zdecydowanie zbyt wolno. Więc priorytetem powinny być renowacje budynków, powinna być dekarbonizacja budynków, czyli

odchodzenie od kopalnych źródeł ciepła przede wszystkim w budynkach. I powinna być dekarbonizacja transportu, skupiająca się przede wszystkim na rozwoju kolei czy transportu publicznego. Tymczasem, jak to już zostało zauważone, jeżeli popatrzymy na inwestycje transportowe w FEnIKS-ie, to inwestycje w drogi są największą pozycją, to jest 6,6 miliarda euro na drogi i autostrady. Koleje to prawie ponad 1,5 miliarda euro mniej. Jeżeli spojrzymy na szeroko pojętą energetykę, to tutaj największą pozycją są inwestycje z kolei dotyczące gazu ziemnego, czyli ciepłownie, kogeneracja i sieci gazowe. Tak ustawione priorytety, te dwie kategorie – one łącznie zajmują jedną trzecią wszystkich środków, które są dostępne w ramach programu FEnIKS. Tak ustawione priorytety finansowe nas w żadnym wypadku nie doprowadzą do sytuacji, w której będziemy w stanie podołać tym nowym unijnym wymogom i zdekarbonizować te sektory w tym tempie, o którym mowa. Dlatego, kończąc, chciałabym powiedzieć, że w dalszych pracach nad programem FEnIKS konieczne jest ponowne przemyślenie tych alokacji, zwłaszcza priorytetu dla dróg, które są ważniejsze od kolei, skali przewidzianych inwestycji w gaz i tego, czy adekwatne aby na pewno są środki, które tam przewidziano dla efektywności energetycznej budynków. Bardzo dziękuję.

Małgorzata Lelińska: Bardzo dziękujemy. Teraz głos zabierze pan Jan Twardowski, reprezentujący Ogólnokrajowe Stowarzyszenie „Poszanowanie Energii i Środowiska”. Pan Jan będzie bez wizji, za to z prezentacją. A przygotowuje się do wystąpienia pan Jan Chrapek. Zapraszam.

Jan Twardowski, Ogólnokrajowe Stowarzyszenie „Poszanowanie Energii i Środowiska” (SAPE-POLSKA) (prezentacja >>)

Jan Twardowski: Dzień dobry, państwu. Zwracam się do państwa jako ekonomista, jako człowiek, który chciałby, żeby transformacja oczywiście była bezbolesna. Ale transformacja sektora energii wymaga na pewno zaangażowania środków. Oprócz dużych środków finansowych wymaga sojuszników i partnerów. Proszę następny slajd. Transformacja nie będzie dla nas, nie będzie darmowym obiadem. Musimy znaleźć środki, środki własne. Takie środki własne daje efektywność energetyczna. Pytanie, czy potrafimy korzystać z tego źródła, jakim jest efektywność energetyczna, czy wręcz przeciwnie – staramy się zabetonować rozwiązania. Wydaje mi się, że celem oczywistym każdego programu jest inwestycja w przyszłość, a nie wydawanie tylko środków. Pora, żebyśmy od mistrzostwa w wydawaniu środków doszli do lidera w zrównoważonym, a więc w nieschodzącym w przyszłości inwestowaniu, w którym inwestowaniu bierzemy nie tylko bieżące potrzeby pod uwagę, ale także efekty, które będą w przyszłości. Brak zasady, uwzględniania zasady *Do not make a significant harm*, aż uderza w FEnIKS-ie W projekcie

{występuje] wyraźna dwoistość zapisów, żeby nie powiedzieć schizofrenia. Po początkowych, pierwotnych odniesieniach do celów unijnych, do informacji, że wiemy co to jest, dążymy w tą stronę. Kolejne zapisy dotyczą zaspokojenia naszych potrzeb bieżących. Wydatki projektowane nie są w celu dokonania postępu technologicznego, rozwoju, tylko zaspokojenia potrzeb najbliższych nam osób. Jeżeli chodzi o kwestie efektywności energetycznych, szanowni państwo, sytuacja jest bardzo skomplikowana troszeczkę w FEnIKS-ie, gdyż pojawia się odniesienie do niej w dwóch aspektach: w Celu 2.1.i [Celu] 2.2. W obu tych aspektach warto by popatrzeć, czy rzeczywiście wspieranie efektywności energetycznej w transformacji sektora przetwarzania energii, w domyśle – przejście na mało ambitne cele związane z transformacją w gazownictwo, jest sensowne. Czy nie przyniesie szkody w dłuższym cyklu, skazując osoby na coraz wyższe ceny energii cieplnej w przyszłości. Jeżeli chodzi o efektywność energetyczną w celu, w priorytecie pierwszym, zgadza się, piszemy, że będziemy renować budynki, natomiast staramy się je renować na bieżąco, nie stawiając sobie bardziej ambitnych celów. Poproszę następnny slajd. Szanowni państwo. Musimy się zastanowić, czy środki będą poświęcone na łatanie dziur, czy na przyszłość, czy potrafimy sięgnąć po szersze środki, środki finansowe i przede wszystkim – czy potrafimy wydawać te środki w formie zrównoważonych zamówień publicznych. To będą pieniądze publiczne, natomiast w FEnIKS-ie nie ma ani słowa o zrównoważonych zamówieniach publicznych... nakład do efektu w przyszłości. Brak wprost do rozwoju rynku usług energetycznych umów o efekt energetyczny. Warto uaktualnić diagnozę o bieżące informacje, gdyż już banki dostrzegły nawet szansę, że efektywność energetyczna jest, może być opłacalna. Czerpią bezpośrednio z finansowania unijnego, projekty ELENA. Pytanie: jeżeli banki potrafią angażować w te działania, dlaczego my nie potrafimy projektując programy, zaadresować je właściwie? I ostatnie słowo. Chciałem państwa tylko przestrzec, żeby koncentrować się tylko na elementach dotacyjnych, które powodują, tak jak Ania Dworakowska powiedziała – zablokowanie rozwoju. Pora na promowanie środków wydawanych w sposób ciągły, programy trwałe o niewielkiej dotacyjności, ale o istotnej zachęcie i stabilności. Dziękuję państwu. Zachęcam do zapoznania się z prezentacją i sprawdzenia sprawozdań tam zawartych. Uszanowania.

Małgorzata Lelińska: Serdecznie dziękujemy. Teraz zapraszam do wypowiedzi pana Jana Chrapka, reprezentującego Stowarzyszenie „Zrównoważona Mobilność w Jaworznie”, a przygotowuje się pani Judyta Łuczyńska.

Jan Chrapek, Stowarzyszenie „Zrównoważona Mobilność w Jaworznie”

Jan Chrapek: Dzień dobry, państwu.

Małgorzata Lelińska: Dzień dobry.

Jan Chrapek: W programie FEnIKS dużo mówi się o zrównoważonej, multimodalnej mobilności i dużo miejsca jest poświęcone na transport publiczny. Natomiast transport rowerowy jest wspomniany tylko tak na marginesie i nie ma zarezerwowanych środków tak naprawdę na infrastrukturę specjalnie dla rowerów. A trzeba mieć na uwadze, że transport publiczny może być, owszem, efektywny w przypadku szybkich podróży na dalsze odległości, na przykład między miastami. Natomiast nie jest w stanie zapewnić efektywnego transportu na krótsze odległości wewnątrz miast, a tak naprawdę takie podróże stanowią znaczną część wszystkich. I jest tak dlatego, że takie linie wewnątrzmijskie muszą mieć gęsto rozmieszczone przystanki, muszą zatrzymywać się blisko celów podróży, one są wydłużone. Trzeba poświęcać znaczną ilość czasu na oczekiwanie na kurs i takie linie, niestety, zawsze będą powolne. Natomiast transport rowerowy nie ma tych ograniczeń. Może być szybszy nie tylko niż transport publiczny, może być szybszy także niż transport samochodowy. I jest dostępny dla większej grupy osób niż transport samochodowy. Dlatego, że nie trzeba mieć prawa jazdy na rower, mogą z niego korzystać również dzieci, osoby starsze, które nie mogłyby korzystać z samochodu. Także na to trzeba położyć nacisk i też trzeba pamiętać, że inwestycja na przykład w nowy tabor transportu publicznego czy jakieś nowoczesne systemy i tak dalej, niosą za sobą duże koszty. Natomiast, tak naprawdę, nie przyczynią się znacznie do zwiększenia liczby pasażerów dlatego, że główną przeszkodą w korzystaniu z transportu publicznego jest słaba częstotliwość kursów. Natomiast, jeśli chodzi o transport rowerowy, to tutaj inwestycje są bardzo potrzebne. Są niezbędne do tego, by większość ludzi mogła z tego transportu korzystać. Także zdecydowanie trzeba o to zadbać i, niestety, jest to kolejny dokument po Krajowym Planie Odbudowy, w którym rowery są traktowane tak marginalnie i to jest bardzo ważna kwestia. Dziękuję bardzo.

Małgorzata Lelińska: Serdecznie dziękujemy za tę wypowiedź. Teraz zapraszam panią Judytę Łuczyńską z Fundacji Sendzimira, a przygotowuje się pani Justyna Choroś.

Judyta Łuczyńska, Fundacja Sendzimira

Judyta Łuczyńska: Dzień dobry, dziękuję za głos. Należy podkreślić, że działania adaptacyjne i mitygacyjne zmian klimatu muszą przyświecać wszystkim programom operacyjnym przygotowywanym w najbliższej perspektywie finansowej, ze szczególnym naciskiem na program FEnIKS. Znajdujemy się w krytycznym momencie, który powinien stać się przełomowym, aby zapewnić przyszłym pokoleniom

dostęp do środowiska i jego zasobów w takim samym stopniu, jak obecnie. Nie mamy czasu na bierność. Brak interdyscyplinarnego podejścia, uwzględniającego adaptację do zmian klimatu w planowaniu wysokobudżetowych inwestycji budowlanych czy transportowych uwzględnionych w FENIKS-ie, może doprowadzić do realizacji wielu nieprzemyślanych i szkodliwych działań. A negatywne konsekwencje antropogenicznej zmiany klimatu już można zaobserwować na wielu zurbanizowanych terenach. Mieszkańcy, mieszkanki Polski żyją w przestrzeniach, które systematycznie zmieniane były w miejsca nieprzyjazne do życia, mierzące się obecnie ze zjawiskami takimi, jak: powodzie błyskawiczne, podtopienia, susze czy efekt miejskiej wyspy ciepła. Przez brak dobrej jakości polityki planowania przestrzennego, nieprawidłowości wygenerowanych w miastach, zaadoptowały się również na ich obrzeżach, a niestety także i na wsiach. Brak systemowych rozwiązań pozwolił na degradację środowiska przyrodniczego, ale i kulturowego. Dlatego budowanie odporności jest ważne zarówno w miastach dużych, jak i w mniejszych miejscowościach, dysponujących mniejszym kapitałem i najniższą pulą ekspertów. Brak wiedzy na temat wartości środowiska i świadczonych przez ekosystemy usług sprawia, że jedną z kluczowych kwestii powinna być rzetelna edukacja, realizacja programów, mających na celu zwiększenie świadomości społecznej. To obszar kluczowy dla skutecznego procedowania zmiany. Aby nie doprowadzić do załamania systemu gospodarczego, społecznego i środowiskowego należy dążyć do realizacji siedemnastu celów zrównoważonego rozwoju. Jednym z narzędzi realizacji wskazanych celów jest wprowadzenie rozwiązań naturalnych, zwiększających odporność przestrzeni na gwałtowne zjawiska pogodowe. Nacisk należy położyć w szczególności na rozwiązania zatrzymujące wodę deszczową w miejscu opadu oraz ochronę systemów już istniejących. Zielono-niebieska infrastruktura powinna być traktowana priorytetowo jako alternatywa dla szarej infrastruktury, generującej wysokie koszty inwestycji, jak i utrzymania, a także wysoki ślad węglowy i wodny. Istniejące inwestycje powinny zostać doposażone w maksymalnym stopniu w rozwiązania służące zatrzymywaniu wody w miejscu opadu i spowalniające spływ. Nowym realizacjom transportowym czy budowlanym obowiązkowo powinna towarzyszyć implikacja rozwiązań opartych na przyrodzie tak, aby zminimalizować negatywne skutki zmian klimatu. Rozwiązania zielono-niebieskiej infrastruktury stosowane winny być obligatoryjnie w przypadku realizacji celów programów związanych z wdrażaniem inwestycji prowadzących do uszczelnienia powierzchni, kompensując tym samym ich znaczący i negatywny wpływ na środowisko oraz adaptację do zmian klimatu. Podejmowanym działaniom powinna przyświecać idea miasta gąbki, systemu rozproszonych interwencji, wykorzystujących procesy naturalnie występujące w przyrodzie. To właśnie takie rozwiązania umożliwiają najszybszą i najskuteczniejszą reakcję na zjawiska takie, jak:

powodzie błyskawiczne, podtopienia, susze czy efekt miejskiej wyspy ciepła. Budowanie odporności musi mieć silny fundament, a nim bez wątplenia jest wielofunkcyjna infrastruktura zielono-niebieska. Dziękuję.

Małgorzata Lelińska: Serdecznie dziękuję. Dokładnie w momencie kiedy czas się kończył. Teraz do wypowiedzi zapraszam panią Justynę Choroś, reprezentującą Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków. Natomiast przygotowuje się pan Kajetan Nowak. Bardzo proszę.

Justyna Choroś, Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków

Justyna Choroś: Dzień dobry, państwu. Jako, że wypowiedź musi być bardzo krótka, skupię się tylko na jednym aspekcie tematycznym. W ramach programu FEnIKS przewidziano finansowanie budowy dróg wodnych śródlądowych. W dokumencie zapisano na przykład, i tutaj zacytuję: „niestabilne warunki nawigacyjne, będące wynikiem złej jakości infrastruktury sprawiają, że żegluga śródlądowa nie wykorzystuje swojego pełnego potencjału”. Otóż nie można się z tym zgodzić. Nie można uznać, że niestabilne warunki nawigacyjne związane są ze złej jakości infrastrukturą. Z samego wręcz założenia transport ten jest transportem niestabilnym. Szczególnie w dobie zmian klimatu, szczególnie w dobie niedoborów wody transport ten, nawet jeśli będziemy inwestowali bardzo znaczące środki, które oczywiście moglibyśmy przeznaczyć w ramach programu FEnIKS na coś innego, na przykład na bioróżnorodność już wspomnianą. Te wydatki nie zapewnią stabilności transportu. [niezrozumiałe, 02:39:52] Dodatkowo trzeba pamiętać też o tym, że transport ten, no właśnie, zdecydowanie nie jest odporny na zmianę klimatu, zdecydowanie nie jest zrównoważony. W związku z tym, w świetle celów, jakie stawiano przed programem FEnIKS, nie powinien być finansowany. I także, dodatkowo, musimy podkreślić, że transport ten zdecydowanie jest sprzeczny z zasadą *Do not significant harm*, która zresztą także była już dzisiaj wspomnianą. Należy też się odnieść do prognozy oddziaływania na środowisko. W dokumencie tym zapisano, że negatywne aspekty środowiskowe w przypadku rezygnacji z realizacji programu, to na przykład nie nastąpi poprawa warunków żeglugowych na drogach wodnych, a to sprawi, że nie będzie możliwy wzrost przewozów towarów drogą wodną i odciążenie transportu drogowego. Oczywiście jest, że konieczne jest odciążenie transportu drogowego. Z tym, że powinno się ono odbyć z użyciem transportu kolejowego, co też było wspomnianie, że transport drogowy jest bardziej wspierany w programie FEnIKS niż transport kolejowy. I ten zapis, on odnosi się do błędnego stwierdzenia, że, powiedzmy w cudzysłowie „transport wodny śródlądowy jest ekologiczny”. Nie można tak uznać. Koszty zewnętrzne związane z budową dróg wodnych są niezwykle duże. Mówimy tutaj o osuszaniu terenów mokradłowych, mówimy o zmianie stosunków wodnych, co będzie powodowało uwalnianie gazów

cieplarnianych i znowu jest to sprzeczne z zasadą *Do not significant harm*. W związku z tym, podsumowując, chciałabym powiedzieć, że budowa dróg wodnych śródlądowych, która negatywnie wpływa na osiągnięcie celów klimatycznych, negatywnie będzie wpływała na bioróżnorodność i jest sprzeczna z zasadą *Do not significant harm*. Nie powinna być w ogóle finansowana z programu FEnKS. Bardzo dziękuję.

Małgorzata Lelińska: Serdecznie dziękujemy. Mamy kilkanaście sekund zapasu. Do wypowiedzi zapraszam pana Kajetana Nowaka, reprezentującego Młodzieżowy Strajk Klimatyczny, a przygotowuje się pani Zuzanna Kozak. Bardzo proszę.

Kajetan Nowak, Młodzieżowy Strajk Klimatyczny

Kajetan Nowak: Dzień dobry. Szanowni państwo. Podczas wysłuchań dotyczących najpierw KPO, a potem Umowy Partnerstwa zadawaliśmy i zadawałyśmy dużo pytań na temat zielonej transformacji i celów [Europejskiego] Zielonego Ładu. Wiele z nich nie znalazło wtedy odpowiedzi. Mówili wtedy państwo, że te kwestie zostaną szczegółowo opisane w programach sektorowych, takich jak FEnKS czy FERS. Tak się jednak nie stało. W programie FERS słowo „klimat” nie pada ani razu. A w Programie [Fundusze Europejskie na] Infrastrukturę, Klimat i Środowisko, który z nazwy ma odpowiadać na wyzwania kryzysu klimatycznego i transformacji energetycznej te same kwestie są, z braku lepszego słowa, traktowane po macoszemu. Nie wiemy, jak inaczej opisać tę sytuację, skoro w diagnozie powołują się państwo na, mimo wszystko, nieaktualnej już strategii unijnej. Jest to może i akceptowalna sytuacja, ale wobec wyzwań zielonej transformacji, w ciągu najbliższej perspektywy budżetowej, to jest pakiet absolutnego minimum. Z jednej strony, jeżeli chcemy traktować kryzys klimatyczny z adekwatną powagą i tak samo cele wspólnoty, pod którymi jako Polska się podpisaliśmy, to musimy w programach takich, jak ten kierować się nie tyle bardziej ambitnymi, co adekwatnymi celami. Oznacza to kierowanie się co najmniej celami Europejskiego Zielonego Ładu. Przynajmniej 55% emisji do 2030 roku i neutralność klimatyczna do 2050 roku w całej Unii. Wskaźnik RCR 29, szacowana emisja gazów cieplarnianych, mógłby być ambitniejszy i bardziej adekwatny. Według wersji raportu z 18 czerwca, w 2029 roku powinniśmy wyemitować ponad 300 tysięcy kiloton ekwiwalentu CO₂, co oznacza zaledwie 32% redukcję względem 1990 roku. Raport ekspertów Forum Energii postuluje 42% redukcję emisji, przy zachowaniu zbliżonego importu energii. Z drugiej strony [widzimy] brak uwzględnienia adekwatnych celów w diagnozie i krótkowzroczność i, co za tym idzie, marnotrawienie środków. Sytuacja analogiczna do wymiany nawierzchni drogi, pod która chwilę później ma być remontowana instalacja kanalizacyjna. Nie mamy już dużo czasu, żeby utrzymać

spowodowane przez człowieka globalne ocieplenie klimatu na bezpiecznym poziomie. I nie możemy pozwolić sobie na błędy. Środki z nowej perspektywy muszą zostać wykorzystane jak najefektywniej, na podstawie twardych wskaźników redukcji gazów cieplarnianych oraz zasady *Do not significant harm*. Żeby tak się stało, program (przede wszystkim) musi przedstawiać bardzo jasne, konkretne plany zagospodarowania tych środków i jasno prognozowane redukcje emisji. Przy czym realizacje dające największy efekt redukcji emisji powinny mieć najwyższy priorytet. Nie możemy opierać się na nieaktualnych dokumentach strategicznych, a jeżeli jakiejś analizy brakuje, to należy ją najwyczejniej stworzyć. Dodam to, o czym mówiły wcześniej osoby z LSK, potrzeba zielonej transformacji przestała być wzniosłą ideą osób wrażliwych na stan środowiska. To racjonalne podejście i zaczyna wynikać z unijnych i globalnych zmian prawnych, które w przyszłości nie znikną, tylko się wzmocnią. Jeżeli już teraz nie zaczniemy przystosowywać się do nadchodzących zmian, to w przyszłości polskie przedsiębiorstwa, ze względu na stosowanie przestarzałych i usankcjonowanych prawnie technologii nie będą konkurencyjne, co przełoży się na pogorszenie warunków socjalnych Polek i Polaków. Mamy teraz, być może, niepowtarzalną już szansę, żeby te środki wykorzystać na przystosowanie do tych zmian, co daje nam również szansę na stworzenie z jednej strony przemian naszej gospodarki a z drugiej na polepszenie jakości życia osób, mieszkańców w Polsce. Dziękuję bardzo.

Małgorzata Lelińska: Dziękuję bardzo. Pan Kajetan z tego, co widzę będzie zabierał głos jeszcze raz i przy okazji przypominam, że do właśnie takich krótkich, jednodominutowych wypowiedzi mogą się zgłosić zarówno te osoby, które już zabierały głos w czasie naszego dzisiejszego spotkania, jak i te osoby, które są z nami na Zoomie i po prostu wcześniej się nie zgłaszały, a teraz jednak chciałyby coś powiedzieć. Będzie taka możliwość po [godzinie] 13.15 takich jednodominutowych, dodatkowych wystąpień. Teraz zapraszam panią Zuzannę Kozak, reprezentującą organizację Młodzi .Nowocześni, a kolejną osobą będzie pan Krzysztof Gubański. Bardzo proszę.

Zuzanna Kozak, Młodzi .Nowocześni

Zuzanna Kozak: Dzień dobry. Ja bym przede wszystkim chciała apelować o to, żeby włączać młodych ludzi w planowanie, na co można wydawać fundusze europejskie, ponieważ chcę przypomnieć, że to właśnie młodzi ludzie będą żyli w tej Europie oraz w tej Polsce, w której decyzje, które są podejmowane teraz będą właśnie bardzo istotne. I, poza tym, młodzi ludzie mają również bardzo dużo konkretnych pomysłów, jak można te fundusze właśnie zainwestować. I ja bym chciała właśnie podać tutaj mój konkretny pomysł, a mianowicie na butelki plastikowe zwrotne. Ten pomysł istnieje już gdzieś na

Zachodzie, ale fajnie byłoby również go wprowadzić w Polsce. Oczywiście, w Polsce segregacja już istnieje, aczkolwiek mamy aktualnie okres wakacji, mamy lato, jest bardzo ciepło, no i ludzie nie będą szukali konkretnego kosza, do którego wyrzucić plastik, tylko będą wyrzucali go do koszy ogólnych. A właśnie takie butelkomaty, które mogłyby stać właśnie przy paczkomatach, byłyby bardzo dobrym rozwiązaniem, żeby właśnie takie, żeby właśnie ograniczyć to zużycie plastiku. Poza tym, osoby bezdomne w tym momencie, a dokładniej – w kryzysie bezdomności, miałyby również, byłyby naturalnym jakby segregatorem, ponieważ brałyby takie butelki i właśnie wyrzucały do butelkomatów, z których otrzymywałyby pieniądze. Oczywiście, żeby takie coś mogło powstać, należałoby wesprzeć przedsiębiorców, żeby im się to opłacało. Żeby opłacało się produkowanie grubszych butelek plastikowych oraz, żeby jakiś przedsiębiorca zgodził się postawić taki butelkomat i ponieważ aktualnie nie mamy danych statystycznych, nie zobaczyłby, czy by mu się to opłacało. Drugą sprawą, którą należałoby poruszyć, jest transport publiczny, ponieważ ja, na przykład, mieszkam w miejscu przy Poznaniu i u mnie mamy tylko jeden autobus, który dojeżdża do centrum. Jest to duży problem, ponieważ młodzi ludzie muszą jakoś dojeżdżać do szkół, czy później do pracy, tak jak w moim przypadku. I ten transport publiczny jest bardzo mocno ograniczony. Dlatego chciałabym również tutaj apelować właśnie o to, aby młodzi ludzie mogli się częściej wypowiadać i mieć realny wpływ na to, na co będą wydawane późniejsze fundusze. I to tyle z mojej strony, dziękuję bardzo.

Małgorzata Lelińska: Serdecznie dziękujemy. Mnie się pomysł tych automatów bardzo podoba. Zasadą wysłuchań jest nieodnoszenie się do wypowiedzi naszych gości, natomiast mi bardzo przypadł do serca ten pomysł, więc trzymam kciuki. Wystąpi teraz pan Krzysztof Gubański ze Stowarzyszenia Zielone Mazowsze, a przygotowuje się pan Krzysztof Mrozek. Zapraszam.

Krzysztof Gubański, Stowarzyszenie Zielone Mazowsze

Krzysztof Gubański: Dzień dobry państwu, Krzysztof Gubański, Stowarzyszenie Zielone Mazowsze. Zajmujemy się zrównoważoną mobilnością od ponad ćwierć wieku. Proszę państwa, Amsterdam rozpoczął właśnie budowę nowego parkingu rowerowego przy największym dworcu kolejowym w kraju – z braku miejsca pod wodą, w basenie portowym. W programie FEnKS pojawia się transport intermodalny z nazwy, ale rowerów on nie obejmuje. W tym roku są to trzecie konsultacje po ustawie o elektromobilności i Krajowym Planie Odbudowy, w którym w zasadzie powtarzamy to samo i przynosimy państwu gotowe rozwiązania. Komisja Europejska wprost wskazuje na potrzebę wspierania mobilności aktywnej, której istotnym składnikiem jest ruch rowerowy. W przesłanych uwagach postulujemy

wskaźniki produktu i wskaźniki rezultatu oraz osobne środki na mobilność aktywną. Postulujemy o uzupełnienie zapisów o wskaźnik produktu: infrastruktura rowerowa przeznaczona specjalnie dla rowerów, wskaźnik rezultatu: roczna liczba użytkowników infrastruktury przeznaczonej specjalnie dla rowerów oraz uzupełnienie zapisów o zakres interwencji. Infrastruktura rowerowa, przeznaczenie kwoty 350 milionów euro, jak również o dodatkowy zapis dotyczący jakości tworzenia infrastruktury rowerowej oraz pieszej, spełniającej wymagania użytkowników w zakresie spójności, bezpośredniości, atrakcyjności, bezpieczeństwa i wygody. Tak zwane wymogi crawl. Niezrozumiałe jest, że kolejny dokument rządowy konsekwentnie ignoruje transport rowerowy, podkreślam transport, a ewentualne uwzględnianie uwag jest pozorowane. Wbrew wszelkim naukowym dowodom, że rower to transport, działając także w synergii z transportem zbiorowym, jeżeli jest właściwie zorganizowany, a nie tylko forma rekreacji czy turystyki. Przypominam, że fundusze spójności z założenia służą wyrównywaniu różnic, tymczasem Europa Zachodnia wchodzi na zupełnie inny poziom mobilności aktywnej i po raz kolejny nam ucieka. Pojawia się elektromobilność rowerowa, pojawiają się velostrady, pojawia się logistyka rowerowa, rowery towarowe jako rozwiązania stosowane już nie pilotażowo, ale wdrażane w wielu miastach i regionach Europy. My w Polsce nadal jesteśmy na etapie nadrabiania absolutnie podstawowej infrastruktury rowerowej, na którą samorządy nie będą wydawać środków, jeżeli będą stały przed wyborem, że dostaną ten koszyk pieniędzy, z którego mogą skorzystać albo na tramwaje, transport szynowy i na transport rowerowy. No, po prostu, będą wybierały to, co jest droższe w sfinansowaniu, bo infrastruktura rowerowa droga nie jest, ale musi się znaleźć w osobnym koszyku, żeby samorządy chciały korzystać z tych środków i wykorzystywały je zgodnie właśnie z przesłanymi przez nas uwagami, wskaźnikami, celami i wskaźnikami jakości. Bardzo dziękuję za głos.

Małgorzata Lelińska: Serdecznie dziękujemy. Teraz do głosu zapraszam pana Krzysztofa Mrozka, reprezentującego Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć. Przygotowuje się pan Hubert Barański, bardzo proszę.

Krzysztof Mrozek, Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć

Krzysztof Mrozek: Dziękuję. Szanowni państwo. Moja wypowiedź dotyczy inwestycji w gaz i spalanie odpadów. To kwestia, którą sygnalizował już pan Marcin Kowalczyk, pani Izabela Zygmunt, inni prelegenci. Na tyle jednak [jest] istotna, że w mojej ocenie wymaga dodatkowego omówienia. Program FEINKS zakłada inwestycje w wymianę pieców węglowych na gazowe, zasilane gazem ziemnym. Inwestycje w gaz ziemny są wprawdzie dopuszczalne przez Komisję Europejską, jednak obwarowane

szczególnymi wymaganiami. W przeciwnym wypadku, wobec obowiązujących celów klimatycznych Unii Europejskiej, szybko staną się zasobami osieroconymi. Autorzy projektu FEnIKS-a nie podają jednak danych, które potwierdzałyby, że to rozwiązanie ma charakter przejściowy i uzupełniający wobec inwestycji w OZE, choć tak deklarują. Priorytetem muszą być inwestycje w odnawialne źródła energii, zaś wsparcie dla gazu ziemnego może być udzielone tylko wówczas, gdy jest konieczne, powiązane ze zwiększaniem efektywności energetycznej i dobrze uzasadnione, a w przyszłości gaz ten będzie można zastąpić w tej samej instalacji gazami odnawialnymi i niskoemisyjnymi. Jednak niska produkcja zielonego gazu w Polsce zwiększa ryzyko uzależnienia od gazu ziemnego na długi czas. Na wymianę systemów grzewczych z węgla na gaz ziemny planuje się przeznaczyć aż 170 milionów euro. Aż 600 milionów euro z FEnIKS-a ma zostać wydane na dystrybucję i transport gazu ziemnego zastępującego węgiel. Również w energetyce planowane są inwestycje gazowe, dające około 100 megawatów dodatkowej energii do końca obecnej dekady. Tak duża skala interwencji wymaga przemyślenia, a przynajmniej dokładnego opisanie i uzasadnienia. W kontekście znaczących alokacji na gaz, alokacja na odnawialne źródła energii jest za mała, a to właśnie OZE wraz z efektywnością energetyczną i magazynami energii powinny być priorytetem, jeśli chodzi o sektor energii. Tym bardziej, biorąc pod uwagę zaprezentowany wczoraj Pakiet Fit for 55. FEnIKS dopuszcza także możliwość produkowania energii z odpadów, co jest niezgodne ze standardami europejskimi i zasadą *Do not significant harm* (nie wyrządzaj poważnej szkody). Jeżeli chodzi o spalarnie odpadów, powinny zostać usunięte z programu. Jeżeli zaś chodzi tu o kogenerację z biomasy, należy to dokładnie opisać. Dziękuję.

Małgorzata Lelińska: Serdecznie dziękujemy. Teraz zapraszam do wypowiedzi pana Huberta Barańskiego ze Stowarzyszenia Rowerowa Gdynia, a przygotowuje się pan Paweł Głuszyński. Bardzo proszę.

Hubert Barański, Stowarzyszenie Rowerowa Gdynia

Hubert Barański: Dzień dobry. Jak sama nazwa [stowarzyszenia] wskazuje, ja również będę mówił o rowerach. Nie tak szczegółowo i dokładnie, jak moi przedmówcy, Krzysztof Gubański, ponieważ on wyczerpał właściwie wszystkie postulaty, które jako Federacja Rowerowa, organizacje rowerowe w Polsce mamy. Także mój czas poświęcę na pytania, które mam nadzieję nie zostaną bez odpowiedzi z ministerstwa. Dlaczego państwo, po raz kolejny, w kolejnych konsultacjach i w wyniku tych konsultacji, w tych dokumentach pomijają kwestie transportu rowerowego? Dlaczego cały czas mam poczucie, że rowery traktują państwo jako rekreację, jako część wakacyjnego urlopu, a nie coś, co zachodnia Europa już dawno odkryła i kultywuje i rozwija do tego stopnia, że transport, nie tylko i wyłącznie indywidualny,

ale także towarowy rozwija się na rowerach? Mieliśmy przykład w konsultacjach KPO, gdzie wielkim nieobecny były rowery. Państwo później to wpisali, uwzględnili, a tak na dobrą sprawę nic z tych uwzględnień nie wynika, ponieważ w dokumentach wykonawczych tam, gdzie te pieniądze miały być do pozyskania dla samorządów, tych pieniędzy nie ma. Tak samo w przypadku funduszy, o których teraz rozmawiamy, mam teraz takie poczucie, że znowu dużo większy nacisk kładą państwo na autostrady, które ewidentnie nie mają nic wspólnego z ochroną środowiska, a zapominają o czymś, co generuje obecnie największe zanieczyszczenie środowiska, czyli miasta i to, w jaki sposób mieszkańcy tych miast i okolicznych gmin się w nich poruszają. Można by było to rozwiązać na wzór zachodnich miast, także poprzez wykorzystanie transportu rowerowego, na krótkich dystansach albo jako element transportu modyfikowanego, kombinowanego, czyli łączonego z na przykład kolejami krótkiego zasięgu. Jest to dla mnie duże niezrozumienie, dlaczego państwo permanentnie pomijają to i będę to powtarzał jeszcze kilkakrotnie. Została mi minuta, ale jej nie wykorzystam. Dlaczego? Ponieważ rowery nie zajmują przestrzeni, rowery nie tworzą korków, więc ja jako osoba, która tutaj mówi o rowerach, też nie będę zajmował całego czasu. Dziękuję serdecznie.

Małgorzata Lelińska: Serdecznie dziękujemy. Do wypowiedzi przygotowuje się pan Dominik Madej, a teraz głos zabierze pan Paweł Głuszyński ze Związku Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć i Towarzystwa na rzecz Ziemi. Ale także mamy prośbę do państwa, którzy zgłosili się do wypowiedzi w tej części, a nie podpisali się imieniem i nazwiskiem – o to, żeby dać znać na czacie, że państwo są i czekają na swoją wypowiedź, ponieważ kilku osób, mówiąc kolokwialnie, nie możemy namierzyć, a ich wystąpienia się zbliżają. Zatem bardzo proszę, pan Paweł Głuszyński – teraz jest dla pana czas, trzy minuty.

Paweł Głuszyński, Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć, Towarzystwo na rzecz Ziemi

Paweł Głuszyński: Dziękuję bardzo. Dzień dobry, państwu. Będę komentował żart, którym uraczyło nas i Komisję Europejską Ministerstwo Klimatu. W punkcie 2.1.4, to jest wspieranie transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym. Jest to sfera dotycząca przede wszystkim gospodarki odpadami, głównie odpadami komunalnymi, tutaj mamy jasno wyznaczone cele, wymagania, dyrektywy ramowe o odpadach. Przede wszystkim Polska jest zagrożona niezrealizowaniem wymaganego poziomu recyklingu odpadów komunalnych. Obecnie średni poziom selektywnej zbiórki nie przekracza 35%, a recyklingu 25%. Za trzy i pół roku będziemy musieli przekonać [ludzi] do recyklingu 55% odpadów komunalnych. Nie da się tego zrobić, jeżeli nie będzie odpowiednich działań zarówno w sferze edukacji społeczeństwa,

kontroli poziomu i jakości segregacji u źródła oraz selektywnego zbierania odpadów, jak i też budowy odpowiedniej wydajności instalacji do przetwarzania tych odpadów, zbieranych selektywnie. Mamy ogromne problemy i nie mamy odpowiedniej wydajności tych instalacji, przede wszystkim w sferze przetwarzania bioodpadów. Tymczasem w programie, poza ogólnikowymi zapisami, bez jakichś konkretnych, proponuje się wydanie 230 milionów euro, to jest niemal 81% całości, całej kwoty, która ma być przeznaczona na tę sferę. Na wybudowanie, nie wiem, czy jednej, czy kilku instalacji o łącznej wydajności 101 tysięcy ton odpadów. Dla porównania jest to mniej więcej niecałe 0,8% procent wszystkich, całej ilości odpadów komunalnych, powstających w kraju. Za tę kwotę 230 milionów euro, można za to wybudować instalacje do przetwarzania bioodpadów, które są niezbędne, aby zrealizować cele unijne o łącznej wydajności wynoszącej ponad milion ton. Co pozwoliłoby nam zwiększyć poziom recyklingu dziesięć razy w stosunku do tego, co jest obecnie proponowane w programie i niemalże 8% w skali rocznej, a nie – jak się proponuje – 0,8%. Dziękuję bardzo.

Małgorzata Lelińska: Serdecznie dziękujemy i skorzystam też z tych kilkudziesięciu sekund, które nam zostały, żeby jeszcze raz zachęcić państwa, tych zwłaszcza, którzy mają występować, by logować się, podpisać się imieniem i nazwiskiem. To nam ułatwi państwa namierzenie. A jeśli państwo zrezygnowali z wystąpienia, ale oglądają na przykład naszą transmisję gdzieś na Facebooku, to będę bardzo wdzięczna za sygnał do organizatorów, żeby się już państwa nie spodziewać. Teraz głos zabierze pan Dominik Madej z Młodzieżowego Strajku Klimatycznego, a kolejną osobą będzie pan Radosław Gawlik. Bardzo proszę.

Dominik Madej, Młodzieżowy Strajk Klimatyczny

Dominik Madej: Dzień dobry. Szanowni państwo. Wypowiadał się przede mną mój kolega z Młodzieżowego Strajku Klimatycznego, który zwracał uwagę na zagadnienia horyzontalne. Natomiast ja chciałbym teraz zwrócić państwa uwagę na wyzwania sektorowe. Zacznę od energetyki, ale chciałbym wcześniej jeszcze raz podkreślić, że zwyczajnie nierozsądnym jest wobec wczorajszego ogłoszenia Pakietu Fit for 55, który mocuje prawnie unijną strategię klimatyczną, tworzyć dla obecnych dokumentów diagnozy, które bazują na nieaktualnych już postanowieniach Unii Europejskiej. Jeszcze bardziej nierozsądnie i krótkowzrocznie jest na podstawie takiej diagnozy tworzyć rozwiązania, które hamują realizację celów Europejskiego Zielonego Ładu przez Polskę. W ten sposób, płynnie przechodząc do energetyki: niedopuszczalne jest również traktowanie gazu jako paliwa przejściowego i rozbudowywanie z tego powodu infrastruktury gazowej, która w perspektywie kilkunastu lat zacznie nam uniemożliwiać dokończenie procesu dekarbonizacji. Kluczowe są teraz – i bardzo cieszymy się, że znalazły w projekcie

dosyć dużo miejsca – kwestie poprawy efektywności energetycznej i przebudowa sieci energetycznych tak, by dostosować je do wykorzystywania odnawialnych źródeł energii. Jednak, tak jak już wcześniej mówił mój kolega, obecny projekt jest zbyt ogólny i jednak te kwestie wymagają poświęcenia im większej uwagi w następnej wersji dokumentu. Żeby zatrzymać globalne ocieplenie na bezpiecznym poziomie, musimy aktywnie przeciwdziałać również kryzysowi bioróżnorodności, który wzajemnie napędza się z kryzysem klimatycznym. Neutralność klimatyczna gdziekolwiek na świecie możliwa będzie tylko i wyłącznie, jeżeli zapewnimy sobie odpowiednie możliwości pochłaniania gazów cieplarnianych. A nie ma do tego obecnie lepszych technologii niż obejmowanie ścisłą ochroną na przykład lasów czy ekosystemów bagiennych. W Polsce od dwudziestu lat nie powstał nowy park narodowy, a w projekcie, który państwo przedstawili, tak jak już wcześniej zostało zaznaczone, pojawia się kwota 6 miliardów euro na budowę nowej infrastruktury drogowej, w porównaniu do zaledwie 100 milionów euro na ochronę bioróżnorodności. Ta sytuacja musi się zmienić, tak ze względu na odpowiednie reformy prawne, które obecnie hamują proces włączania w ochronę ścisłą nowych terenów oraz przez odpowiednie wydawanie środków i dofinansowanie ochrony przyrody w Polsce. Pomijając już potrzeby ochrony klimatu, jest unijna strategia ochrony bioróżnorodności, która zakłada objęcie ścisłą ochroną 10% powierzchni w Unii Europejskiej do 2030 roku. Nawet, jeżeli będzie to oznaczało utworzenie parków narodowych na tylko 3% powierzchni Polski, to w tym momencie taką formą ochrony przyrody objętych jest tylko 1% terenów Polski. A to oznacza, że czeka nas bardzo wymagający i szybki proces zmian. Jeszcze tylko krótka kwestia transportu. Nie da się chronić zasobów wody pitnej i równocześnie kanalizować rzek na rzecz żeglugi śródlądowej. Tak samo nie da się ograniczyć emisji cieplarnianych i jednocześnie intensywnie rozwijać infrastrukturę drogową. Dziękuję bardzo.

Małgorzata Lelińska: Serdecznie dziękuję. Kolejną osobą, która teraz wystąpi jest pan Radosław Gawlik, reprezentujący Stowarzyszenie Ekologiczne EKO-UNIA, a w blokach startowych jest już pan Wojciech Szymański. Mamy, tak, połączenie z panem Radosławem. Panie Radosławie, czy pan ma włączony mikrofon? Bo nie słyszymy.

Radosław Gawlik, Stowarzyszenie Ekologiczne EKO-UNIA

Radosław Gawlik: Tak, tak, właśnie...

Małgorzata Lelińska: Dobrze, świetnie.

Radosław Gawlik: Udało się to opanować.

Małgorzata Lelińska: Już teraz pana słycać i widać, trzy minuty dla pana. Bardzo proszę.

Radosław Gawlik: Bardzo dziękuję. Proszę państwa. Chciałem powiedzieć w kontekście tego naszego, naszej debaty o strategii powolnej transformacji gospodarczej i energetycznej, jako zagrożeniu dla Polski. Mam pięć punktów. Pierwszy, gdzie jesteśmy. Stoimy na krawędzi, inne porównanie to Ziemia-Titanic, w który już uderzyła góra lodowa, ale większość pasażerów nie do końca w to wierzy i zagrożenie dotyczy już nie dzieci i wnuków, ale nas samych, tych, którzy dyskutują. Omawiamy dziś, punkt dwa, bardzo ważny fundusz Unii Europejskiej na najbliższe siedem, dziesięć lat. Dlaczego ważny? Ponieważ formułuje on i reprezentuje on cele klimatyczne, środowiskowe i infrastrukturalne, wspierające cel. Cel neutralności klimatycznej Unii Europejskiej i Polskiej, czyli odpowiedź na wyzwania tych zagrożeń klimatycznych. Dwa, reprezentuje doświadczenie i ciągłość instytucjonalną i osobową – to bardzo ważne, oraz trzy, zrozumienie, że racją stanu Polski nie wyimaginowana suwerenność, rozpięta między Niemcami i Rosją, a bycie silnym i wpływowym partnerem wśród innych członków Unii Europejskiej. Punkt trzy, pojawia się ważny dylemat, czy da się uniknąć złych i nietrafionych wydatków funduszy w sytuacji, gdy mamy nieaktualne i błędnie postawione dokumenty strategiczne, jak na przykład polityka energetyczna państwa 2040. KPEiK, czyli Krajowy Plan Energii i Klimatu, o czym była mowa i ten cel, prawda, 55%, co do którego legislację Unia pokazała, on nie jest zupełnie uwzględniony. Dylemat inaczej sformułowany, czy da się dobrze alokować środki z FEniKS-a na realizację [Europejskiego] Zielonego Ładu w sytuacji braku odwagi i uwikłania rządzących i samorządów w polityczne gry z różnymi lobby, jak atomowe, gazowe czy związkowo-węglowe. Zagrożenie jest realne, gdyż nietrafne, odwlekane decyzje będą traceniem szans na dobrą odpowiedź, na między innymi wyzwania klimatyczne, wyzwania środowiskowe, ochrony przyrody i bioróżnorodności kraju. Też kwestie związane z pandemią i wywołanymi wirusami, patogenami, wiążącymi się z ograniczeniem bioróżnorodności, wyzwania gospodarcze i społeczne, czyli plan budowy nowoczesnej, konkurencyjnej, odnawialnej, oszczędnej, innowacyjnej struktury Polski. Przykłady błędnych inwestycji to Ostrołęka – 1,5 miliarda straconych, nowy blok węglowy w elektrowni Turów – właśnie oddawany za ponad 4 miliardy złotych, który prowadzi do kosztów osieroconych, braku zwrotu inwestycji, nawet jeśli będzie działał 10 lat, przekop Mierzei Wiślanej, ponad 1 a docelowo 2 miliardy złotych albo i więcej, bez szans na wypełnienie obiecanych korzyści i inne. Szansą na pozytywne rozstrzygnięcie powyższego dylematu są dobre praktyki i zasady. I tu wymienilibym takie ambitne projekty, jak na przykład Społeczny Terytorialny Plan Sprawiedliwej Transformacji Subregionu Wałbrzyskiego, który postuluje i zawiera neutralność klimatyczną w 2040 roku. Wdrażanie koncepcji [niezrozumiałe, 03:07:55] w gminach, jak [niezrozumiałe, 03:07:56] także planowane w Warszawie,

stosowanie zasady *Do not significant harm* i więcej odwagi rządzących w realizacji strategii transformacyjnych. Podsumowując, nie stać nas na złe alokacje funduszy. W kraju najbardziej węglowym w Europie, racją stanu nie jest pozorowanie i odkładanie transformacji. Celem strategicznym wspieranym przez FEnIKS-a i inne fundusze jest przeskoczenie etapów, pominięcie pułapek rozwiązań pośrednich, jak atom czy gaz. Racją stanu Polski jest dziś szybkie przechodzenie przez wsparcie funduszy Unii Europejskiej z węgla na oszczędzanie energii, efektywność energetyczną i OZE w całej gospodarce kraju. Bardzo dziękuję.

Małgorzata Lelińska: Serdecznie dziękujemy. Kolejną osobą, która zabierze głos jest pan Wojciech Szymalski, reprezentujący Fundację Instytut na rzecz Ekorozwoju, a przygotowuje się pani Zuzanna Sasiak. Bardzo proszę.

Wojciech Szymalski, Fundacja Instytut na rzecz Ekorozwoju

Wojciech Szymalski: Dzień dobry, państwu. Mi i mojej fundacji zależy, aby FEnIKS był programem przyczyniającym się do budowy w Polsce systemu zrównoważonego transportu. To dziś oznacza przede wszystkim transport bez emisji gazów cieplarnianych. W Polsce przez ostatnie 15 lat te emisje wzrosły o ponad 50%. Ale już za 9 lat, co wskazuje Pakiet Fit for 55, oczekuje się, że spadną o 20% w stosunku do 2005 roku. Nie widzę, niestety, zrównoważonego rozwoju transportu w FEnIKS-ie w sytuacji, w której w rezultatach wpisana jest większa długość wybudowanych dróg wodnych – 260 kilometrów niż linie szynowego transportu publicznego w miastach. Jest to zapisany cel 111 kilometrów. Transport szynowy jest znacznie ważniejszy dla neutralnego klimatycznie rozwoju Polski niż rzeczna żegluga śródlądowa. Potrzebujemy znacznie więcej systemów kolei miejskich. Zbudujmy taki system, na przykład, w Szczecinie, zamiast dodatkowego betonowania Odry w tym mieście. Budowa nowych dróg wokół miast oraz obwodnic miast dziś także oznacza wzrost emisji. Pomimo wyprowadzenia ruchu tranzytowego na obwodnicę, na jego miejsce na drogach lokalnych wzrośnie ruch lokalny. Obwodnice realizujemy tylko w postaci kompleksowych projektów, których poprzez poszerzanie chodników, budowę dróg rowerowych i rozwój transportu publicznego doprowadzimy drogi lokalne do niższych parametrów, które wcześniej były rozjeżdżane przez tiry. A dziś często miasta nie mają środków na takie rozwiązania. FEnIKS przeznaczają znaczne środki w ogóle na budowę dróg. Rozumiem, że istnieje plan dokończenia siatki autostrad i dróg ekspresowych. Jednak w sytuacji, gdy ani polityka krajowa, ani lokalna nie podejmuje na serio zadania wyprowadzenia na te drogi jedynie pojazdów zeroemisyjnych, emisje będą rosły. Aby temu zapobiec, potrzebujemy szybkiego rozszerzenia systemu opłat za przejazd wszystkimi drogami krajowymi

i na wszystkie typy pojazdów. Potrzebujemy także dodatkowych opłat do pojazdów wysokoemisyjnych przy przejazdach drogami, przy rejestracji oraz przy poruszaniu się po miastach. Tymczasem, niestety, strefy czystego transportu wypadły właśnie z nowelizacji ustawy o elektromobilności. Trzeba je tam przywrócić albo szybko wdrożyć inny sposób wypychania starych pojazdów z naszych dróg. Szerszy system opłat za przejazd drogami, co prawda jest wpisany w KPO, ale istnieje zagrożenie, że KPO nie będzie realizowane, bo szargamy sobie w Europie opinię wiarygodnego państwa nieodpowiedzialnymi decyzjami Trybunału Konstytucyjnego. Jeśli KPO nie będzie, nagle okaże się także, że będziemy mieli środki na finansowanie większej długości dróg niż linii kolejowych, co jest niezgodne z zasadami finansowania. A z KPO, bo z KPO zakładamy, że sfinansujemy aż 478 kilometrów linii kolejowych, to jest 30% wszystkich proponowanych do sfinansowania, a więc postuluję o uniknięcie takiego scenariusza i już dziś zwiększenie środków na linie kolejowe w FEnIKS-ie, kosztem budowy wybranych odcinków dróg poza siecią TEN-T. Dziękuję bardzo.

Małgorzata Lelińska: Bardzo dziękuję. Przypominam apel pani Iwony Janickiej, żeby starać się unikać skrótów. Ja wiem, że to jest zapisane w programie, to są fachowe nazwy, natomiast dla łatwiejszego zrozumienia przez wszystkich, warto mówić jednak opisowo, ale także później dla transkrypcji będzie miało to znaczenie. Teraz głos zabierze Zuzanna Sasiak, reprezentująca Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć oraz ruch „Więcej niż Energia”. Do wypowiedzi przygotowuje się pani Joanna Krawczyk, ale zanim pani Zuzannie oddam głos, to przypomnę jeszcze, że nadal można zgłaszać się do krótkich wypowiedzi. Zarówno osoby, które brały dzisiaj udział już i wypowiadały się, jak i te, które są z nami na Zoomie i chciałyby zabrać głos za pomocą opcji *Raise hand*, czyli tej żółtej łapki mogą to państwo zgłosić. Ważne jednak, żebyście państwo byli podpisani imieniem i nazwiskiem, żebyśmy wiedzieli, kogo do wypowiedzi zaprosić. Bardzo proszę pani Zuzanno.

Zuzanna Sasiak, Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć oraz ruch „Więcej niż Energia”

Zuzanna Sasiak: Dzień dobry, państwu. Jako, że reprezentuję ruch „Więcej niż Energia”, to chciałabym skupić się na tym, co program FEnIKS oferuje w zakresie OZE i energetyki obywatelskiej. No i cóż. Jeśli chodzi o ten obszar, to FEnIKS właściwie ma jeden cel, który zamierza dofinansowywać, to znaczy instalacje OZE i infrastrukturę OZE dla domów, firm rodzinnych. I czytając to, od razu trzeba zwrócić uwagę na fakt, że jednocześnie zaproponowano, ministerstwo zaproponowało ostatnio nowelizację ustawy o OZE, która wprowadza nowy system rozliczeń dla konsumentów. Dużo mniej korzystny system

rozliczeń, więc trzeba się zastanowić nad tym, czy nie ma pewnej sprzeczności między tymi działaniami ministerstwa. I jeśli rzeczywiście domy jednorodzinne, indywidualni odbiorcy mają faktycznie być wspierani w zakresie tworzenia i generowania swojej energii z OZE, to ważne jest to, żeby innymi przepisami tego nie uniemożliwiać i nie zniechęcać. Ale druga sprawa jest taka, że domy jednorodzinne, czyli indywidualni odbiorcy, to dużo za mało dla rozwoju energetyki obywatelskiej. Program FEnIKS powinien wspierać również takie formuły jak prosument zbiorowy oraz społeczności energetyczne. Jeżeli chodzi o prosumenta zbiorowego, to mamy już pierwszy projekt poselski, który będzie wprowadzał potrzebne przepisy, a społeczności energetyczne też na pewno zostaną uregulowane nowymi przepisami, bo zobowiązuje nas do tego dyrektywa o OZE. Ponadto FEnIKS wspomina też, że mogą być prowadzone działania informacyjno-edukacyjne w zakresie OZE. I tutaj zdecydowanie bym chciała podkreślić, że one nie mogą, ale muszą być wprowadzone. Zarówno samo OZE, jak i energetyka obywatelska, to są nowe tematy, trudne tematy. Regulacje prawne w tym zakresie dopiero się tworzą, więc działania informacyjno-edukacyjne są potrzebne. I nie wystarczy tutaj program realizowany, na przykład przez NFOŚ, ale ważne jest to, żeby w takiej kompetencji środki na to miały władze regionalne, bo one najlepiej i najskuteczniej takie działania informacyjno-edukacyjne przeprowadzą. I ostatnia rzecz. Na ten cel przewidziano w FEnIKS-ie niecałe 600 milionów euro, a 600 milionów euro to naprawdę za mało, żeby dokonała się transformacja energetyczna, która odda energetykę w ręce obywateli. Biorąc też po uwagę to, co było już wiele razy wspomniane, czyli to, że przewidziano ponad 6,5 miliarda [euro] na transport drogowy, to naprawdę należy podkreślić, że jest pula środków, z których można pozyskać większą kwotę na energetykę obywatelską i na inwestycje OZE. Dziękuję bardzo.

Małgorzata Lelińska: Serdecznie dziękujemy. Teraz głos zabierze pani Joanna Krawczyk, która również reprezentuje Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć. Tak się złożyło, że panie zostały wylosowane bezpośrednio po sobie, a kolejną osobą będzie pani Agnieszka Stawiarska. Ja mówiąc o tym, że można się zgłaszać do wypowiedzi na koniec spotkania konsekwentnie pomijam [informację], że można to zrobić również za pomocą czatu, więc teraz to uzupełniam. Nie tylko podniesienie łapki, ale także zgłoszenie na czacie umożliwi państwu zabranie głosu na koniec. Teraz oddaję głos już pani Joannie Krawczyk, trzy minuty dla Pani. Bardzo proszę.

Joanna Krawczyk, Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć

Joanna Krawczyk: Dziękuję bardzo. Ja także chcę poruszyć taką, już wielokrotnie poruszaną kontrowersyjną kwestię, związaną z sektorem transportu. I tutaj, jako że Polska Zielona Sieć należy do

Koalicji Ratujmy Rzeki i porusza temat rozwoju żeglugi śródlądowej, która ma być wspierana z programu FEnIKS, a naszym zdaniem jest ona totalnie niezgodna z horyzontalną zasadą nieczynienia poważnej szkody środowisku. W związku z tym, ponieważ ta infrastruktura hydrotechniczna, która miałaby powstać, by w ogóle mógł rozwijać się ten transport śródlądowy rzeczny, ona po prostu przerywa ciągłość korytarzy ekologicznych na rzekach. A także negatywnie wpływa na hydromorfologię cieków i stan ekosystemów wodnych i od wód zależnych. Więc wspieranie rozwoju tego typu transportu jest sprzeczne z celami środowiskowymi ramowej dyrektywy wodnej. Stoi też w sprzeczności z właściwą adaptacją do zmian klimatu, w której kluczową rolę odgrywają zdrowe, czyli naturalne ekosystemy wodne i od wód zależnych, na przykład tereny podmokłe, związane z naturalnie funkcjonującymi rzekami. Więc wsparcie rzecznej żeglugi w programie FEnIKS torpeduje realizację celów szczegółowych 2.1., 2.4. i 2.7. wraz z unijną strategią na rzecz bioróżnorodności do 2030 roku. Ponieważ rozwój tej żeglugi wymaga stabilizacji poziomu wody, likwidacji niskich stanów wód w korytarzach rzek, a także sprawia, że ograniczony jest też zasięg wylewów rzek i trwale zaburza to też poziom wód gruntowych terenów przyległych, więc tak, jak powiedziałam, narusza też ramową dyrektywę wodną i będzie negatywnie wpływać na wszystkie korytowe i dolinowe typy siedlisk przyrodniczych, chronione prawem polskim i wspólnotowym, także te priorytetowe na obszarach Natura 2000. A jak już wcześniej było wspomniane, na ochronę bioróżnorodności przeznaczono w programie FEnIKS zaledwie 150 milionów [euro]. A tutaj widać, że pieniądze przeznaczone są na wręcz coś przeciwnego do ochrony bioróżnorodności, co zresztą już w prognozie oddziaływania na środowisko w strategii odpowiedzialnego rozwoju zostało zauważone. Tutaj cytuję: „Projekt ten rodzi liczne wątpliwości także pod względem ekonomicznym i technicznym”. No i też bardzo nie dostrzega też swojego wpływu na skutki zmian klimatu. To znaczy tutaj, mając już problemy związane z suszą i zagrożenie powodzią, wynikającymi ze zjawisk ekstremalnych, my nie możemy sobie pozwolić na dodatkowe problemy, które wygenerują właśnie śródlądowe żeglugi. My wnioskujemy, żeby te alokacje w ogóle wyrzucić i wszystkie te pieniądze przeznaczyć na rozwój transportu kolejowego albo właśnie ochrony bioróżnorodności, na którą tych pieniędzy jest niezwykle mało.

Małgorzata Lelińska: Serdecznie dziękuję za tę wypowiedź. Teraz do głosu zapraszam panią Agnieszkę Stawiarską, z ROCKWOOL Polska. Przygotowuje się pan Bartłomiej Gębarowski. Ja także przypominam państwu o tym, że na czacie możecie państwo [prowadzić] dyskusje, dzielić się państwo też materiałami. W Zoomie jest także sekcja Q&A, w której można zadawać pytania, zgłaszać postulaty do Ministerstwa. Ale możliwe będzie także przekazanie prezentacji, stanowisk także po tym spotkaniu do organizatorów.

One się wszystkie później znajdą na stronie wysłuchania. Pani Agnieszko, trzy minuty dla pani. Bardzo proszę.

Agnieszka Stawiarska, ROCKWOOL Polska sp. z o.o. (prezentacja >>)

Agnieszka Stawiarska: Dzień dobry. Mogę poprosić o wyświetlenie prezentacji? Drugi slajd poproszę, kolejny. Najpierw kilka słów kontekstu. Otóż Komisja Europejska ogłosiła wczoraj Pakiet Fit for 55 i zwraca tam uwagę na bardzo ambitny cel, czyli osiągnięcie redukcji emisji gazów cieplarnianych o 55% do 2030 roku. Cel ambitny, bardzo wysoki. Bardzo krótki czas do realizacji. Pakiet wprowadzi wiele zmian w obszarach naszego życia i w tym także jest nakierowany na zmiany w zakresie efektywności energetycznej budynków. Dlaczego efektywność energetyczna budynków jest jednym z kluczowych celów do osiągnięcia w Unii, zapisywana w najważniejszych dokumentów od wielu lat? Takich jak [Europejski] Zielony Ład, czy europejska strategia [na rzecz fali] renowacji, europejski plan odbudowy. Otóż budynki są źródłem emisji dwutlenku węgla w Unii Europejskiej i także w Polsce. Kilka danych teraz proszę państwa. 6 milionów budynków mieszkalnych mamy w Polsce, w tym ponad 5 milionów to są domy jednorodzinne, z czego 70% z nich nie ma, nie osiągnęło podstawowych cech, standardów efektywności energetycznej. Poproszę o kolejny slajd. W tym kontekście, jeżeli chodzi o podział środków w programie FEnIKS miliard trzysta z przeznaczeniem na efektywność energetyczną nie odzwierciedla właśnie tego priorytetu. Co dla nas jest [istotne], jakie widzimy potrzeby? Otóż reformę już istniejących programów dotacyjnych na rzecz budynków mieszkaniowych, zbyt niskie wsparcie dotacyjne na termomodernizację i na kierowanie całej uwagi na wymianę kotłów nie służy osiągnięciu i realizacji celów wskazanych przez Unię. Zaprojektowanie nowych programów termomodernizacji dla budynków mieszkaniowych i pozostałych typów budynków w Polsce. Apelujemy o właściwe podejście w programowaniu wydatkowania tych pieniędzy. Mianowicie kompleksowa termomodernizacja każdego rodzaju budynku powinna być przeprowadzona z zachowaniem tych samym zasad. Najpierw izolacja, potem wymiana stolarki, systemów i dostosowanie dopiero źródła ciepła. Jakie widzimy zagrożenia? Brak zmian w podejściu do termomodernizacji budynków grozi zwiększeniem zjawiska ubóstwa energetycznego, bardzo trudnego do opanowania. Wymiana źródła ciepła, bez przeprowadzenia termomodernizacji, prowadzi do wzrostu kosztów ogrzewania, czyli tego, czego nie chcą ludzie. Brak reform w programach wsparcia termomodernizacji z wykorzystaniem nowych funduszy z Unii Europejskiej, to utrata ogromnej szansy dla obywateli Polski, aby oddychać czystym powietrzem, mieszkać, pracować w komfortowych, energooszczędnych budynkach. Poproszę o kolejny slajd. Dlatego

jeszcze raz zwracamy się o rozpoczęcie reform w zakresie kompleksowej, głębokiej i konsekwentnej przede wszystkim – przez lata – termomodernizacji wszystkich budynków w Polsce. Dziękuję bardzo.

Małgorzata Lelińska: Pani Agnieszko, serdecznie dziękujemy. Teraz głos zabierze pan Bartłomiej Gębarowski, reprezentujący B-Consulting Bartłomiej Gębarowski, a kolejną osobą będzie pan Kamil Talar. Bardzo proszę, trzy minuty dla pana, panie Bartłomieju.

Bartłomiej Gębarowski, B-Consulting Bartłomiej Gębarowski

Bartłomiej Gębarowski: Dzień dobry, państwu. Dziękuję za możliwość zabrania głosu. Ponieważ wiele kwestii, które chciałem poruszyć już zostało ujętych w wypowiedziach szanownych przedmówców, więc skupię się tylko na trzech, czterech najważniejszych elementach. Cel szczegółowy 2.7.: wzmocnienie ochrony przyrody i różnorodności biologicznej. Istotne są kwestie tworzenia, rozwijania nowych form rozwijania przyrody. Była mowa o parkach narodowych, nie tylko o nie chodzi. Chodzi też o parki krajobrazowe i miękkie formy ochrony przyrody. Ta przestrzeń ochrony przyrody i środowiska naturalnego powinna stać się istotną przestrzenią w programie, nie tylko ograniczoną do samego postulatu tworzenia parków narodowych. Jeżeli chodzi o przestrzeń różnorodności biologicznej, zwracamy uwagę na kwestie różnorodności biologicznej na terenach porolnych, na terenach leśnych i na terenach, które można by określić szeroko jako nieużytki. Mamy tutaj wielką przestrzeń do zagospodarowania. Kolejna kwestia, jeżeli chodzi o przestrzeń miejską, to kwestia farm miejskich i rozwoju różnego rodzaju rozwiązań ekologicznych czy mikroekologicznych na terenach miast. Można z tego zrobić wiele ciekawych, dobrych i promocyjnych, także interesujących projektów. W zakresie celu 2.5.: dostęp do wody. Zwracano uwagę na kwestię małej retencji, w tym małej retencji na terenach leśnych. Wielu z nas ma krytyczne zdanie w stosunku do tego, co czynią lasy państwowe na swoich terenach, ale akurat ten projekt i te przedsięwzięcia warto jest zauważyć, jako przedsięwzięcia bardzo pozytywne i czerpać z tych doświadczeń, które choćby w lasach państwowych były realizowane. W zakresie energii odnawialnej słów padło już wiele. Zwracamy uwagę na sukcesy projektów parasolowych, czyli projektów, w ramach których jednostki administracji publicznej w pewien sposób koordynowały, były taką instytucją, która tworzyła pewną przestrzeń dla konsumentów, często ludzi, którzy nie byli w stanie samodzielnie w tym obszarze projektowym funkcjonować. To jest rzecz, którą warto jest wspierać. Oczywiście jest kwestia alokacji, która tutaj się powinna pojawić. Wreszcie kwestia kłesk żywiołowych, która pojawia się w celu szczegółowym 2.4. Czas mi się kończy, więc już szybciotko. Zwracamy uwagę na to, aby ten, ta przestrzeń kłesk żywiołowych była także odniesiona do rozwoju infrastruktury, czyli do

tego, w jaki sposób budujemy. Spójrzmy chociażby na budowane osiedla na terenach zalewowych. Te osiedla, które generują dodatkowe zagrożenia. W podsumowaniu dosłownie dwa słowa. Warto chyba rozważyć, to już nie jest na tą perspektywę, tylko na kolejną, aby kolejny program nazywał się klimat, środowisko, infrastruktura – w odwrotnej kolejności. Już chyba jesteśmy na tym etapie, by dostrzec to, co dostrzega cała Europa, że jesteśmy w zupełnie innym punkcie rozwoju i ten postulat profesora Malinowskiego z nauki o klimacie, abyśmy część środowiska oddali przestrzeni przyrodniczej, a gospodarowali tylko na części, powinien być jakąś myślą przewodnią dla nas wszystkich. Dziękuję za możliwość zabrania głosu. Życzę udanej dyskusji wszystkim pozostałym rozmówcom. Dziękuję bardzo.

Małgorzata Lelińska: Serdecznie dziękujemy. Panie Bartłomeju, nie byłoby wtedy takiego ładnego skrótu tego programu, gdybyśmy przestawili jego nazwę. Ale wierzę, że wszystkie państwa postulaty znajdą odzwierciedlenie w tym dokumencie, niezależnie od tego, jak on się nazywa. Teraz głos oddamy panu Kamilowi Talarowi, reprezentującemu NRG sp. z o.o. A kolejną osobą w tej części będzie pan Maciej Murawski i ja już zachęcam też, żeby przygotowywały się osoby, które indywidualnie zgłosiły się do głosu. Bo z dużym prawdopodobieństwem, właśnie po panu Macieju, już do tej części przejdziemy. Tymczasem jednak czas dla pana Kamila, trzy minuty. Bardzo proszę.

Kamil Talar, NRG sp. z o.o.

Kamil Talar: Dzień dobry. Dziękuję za zaproszenie. W imieniu NRG i Polskiej Izby Magazynowania Energii chciałem zwrócić szczególną uwagę na magazyny energii do źródeł OZE, które są uwzględnione w programie FEnIKS i to będzie kwota miliarda złotych. Tutaj chcemy podkreślić, że magazyny energii jako dodatek do jakiegoś innego projektu to po prostu jest błąd. W tym przypadku magazyny energii zostały włączone w inteligentne sieci, systemy i technologie informacyjno-komunikacyjne. Dużą część tego miliarda złotych pochłoną systemy. A jaka część pójdzie na magazyny energii? Chcielibyśmy zwrócić szczególną uwagę, że magazyny energii od systemów powinny być [oddzielone], to jest część systemu, ale funduszowo powinny być oddzielone, co by pozwoliło na powstanie infrastruktury wspierającej efektywność źródeł OZE, sterowalność źródeł OZE. Nasze magazyny energii, to przede wszystkim wzrost autokonsumpcji przedsiębiorstw, ale przede wszystkim możliwość sterowania źródła OZE do farmy fotowoltaicznej bądź wiatraków. Obecnie zaakceptowana przez URE regulacja, gdzie można dobudować kolejną farmę fotowoltaiczną na tym samym przyłączy z magazynem energii na pewno poprawi efektywność sieci, produkcję zielonej energii. Chcę na to zwrócić szczególną uwagę, gdyż obecnie dużo funduszy łączy magazyny energii, tak jak Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska.

Małgorzata Lelińska: Niestety, straciliśmy łączność z panem Kamilem. Jeśli uda się przywrócić, to...

Kamil Talar: Na systemy informacyjno...

Małgorzata Lelińska: Proszę kontynuować, przez chwilę nie było pana słychać. Zatrzymaliśmy czas, więc bardzo proszę.

Kamil Tatar: Już kontynuuję. Dlatego postuluję przede wszystkim, postulujemy jako Polska Izba Magazynowania Energii, żeby magazyny energii nie były dodatkiem do innych programów, tylko żeby były wydzieloną częścią ze środkami na magazyny. W tym przypadku bardzo duży potencjał mają magazyny energii jako rozbudowa aktualnych farm fotowoltaicznych i farm wiatrowych, gdzie do obecnej jednomegowej farmy fotowoltaicznej, której przyłączy wykorzystuje zaledwie w 10% w skali roku, bo w dni słoneczne, w południe, najlepiej tą energię oddaje, jak wiemy. Farma wiatrowa wykorzystuje przyłączy w 30%, dlatego coraz trudniej będzie w sieci znaleźć nowe przyłączy i pozyskać nowe możliwości przyłączenia nowych instalacji. Dlatego postulujemy, by była możliwość (zgodna z decyzją URE) rozbudowy aktualnego przyłączy o kolejną instalację z magazynem energii i farma fotowoltaiczna oddająca w dzień energię do sieci po prostu rozbudowana o kolejną farmę fotowoltaiczną. Często inwestorzy mają kolejne nieruchomości w tej samej lokalizacji i są do tego chętni. Po prostu uzupełniona o magazyny energii, by stabilnie oddawała tą energię po południu, tworząc stabilne źródła OZE sterowalne. Dziękuję.

Małgorzata Lelińska: Serdecznie dziękujemy. Teraz do głosu zapraszam pana Macieja Murawskiego, reprezentującego Mamciepło.pl spółka z o.o. Kolejną osobą będzie pan Antoni Kostka. Zapraszam nadal do zgłaszania się do krótkich wypowiedzi na koniec spotkania, korzystania z sekcji Q&A i czatu. Pan Maciej Murawski z nami jest. Bardzo proszę włączyć mikrofon i jeśli pan sobie życzy, oczywiście, również kamerę. Na razie pana nie słychać, panie Macieju.

Maciej Murawski, Mamciepło.pl Sp. z o.o.

Maciej Murawski: Moment. Słychać?

Małgorzata Lelińska: Teraz jest wszystko w porządku, słychać i widać. Bardzo ładnie. Oddaję głos, trzy minuty.

Maciej Murawski: Dzień dobry. Reprezentuję też w przyszłości coś, co na pewno powstanie, a więc spółdzielnię energetyczną czy jakąkolwiek formę wspólnoty ludzi, którzy ogrzewają domy pompami ciepła. Wiadomo, że pompy ciepła są uznane przez Unię Europejską za remedium na emisję dwutlenku węgla z budownictwa, z ogrzewania budynków. Nawiązując do wypowiedzi pani z firmy ROCKWOOL – dokładnie tak. Dotowanie źródeł, znaczy, cały program czystego powietrza koncentruje się właśnie na dotowaniu źródeł ciepła. To wypacza konkurencję, podnosi ceny na rynku i tak naprawdę powoduje to, że domy, 70% domów w Polsce i tak będzie zużywało dużo więcej, dwa razy czy trzy razy więcej energii nawet po pompie ciepła niż domy dzisiaj budowane według najnowszych norm, tak? Kolejny przykład wypaczenia systemu to jest fakt, że deweloperzy przed końcem zeszłego roku nazbierali bardzo dużo, na 5-6, niektórzy nawet na 10 lat budowania nazbierali sobie pozwoleń w starej normie energetycznej WT-17, co powoduje, że domy z kotłami gazowymi mogą, że tak powiem, jeszcze przez wiele lat budować. I tak naprawdę, te nowe domy będą dalej emitowały CO₂. A rzeczywiście, potrzebne jest kompleksowe podejście do zagadnienia efektywności energetycznej. Najpierw oszczędzamy energię, czyli termomodernizujemy domy, a później budujemy do nich źródła ciepła w postaci pompy ciepła. Oczywiście, zintegrowanej z fotowoltaiką czy z wirtualnym prosumentem i pozyskiwaniem energii z farm wiatrowych. Bo tak naprawdę, pompy ciepła potrzebują najwięcej ciepła w grudniu, styczniu, lutym. Tak, kiedy z fotowoltaiki nie ma w ogóle prądu, a ten prąd może pochodzić tylko i wyłącznie z wiatraków, ze źródeł wiatrowych. Kompleksowe rozwiązanie...

Małgorzata Lelińska: Jakiś problem techniczny. Panie Macieju, czy pan jeszcze do nas wraca? Wydaje się, że nie. Jeśli chciałby pan dokończyć swoją wypowiedź, to ja proszę o zgłoszenie już w tej części na końcu. A teraz zapraszam do wypowiedzi pana Krzysztofa Kwaterę.

Krzysztof Kwatera, Stowarzyszenie Ekologiczno-Kulturalne „Na Bursztynowym Szlaku” (prezentacja >>)

Krzysztof Kwatera: Dzień dobry.

Małgorzata Lelińska: Świetnie. Już mamy połączenie. Pan Krzysztof będzie miał prezentację i reprezentuje Stowarzyszenie Ekologiczno-Kulturalne „Na Bursztynowym Szlaku”. Znamy się już z poprzednich wysłuchań.

Krzysztof Kwatera: Tak. Przepraszam, że mnie nie widać, bo tu jakby kamera nie respektuje mojego widoku. Widzę, że prezentacji jeszcze nie ma. Więc tak, stowarzyszenie małe, które zajmuje się różnymi

rzeczami, właśnie kulturą, turystyką, ochroną środowiska. I jeśli mogę dalej, to już pójdziemy do przodu. Organizacje pozarządowe bardzo mało pojawiają się jako realizatorzy w tym programie. Jest też w Komitecie Monitorującym, jest w dziedzictwie kulturowym, co rozumiałe – tutaj organizacje mają wiele do powiedzenia. Otóż są te działania edukacyjne i bardzo dobrze, że są, związane z OZE, gospodarka o obiegu zamkniętym, bezpieczeństwo w ruchu drogowym. Organizacje mają duże doświadczenie w tych działaniach i mogłyby być bardzo, bardzo pomocne. Tutaj chcę się powołać na Program Czyste Powietrze czy akcją szczepień, że ona właśnie w takich środowiskach szczególnie wiejskich, ona nie idzie. Dlatego, że osoby z zewnątrz nie są dobrze przyjmowane i o wiele lepiej to działa, jeżeli właśnie jakieś lokalne organizacje się tymi rzeczami zajmują. I na to bym chciał zwrócić uwagę. Czyli na zdjęciu jest właśnie przykład naszych warsztatów na temat zanieczyszczenia powietrza, połączony z pomiarem stanu powietrza, który wykonywaliśmy takim profesjonalnym pyłomierzem. Poproszę dalej. Lokalne Grupy Działania to są w ogóle organizacje, które mają duże doświadczenie w udzielaniu dotacji i tutaj mogłyby działać. Już są bardzo dobrze wsparte w tych obszarach wiejskich, mają też swoich partnerów. Oczywiście, działania powinny być uproszczone, ryczałtowe. To nie może być tak, jak znam jeden projekt, w którym, no, dwa lata oceniano projekt, więc ci wszyscy, którzy zadeklarowali chęć udziału, to się w międzyczasie wycofali. Dla podniesienia świadomości uważam, że powinno się spowodować, by w każdej gminie, w kilku miejscowościach znajdowały się urządzenia pomiarowe, czujniki, choćby na przykład... I na to powinny się właśnie znaleźć środki, by taką siatkę stworzyć. To nie jest ważne, żeby one były zbyt tam dokładne. Super, tak, to tam gdzieś w systemie tym narodowym. Tu obok mamy pokazane tutaj z badań ERI, że na obszarach wiejskich jest większe zanieczyszczenie niż w miastach. Najczęściej mówi się dużo o miastach. No i chciałem zwrócić uwagę na to, że Unia Europejska oczekuje, że w 2030 roku 10% obszarów wiejskich będzie zróżnicowanych kulturowo. W Planie Strategicznym WPR przerzucono to do Polityki Spójności lub Planu Odbudowy. W Planie Odbudowy tego nie ma, więc może gdzieś w Polityce Spójności. Poproszę następny slajd, ostatni, pokazujący pewne wyzwanie, przed którym stoimy. Przyjmuje się 40 tysięcy osób, czyli jedna osoba na tysiąc, proszę zobaczyć, bardzo niewiele na ilość mieszkańców umiera przedwcześnie z tytułu zanieczyszczenia. Na drogach ginie tylko 2500, ale tym się zajmujemy, bo dziennikarze lubią eventy. Pytanie o międzynarodowy terroryzm wynika z tego, że z badań Eurobarometru, Europejczycy uważają zmianę klimatu i zanieczyszczenie powietrza za najważniejsze zagrożenie. A my uważamy, Polacy, że to konflikty zbrojne i właśnie międzynarodowy terroryzm. A gdzieś nam tylko uciekło ostatnie zdanie. W miejscowości małej, w której jestem, uważają

wszyscy, że to zanieczyszczenie powodują samoloty. Więc przed takimi wyzwaniem stoimy, dziękuję bardzo.

Małgorzata Lelińska: Serdecznie dziękuję, panie Krzysztofie. I ja nie wywołałam pana Patryka Białasa do przygotowania się, natomiast mam nadzieję, że pan jest gotowy. Pan Patryk reprezentuje Park Naukowo-Technologiczny EURO-CENTRUM i będzie kończył część wystąpień przedstawicieli i przedstawicielek poszczególnych organizacji. Po wypowiedzi pana Patryka przejdziemy już do wypowiedzi osób indywidualnych. To już niemal ostatni moment, żeby zgłosić się do krótkich wypowiedzi na koniec, za pomocą funkcji *Raise hand*, żółtej łapki lub też na czacie. Pan Patryk już jest. Bardzo proszę, trzy minuty dla pana.

Patryk Białas, Park Naukowo-Technologiczny EURO-CENTRUM

Patryk Białas: Dziękuję bardzo. Chciałem sprawdzić, czy dobrze mnie słyszą na początku.

Małgorzata Lelińska: Świetnie słyszą i widać. Bardzo proszę.

Patryk Białas: Bardzo dziękuję. Bardzo dziękuję za to zaproszenie, za okazję przedstawienia kilku przemyśleń, które nasunęły mi się po lekturze i z doświadczenia pracy w instytucji otoczenia biznesu. Instytucji, która ma na celu łączenie nauki i biznesu, szczególnie małych i średnich przedsiębiorstw w obszarze energetyki odnawialnej, efektywności energetycznej budynków i technologii energooszczędnych. Moje uwagi czy przemyślenia są też efektem prac obserwatorium technologicznego, które prowadzimy. I tutaj mam takie trzy czy takie cztery postulaty związane z przygotowaniem tego programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat [i Środowisko]. Po pierwsze, taka generalna uwaga. Mianowicie wydaje mi się, że warto podkreślić czy zaakcentować ten światowy i europejski kontekst, bo fundusze europejskie mają się gdzieś wpisywać w porozumienie paryskie i ten Europejski Zielony Ład. I warto podkreślić, że nie działamy w próżni, że wokół nas bardzo stanowczo Unia Europejska realizuje Europejski Zielony Ład, który jest w linii tego porozumienia paryskiego. I te działania związane na przykład z uruchomionym czy ogłoszonym wczoraj Pakietem legislacyjnym Fit for 55, i te podniesione cele redukcyjne do 55% w 2030 roku. Warto akcentować i mieć z tyłu głowy, że 2050, a w mojej ocenie wcześniej, powinniśmy osiągnąć neutralność klimatyczną i inwestować w takie projekty. Więc [prośba], żeby ten kontekst i to wpasowanie jeszcze bardziej, mocniej zaangażować. I kolejne trzy takie prośby. Po pierwsze, jeśli chodzi o efektywność energetyczną, mam taką prośbę, wniosek o to, żeby

zwracać uwagę bardziej na pomiary niż na modelowanie. Mam tutaj na myśli audyty energetyczne, żeby oprzeć je na badaniach, pomiarach czy to termowizyjnych, czy pomiarach później związanych z systemem czujników. Ta informacja padła. Jeśli chodzi o odnawialne źródła energii, to tutaj mam taki postulat, żeby pamiętać o tym i wspomóc wsparcie czy wspomóc projekty w małych i średnich przedsiębiorstwach, bo oczywiście, tutaj samorzady odgrywają bardzo istotną rolę, natomiast małe i średnie przedsiębiorstwa również powinny mieć taką możliwość, żeby realizować tę ekotransformację cyfrową.

Małgorzata Lelińska: I ostatnie zdanie, panie Patryku, żebyśmy...

Patryk Białas: Tak. I 50% OZE w 2030 roku i 45% efektywności energetycznej, to jest taki postulat o więcej ambicji w tym zakresie. Żeby program Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat i Środowisko właśnie pomógł te cele osiągnąć. Dziękuję bardzo.

Małgorzata Lelińska: Serdecznie dziękuję. Pan Patryk zamyka nam część wystąpień przedstawicieli, przedstawicielek organizacji, które zgłosiły się do dzisiejszego wysłuchania. Natomiast to jeszcze nie koniec wystąpień. Przed nami jeszcze część z wystąpieniami osób indywidualnych. I tutaj bardzo proszę panią Katarzynę Kierzek-Koperską o zabranie głosu już za chwilę. Natomiast jeszcze później będziemy mieli krótkie wystąpienia, do których państwa zachęcałam. Świetnie, widzę panią Katarzynę Kierzek-Koperską, oddaję pani głos. Bardzo proszę, dwie minuty. W tej części mamy po dwie minuty, bardzo proszę. Nie słyhać pani, pani Katarzyno, więc bardzo proszę sprawdzić mikrofon i zacząć...

Katarzyna Kierzek-Koperska

Katarzyna Kierzek-Koperska: Teraz słyhać?

Małgorzata Lelińska: Teraz jest super, dziękuję bardzo.

Katarzyna Kierzek-Koperska: Dziękuję bardzo, Katarzyna Kierzek-Koperska. Ja mieszkam, proszę państwa, i pracuję w Poznaniu, ale na końcu powiem, dlaczego zdecydowałam się zgłosić do tego panelu dyskusyjnego indywidualnie, nie reprezentując żadnej organizacji. Tematami ochrony środowiska i zmian klimatu zajmuję się mniej więcej trzy lata i zdaję sobie sprawę, że wszystkie kwestie, które były poruszane przez wspaniałych przedmówców moich są niezwykle istotne w kwestiach właśnie związanych ze zmianami klimatu. Ale w moim przekonaniu priorytetem jest jednak kwestia emisji gazów cieplarnianych, bo jeżeli z tym tematem sobie nie poradzimy, to wszystko inne będzie tylko wtórne.

Dlaczego? Dlatego, że emisja gazów cieplarnianych, jak przecież wszyscy wiemy, w tej chwili już zagraża nie tylko środowisku naturalnemu, ale również egzystencji ludzkiej. Za chwilę będziemy mieć przy podnoszącej się temperaturze na Ziemi falę imigrantów klimatycznych z Afryki. O tym się nie mówi. Politycy zupełnie zapominają o tym niezwykle istotnym problemie, który może na Europę spaść. Przecież chyba nie zamkniemy granic przed ludźmi, którzy będą uciekać przed wysokimi temperaturami. No a druga kwestia jest taka, że jesteśmy, niestety, największym truciocielem w Europie, jeśli chodzi o emisję gazów cieplarnianych. I musimy coś z tym zrobić, ponieważ klimat to nie jest tylko sprawa polska, to jest sprawa ogólnoswiatowa. Trzy kwestie, które wpływają na emisję gazów cieplarnianych, to: energetyka, transport oraz masowa produkcja żywności. I naprawdę już bardzo dużo zostało dzisiaj na ten temat powiedziane. Nie chciałabym tutaj powtarzać, a zostały mi tylko cztery, cztery sekundy mi zostały. Jeżeli chwilę będę mogła dokończyć swoją myśl, to będę bardzo wdzięczna.

Małgorzata Lelińska: Jedno zdanie, pani Katarzyno, bardzo...

Katarzyna Kierzek-Koperska: Najbardziej chciałabym na dwie rzeczy zwrócić uwagę. Na to, że w tym programie jest kwestia związana ze wsparciem beneficjentów portów lotniczych. Mam nadzieję, że te pieniądze nie pójdą na budowę Centralnego Portu Komunikacyjnego, który ma ogromny, negatywny wpływ na środowisko naturalne i to, że dlatego właśnie się tu zgłosiłam jako osoba indywidualna, że będąc byłą wiceprezydent Poznania, a obecnie również pracując w spółce samorządowej i wcześniej również będąc przedsiębiorczynią, przede wszystkim jestem matką i obywatelką. A społeczeństwo obywatelskie odradza się, jak ten przysłowiowy Feniks z popiołów i tworzy bardzo silną grupę społeczeństwa ekologicznego, które co 4-5 lat posiada głos wyborczy. Proszę na to zwrócić uwagę. Dziękuję bardzo.

Małgorzata Lelińska: Bardzo dziękujemy. To było jedyne wystąpienie w tej części przeznaczony dla osób indywidualnych. Teraz przechodzimy do krótkich wypowiedzi pozostałych uczestników wysłuchania. Mamy tutaj cztery osoby. Ja je wszystkie wymienię, żebyście państwo byli w gotowości. To są minutowe wystąpienia, więc właściwie państwo będą występować jedno po drugim. Najpierw będzie pan Kajetan Nowak, później pani Anna Majchrowska, pan Krzysztof Jędrzejewski oraz pani Bożena Cebulska. Jeśli pan Kajetan Nowak jest już z nami, to bardzo proszę. Teraz będzie minuta dla pana. Informujemy, że te osoby, które są zgłoszone z sali, one nie były wcześniej prelegentami, nie będą na pewno miały

możliwości wystąpienia z wizją, udostępniamy tylko mikrofon. Panie Kajetanie, bardzo proszę, minuta dla pana.

Kajetan Nowak

Kajetan Nowak: Dzień dobry. No, ja byłem prelegentem, ale też nie mam możliwości wizji. Część dotycząca energetyki powinna być zdecydowanie bardziej szczegółowa. Słowa „gaz ziemny” odmieniane są przez wszystkie możliwe przypadki. Wspominając o OZE wymienia się tylko część dostępnych technologii. Kompletnie pominięto pompy ciepła w ciepłownictwie, elektrownie szczytowo-pompowe w magazynach energii. Wspomniano tylko raz o energetyce i ciepłownictwie geotermalnym. Pojawia się też skandaliczne zdanie: „Gaz ziemny stanowi często jedyną alternatywę dla stałych paliw kopalnych”. Gaz ziemny nie jest jedyną alternatywą. Bywa tylko tą bardziej opłacalną ekonomicznie w tym momencie. Wodór pojawia się również tylko raz, bez podkreślenia, że powinniśmy korzystać z zielonego wodoru, wytwarzanego z elektrolizy, za pomocą prądu z OZE. Ewentualnie tymczasowo z niebieskiego wodoru, powstającego z paliw kopalnych w sposób mniej emisyjny. W treści dotyczącej transportu położono zbyt duży nacisk na technologie gazowe. W sekcji środowiska dostrzeżono fatalną jakość powietrza, ale nie powiązano tego z zachorowalnością na raka. W kontekście systemu ochrony zdrowia zapomniano o skandalicznie niskich pensjach pracowników, drenażu mózgu i niedostatecznej liczbie miejsc na kierunkach okołomedycznych. Dziękuję bardzo.

Małgorzata Lelińska: Bardzo dziękuję, czas minął. Teraz mamy minutę dla pani Anny Majchrowskiej. Wszyscy państwo mają równe szanse, wszyscy są po prostu tylko audio, bez wizji. Pani Anno, bardzo proszę.

Anna Majchrowska

Anna Majchrowska: Dzień dobry, czy słyszała mnie?

Małgorzata Lelińska: Dość słabo, bardzo cicho, więc gdyby pani mogła się do mikrofonu zbliżyć, będzie lepiej na pewno.

Anna Majchrowska: Lepiej? Czy teraz lepiej?

Małgorzata Lelińska: Proszę mówić.

Anna Majchrowska: Dobrze. Reprezentuję niewielką inicjatywę nieformalną Głośno o hałasie. Wysłuchałam szeregu tutaj tematów związanych z tym dokumentem i zachęciło mnie to do zwrócenia uwagi właśnie na ten problem, który interesuje mnie – hałas. Zwróciłam uwagę, że w tych wszystkich strategiach, programach, również w tym, który my omawiamy, tam, gdzie istnieje takie sformułowanie infrastruktura, klimat, środowisko, za mało uwagi poświęca się hałasowi w środowisku. I nawet tam, gdzie mówi się o transporcie, który jest bardzo ważnym elementem dokumentu i problemu, o którym mówimy, mówi się o transporcie niskoemisyjnym, bezemisyjnym. To pojęcie nie obejmuje hałasu przecież, a to jest według mnie ważne. A zatem mój apel jest taki, że hałas jest nienazwanym problemem, wspomnianym przy okazji. Właśnie brak nazywania problemu powoduje, że hałas jako zanieczyszczenie środowiska nie jest odpowiednio traktowany i skutecznie ten problem nie jest rozwiązywany. To tyle. Dziękuję.

Małgorzata Lelińska: Świetnie, pani Anno, bardzo dziękuję. Odnotowujemy hałas jako wyzwanie, problem. Oddaję głos panu Krzysztofowi Jędrzejewskiemu, także minuta dla pana.

Krzysztof Jędrzejewski

Krzysztof Jędrzejewski: Dzień dobry, dziękuję. W imieniu Polskiego Klubu Ekologicznego Okręg Mazowiecki, chciałbym się odnieść jeszcze do kwestii transportu. W poprzednich projektach finansowych mocno wspieraliśmy rozwój transportu drogowego, głównie budowę autostrad, a jednocześnie zaniedbywaliśmy bardzo rozwój transportu kolejowego – zarówno infrastrukturę, jak i tabor. W efekcie takiej polityki transportowej, emisje transportu drogowego nieustannie od trzydziestu lat nam rosną. Biorąc teraz pod uwagę ilość środków, które mają być przeznaczone na autostrady, to nic się nie zmieni. Nie możemy takiej polityki kontynuować. To jest ostatnia jakby szansa dla nas, żeby odwrócić kierunki interwencji i postawić sobie nowe cele, zgodne co najmniej – co najmniej – z założeniami polityki klimatycznej. Koncentracja, konieczna jest koncentracja wsparcia na rozwój transportu kolejowego oraz transportu drogowego, zarówno autobusowego, jak i szynowego, aby ograniczyć emisję gazów cieplarnianych oraz innych zanieczyszczeń powietrza, a jednocześnie ograniczyć zjawisko wykluczenia transportowego. Rozumiem, że czas mój minął. Dziękuję bardzo.

Małgorzata Lelińska: Dokładnie tak. Bardzo dziękujemy. I ostatnią osobą, wypowiadającą się w tej części będzie pani Bożena Cebulska. Bardzo proszę, minuta dla pani.

Bożena Cebulska

Bożena Cebulska: Halo, czy mnie słyszą?

Małgorzata Lelińska: Tak, bardzo dobrze.

Bożena Cebulska: Dziękuję. Dzień dobry, państwu. Ja nieustannie postuluję, znaczy, zwracam uwagę na problem dotyczący dostępu do środków na modernizację kanalizacji, oczyszczania ścieków, burzówek, małych miasteczek, które – na swoje nieszczęście – mają aglomerację powyżej 10 tysięcy RLM-ów. W związku z tym, że przy poprzednich konsultacjach zarówno Umowy Partnerstwa, jak i KPO, odpowiedź była taka bardzo ogólnikowa i nie bardzo wyjaśniała problem. Jako stowarzyszenie Polskie Miasta Cittaslow zwracamy się z postulatem, aby w FEnIKS-ie wyodrębnić dwa schematy, które będą dzieliły miasta, w zależności od ilości ELM-ów, na przykład 10 tysięcy, 30 tysięcy, a potem aglomeracje większe, powyżej 30 tysięcy. Poza tym parę jeszcze uwag związanych z tym, co już mówili przedmówcy, ale właśnie widzę, że skończył mi się czas.

Małgorzata Lelińska: Serdecznie dziękuję. Dziękuję wszystkim państwu, którzy brali udział w tej części, którą miałam przyjemność poprowadzić. Gratuluję ogromnej wiedzy, ale też zaangażowania w to wydarzenie. Gratuluję również organizatorom. Wydarzenie się jeszcze nie skończyło, zaraz oddam głos pani Iwone Janickiej. Natomiast ja jestem pod ogromnym wrażeniem całego cyklu wysłuchań. Konfederacja Lewiatan, którą reprezentuję, starała się brać udział w niemal wszystkich tych wydarzeniach, zabierając głos. Dziś w nieco innej roli, ale także bardzo się cieszę i bardzo dziękuję za to zaproszenie, i możliwość bycia częścią akurat tego wysłuchania. Przekazuję głos już pani Iwone Janickiej z Ogólnopolskiej Federacji Organizacji Pozarządowych. Do widzenia.

Podsumowanie wysłuchania

Iwona Janicka, Ogólnopolska Federacja Organizacji Pozarządowych

Iwona Janicka: Dziękuję. Pani Małgorzata z Konfederacji Lewiatan. Myślę, że była pani w trudnej roli i bardzo dziękuję, bo jak obie walczyliśmy o tę europejską zasadę partnerstwa, to wiem, że trudno jest się powstrzymać od komentarzy tak świetnych wypowiedzi. Więc bardzo doceniam, szanuję i cieszę się, że wspólnie możemy taką cegiełkę do tego procesu wysłuchań publicznych dołożyć, która spotkała się z uznaniem. Także mamy wspólną nagrodę za proces wysłuchań publicznych Krajowego Planu Odbudowy i

projektu Umowy Partnerstwa. Wspólnie to wydarzenie tworzymy. Bardzo dziękuję za sprawne poprowadzenie. Szanowni państwo. Oddam w tej chwili głos autorom projektu programu. Byli cały czas z nami przedstawiciele ministerstwa. Wystali państwo liczne uwagi, rekomendacje. Zdaję sobie sprawę, że nie wszystko się da uwzględnić. Ja popełniłam jedną pomyłkę mówiąc o programie – raz się pomyliłam, „infrastruktura, kapitał i środowisko” powiedziałam. No właśnie, tego kapitału na ten klimat cały czas jakby za mało. Ale może najlepiej, jak oddam pani głos, co udało się wychwycić, czy na tym etapie chciałaby pani – Barbara Baka zabierze głos – czy chciałaby pani się ustosunkować, może już są jakieś pierwsze refleksje? Proszę bardzo.

Barbara Baka, Zastępca Dyrektora Departamentu Programów Infrastrukturalnych, MFiPR – pierwsze refleksje po wysłuchaniu osób uczestniczących w spotkaniu

Barbara Baka: Dziękuję państwu bardzo. Ja też chciałabym zacząć w pierwszej kolejności od podziękowań dla państwa, dla organizatorów, dla OFOP-u. Ale też przede wszystkim podziękować wszystkim uczestnikom spotkania. Ja osobiście czuję się bardzo zainspirowana państwa komentarzami. Bardzo dziękuję państwu za zaangażowanie. Ja mam takie poczucie, że zrozumieliśmy przekaz co do trudności w odczytaniu w pewnym zakresie dokumentów programowych, dokumentu samego programu, który przedłożyliśmy do konsultacji. Ale mam trochę też satysfakcji, bo liczę, że będę w stanie państwu przekazać sporo pozytywnych informacji w ślad za dzisiejszą dyskusją, trochę również przedstawiając pierwsze wyniki dialogu nieformalnego z Komisją Europejską. Bo my, szanowni państwo, jesteśmy na etapie konsultacji samego programu operacyjnego. Konsultacje, wysłuchanie publiczne, którego dziś jesteśmy uczestnikami, jest jednym z elementów. Równolegle prowadzimy dialog nieformalny z Komisją Europejską, czyli podmiotem, instytucją, która ma wyłączne kompetencje do przyjęcia dokumentów w takim kształcie bądź w zmienionym. My, jako kraj, w ramach konsultacji przygotowujemy treść programu, który finalnie do Komisji Europejskiej prześlemy. Niemniej, już pewne sygnały z Komisji Europejskiej równolegle będziemy mogli, przepraszam za to słowo, uwikłać do treści programu operacyjnego. To, co na pewno chciałabym ze swojej strony, to państwa zapewnić, to na pewno musimy odrobić pewną pracę domową. To znaczy, bardziej wyraźnie zaakcentować te aspekty, które państwo dziś tak bardzo licznie podkreślaliście, czyli w jakimś stopniu program FEnIKS spełnia, przyczynia się do realizacji [Europejskiego] Zielonego Ładu. Również na horyzoncie pojawia nam się Pakiet Fit for 55 i oczywiście, ten cały anturaz musi mieć znaczenie dla ostatecznego projektu kształtu programu. Na pewno, szanowni państwo, FEnIKS jest – z punktu widzenia wszystkich programów operacyjnych Polityki

Spójności – głównym dostawcą środków na realizację celów Europejskiego Zielonego Ładu. I na pewno dziś chcielibyśmy się zobowiązać, że tam, gdzie dokument brzmi ogólnie, gdzie nie ma zaakcentowane wyrażnie, wyrażnie wskazane, w jakim stopniu i dokładnie, w którym obszarze FEnIKS realizuje cele Europejskiego Zielonego Ładu, na pewno ten tekst dopracujemy tak, żeby ten dokument był dla wszystkich państwa czytelny. Bo teraz, oczywiście mówię o samym brzmieniu, o tekście, ale co do meritum – sam FEnIKS bardzo istotnie w porównaniu do swojego poprzednika, POIS-ia (Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko), bardzo istotnie się zmienił, właśnie z punktu widzenia Europejskiego Zielonego Ładu. To, na co chcielibyśmy państwu zwrócić uwagę, to przede wszystkim możemy spojrzeć na sam podział alokacji. FEnIKS, jako następca POIS-ia, ma o ponad 2 miliardy euro mniej. Ale jak państwo zobaczycie rozkład środków, kilka razy został ten wątek dziś przywołany, prezentuje bardzo istotne zmiany. Przede wszystkim, widzimy ponad dwukrotny wzrost alokacji przy zmniejszonym budżecie, dwukrotny kwotowy wzrost alokacji na niskoemisyjną energetykę. Również proporcja kolej – drogi uległa istotnej zmianie. Patrząc na sektor transportowy, generalnie na zmianę alokacji, to, na co chcielibyśmy zwrócić państwa uwagę, to to, że jedyny sektor spośród wszystkich pięciu, które są objęte interwencją FEnIKS-a, jedyny sektor, który doświadczył redukcji budżetu, to są właśnie drogi. Obszar związany z ochroną środowiska, z klimatem, z niskoemisyjną energetyką, to są obszary silnie zasilane dodatkowymi środkami. Natomiast właśnie sektor drogowy ma obniżoną alokację. I skoro jesteśmy w temacie alokacji, to jest temat troszkę rozwojowy. Myślę, że akurat ten temat jest przedmiotem, istotnym tematem dialogu z Komisją Europejską. Biorąc pod uwagę państwa głosy, ale również to, co napływa z Komisji Europejskiej, ja myślę, mówiąc o tematach rozwojowych, myślę, że rozwojowych w pozytywnym kierunku. To znaczy, te wszystkie aspekty, które dziś państwo podnosiliście, na co należy położyć nacisk, na które obszary, z punktu widzenia wielkości budżetu, który alokujemy, myślę, że finał rozmów może być bardzo satysfakcjonujący, na pewno również dla państwa. Przy okazji, drugie, o czym chciałabym wspomnieć, że jednym z elementów inwestycji związanych z drogami, też będzie rozwój elektromobilności. My przy okazji, realizując inwestycje drogowe, do których jesteśmy zobowiązani z punktu widzenia konieczności budowy transeuropejskiej sieci drogowej, będą właśnie punkty ładowania pojazdów elektrycznych. To jeszcze, co chciałabym horyzontalnie powiedzieć, bioróżnorodność – kilkakrotnie się również pojawiała ta kwestia. Ja się w pełni zgadzam z państwa obserwacją. Ten obszar powinien i myślę, że zostanie wzmocniony. I nie tylko w FEnIKS-ie. On będzie wzmocniany w ramach wszystkich programów operacyjnych, objętych Umową Partnerstwa. To też ma znaczenie oczywiście dla wymogu, który wynika z legislacji unijnej, aby rokrocznie przeznaczać określony

budżet na ten obszar. Natomiast ta bioróżnorodność będzie troszkę szerzej rozumiana. Nie tylko wąsko, jako ten jeden cel szczegółowy, który państwo przywoływaliście, bowiem Komisja Europejska opracowuje metodykę liczenia tych wielkości i ta bioróżnorodność będzie widziana w różnych obszarach, nie tylko w tym jednym celu szczegółowym. Więc myślę, że finalnie w tym aspekcie zdecydowanie dobry komunikat zostanie przekazany. I jeszcze w kwestiach ogólnych, ja bym chciała państwa też uspokoić wyjaśniając, jak należy traktować program FEnIKS z punktu widzenia źródła finansowania szeregu inwestycji, zwłaszcza inwestycji w transformację energetyczną. Mamy do dyspozycji, jak spojrzemy na Umowę Partnerstwa, szereg instrumentów finansowych. FEnIKS jest jednym z programów, które będą realizować określone cele, będą finansować określone obszary. Na pewno w dużej mierze, jeżeli mówimy o tych obszarach, sektorach zarezerwowanych dla FEnIKS-a, duży udział zostanie włożony przez Regionalne Programy Operacyjne, przez Krajowy Program Odbudowy, a także przez Fundusz Na Rzecz Sprawiedliwej Transformacji. Mówiąc o programach krajowe *versus* regionalne, ja bym chciała państwa uspokoić. To nie chodzi tylko, na jakim poziomie zarządzania są te programy, programy regionalne na poziomie regionalnym, programy takie jak FEnIKS na poziomie krajowym. Chodzi również o typ projektów, które będziemy mogli wspierać w ramach poszczególnych programów. Bo my, programując i przygotowując Umowę Partnerstwa, staraliśmy się zatroszczyć absolutnie o każdy obszar, który jest ważny. I ta demarkacja polega na tym, że pewne bądź regionalne, lokalne, bądź zwłaszcza w mniejszej skali inwestycje, to jest przedmiot zainteresowania właśnie Regionalnych Programów Operacyjnych. Program krajowy skoncentruje się na tych najbardziej kosztochłonnych inwestycjach, które mają charakter bądź krajowy, bądź ponadregionalny. Więc tu chciałabym państwa uspokoić, bo w tej chwili jesteśmy w procesie konsultacji generalnie, że wydaje mi się, że luki jako tako dla wsparcia wybranych obszarów my nie identyfikujemy. To, że się nie znalazł pewien wycinek, o którym państwo wskazujecie, a były to pojedyncze przypadki w programie krajowym, nie oznacza, że fundusze unijne nie adresują tej potrzeby. Edukacja – bardzo ważny aspekt, wielokrotnie powtarzany. I to jest właśnie rzecz, wydaje mi się, gdzie musimy zaakcentować w treści, bo chciałabym państwa z całą mocą zapewnić, że to, co się właśnie te dwa programy będą różnić pomiędzy dwiema perspektywami to to, że edukacja będzie silnie wzmocniona w FEnIKS-ie. Będzie ona dotyczyła zarówno gospodarki o obiegu zamkniętym, działań związanych z klimatem i generalnie z promocją, z promocją efektywności energetycznej. I działania edukacyjne będą obejmowały, będą stanowiły element projektów inwestycyjnych, ale również będą to ogólnokrajowe działania. I z naszej wiedzy wynika, że (bo padł tu chyba na dzisiejszym spotkaniu komentarz) również Regionalne Programy Operacyjne planują działania edukacyjne. Więc tak,

zdecydowanie edukację mieliśmy w intencjach wesprzeć. Chcemy ją silnie wzmocnić i rozumiem, że musimy to wyraźnie zaakcentować w programie, żebyście państwo nie mieli żadnych wątpliwości. Natomiast takie nasze intencje były. Zatem dopracujemy tekst, żeby on był mniej ogólny dla państwa, dla odbiorców i mam nadzieję, że uda nam się usatysfakcjonować, a zwłaszcza zaadresować państwa pytania. Program zostanie uzupełniony o wskaźniki, które – ten apel chyba Polska Zielona Sieć podnosiła, ten problem, ten brak – o wskaźniki, które wyraźnie obrazują, w jakim stopniu program FEnKS będzie partycypował w realizacji celów [Europejskiego] Zielonego Ładu. Oczywiście, szanowni państwo, jeden, ostatni już właściwie komentarz natury ogólnej. Program w jakiejś mierze, on swój generalny charakter w jakiejś mierze zachowa. Bowiem śladem poprzednich perspektyw, w ślad za programem zostanie przygotowany dokument uszczegóławiający. Proszę na przykład zauważyć, że program nie ma takiej części, jak beneficjenci. Ona była w poprzedniej perspektywie finansowej, taki rozdział. W tej perspektywie nie ma, dlatego że nawet tego nie ma we wzorze programu, który wynika z legislacji, który opracowała Komisja Europejska. I wobec tego bardzo istotnego, z państwa perspektywy, braku, z tego też powodu na poziomie tym krajowym, szczegółowy opis już ten rozdział o beneficjentach będzie zawierał. To, co wymaga podkreślenia – my w swoim założeniu chcielibyśmy rozszerzyć katalog potencjalnych beneficjentów. I ja myślę, że kilkakrotnie podnoszony wątek obecności aktywności korzystania przez organizacje pozarządowe z funduszy unijnych, na pewno to się odbędzie w szerszym zakresie niż to było dotychczas w ramach POIS-ia. Chociaż bardzo nam zależy, żeby organizacje pozarządowe uczestniczyły w działaniach związanych z edukacją. Na to chcemy szczególnie mocno nacisk położyć. I kilka takich sektorowych komentarzy bardzo szybko. Tylko te kluczowe, które mi się udało zanotować. Natomiast, oczywiście, zgodnie z deklaracją, we wrześniu [bieżącego roku] planujemy wysłuchanie odwrócone, gdzie będziemy mogli państwu bardzo szczegółowo opowiedzieć o kluczowych sektorowych uwagach, które zostały zgłoszone. Może zacznę od sektora energetyki, fala renowacji i modernizacja energetyczna budownictwa. Tak, szanowni państwo, to będzie bardzo ważny obszar w FEnKS-ie. Mówimy o budownictwie publicznym i mieszkaniowym. I kiedy mówię o mieszkaniowym, już wyraźnie chcę uspokoić, program FEnKS zawiera, odnosi, przewiduje zarówno budownictwo wielorodzinne, jak również wsparcie czystego powietrza. Myślę, że finalna wersja dokumentu będzie bardzo kategorycznie akcentowała te aspekty, które z punktu widzenia problemu smogu są w Polsce ważne. Kiedy mówimy jeszcze o modernizacji energetycznej, będziemy bardziej ambitni. Mówimy o głębokiej modernizacji energetycznej. Dotychczas mówiliśmy o 25% oszczędności energii wymaganej. Prawdopodobnie będziemy chcieli podnieść próg minimalnej oszczędności do 30% i wyższe oszczędności

będą promowane już na etapie kryteriów wyboru projektów. Jeżeli chodzi o usługi energetyczne... tak, planujemy wesprzeć. Gaz kilkakrotnie się pojawiał. Ja może ogólny komentarz powiem, jak będzie wyglądało wsparcie sektora gazu. Tak, jak Polska zabiegała i jak podkreślane jest w szeregu dokumentach, również w polityce energetycznej Polski, gaz jest traktowany nie jako alternatywa dla paliwa kopalnego, ale przejściowa alternatywa. To znaczy, żebyśmy mogli osiągnąć neutralność klimatyczną w pewnym okresie, musimy sobie pozwolić na inwestycje w gaz. Ale oczywiście ta przejściowość została wyrażona w legislacji krajowej, w legislacji unijnej, ale również znajdzie odbicie w samej treści programu operacyjnego. Bo mówiąc o wsparciu infrastruktury gazowej, po pierwsze mówimy o limitach kwotowych. Po drugie, mówimy o limitach czasu. Inwestycje w sektor gazu będą mogły być wspierane wyłącznie do roku 2025 i nie później. No i, oczywiście, infrastruktura gazowa będzie musiała być przygotowana. Bo do tego jest zobowiązana przepisami prawa, żeby przyjąć gazy zielone i zdekarbonizowane. Mała energetyka wodna, szanowni państwo, ja ubolewam, że mamy taki zapis, ale to jest wymóg Komisji Europejskiej. Wydaje mi się to obostrzenie dla małej energetyki wiatrowej, dla energetyki wodnej, przepraszam, i to obostrzenie – trudno będzie na ochronę właśnie bioróżnorodności z tego ograniczenia zrezygnować. Jeżeli chodzi o sektor transportu, my, szanowni państwo, w programie operacyjnym mamy szerokie spektrum. Mówiąc o infrastrukturze transportu miejskiego szynowego, mamy na myśli szeroki zakres interwencji. To jest mój komentarz wobec postulatu Unii Metropolii. Również, jeżeli chodzi o wsparcie miast, przewidujemy zdecydowane wsparcie zielono-niebieskiej infrastruktury i wszelkich działań związanych z adaptacją do zmian klimatu. Odnoszę wrażenie, że państwo nie zauważyliście również właśnie tej zielono-niebieskiej infrastruktury i rozwoju zieleni w miastach. Ona nie została zaakcentowana odrębnie w programie. Kiedyś był dedykowany cel. W tej chwili te elementy będą przedmiotem, są zaplanowane w ramach miejskich planów adaptacji do zmian klimatu. Więc wszelkie działania, które wynikają z MPA [miejskiego planu adaptacji], jak najbardziej będą finansowane w ramach FEnIKS-a, zielono-niebieska infrastruktura również. Jeżeli chodzi o tabor kolejowy na poziomie regionalnym, on zgodnie z podziałem demarkacyjnym, on jest przedmiotem zainteresowania Regionalnych Programów Operacyjnych. Ja myślę, że – i bardzo zachęcam do tego – aby państwo również uczestniczyli w konsultacjach publicznych programów regionalnych. Jeżeli zauważacie państwo deficyty bądź mniejsze budżety, bardzo prosimy o zaakcentowanie tego problemu. Żegluga śródlądowa, to jest temat rozwojowy, podobnie jak infrastruktura hydrotechniczna. Mamy świadomość i myślę, że inwestorzy też mają świadomość zapewnienia zgodności z ramową dyrektywą wodną czy dyrektywą habitatową. Jest to temat trudny w dialogu z Komisją Europejską, więc ja myślę, że państwa

obawy tu podnoszone na pewno weźmiemy pod uwagę i one w wyniku dialogu z Komisją Europejską znajdą odbicie. I jeszcze chciałabym może odnieść się do samego sterytorializowania programu FEnIKS. Bo w samym swoim założeniu program jest sektorowy. Sektorowy, ale też uniwersalny. Ale akurat i obszary wiejskie, i wskazywane miasta średnie, te mniejsze niż te tylko duże, są traktowane jako obszary strategicznej interwencji. Wszystkie programy operacyjne, objęte Umową Partnerstwa, będą musiały w sposób stosowny OSI (czyli Obszary Strategicznej Interwencji) objąć, zaadresować i zaakcentować w swoim zakresie. Natomiast ja bardzo jeszcze chciałabym dodatkowo podkreślić, bo to było szczególnie podnoszone przy obszarach wiejskich – gospodarka wodno-ściekowa i przy okazji mniejszych aglomeracji – gospodarka wodno-ściekowa. Wsparcie gospodarki wodno-ściekowej na terenach wiejskich jest bardzo silnie promowane przez Polskę w Krajowym Planie Odbudowy. Bardzo liczę, że tu osiągniemy w tym obszarze konsensus z Komisją Europejską. Natomiast odnośnie do aglomeracji, ja myślę, że... Nie wiem, szanowni państwo, na jakim etapie, na jakim ostatecznie uzgodnieniu zakończą się rozmowy z Komisją Europejską o wsparciu w ogóle aglomeracji mniejszych w Polityce Spójności. Zgodnie z pierwszą deklaracją Komisji [Europejskiej], być może w ogóle Polityka Spójności powinna skoncentrować się wyłącznie na tych większych aglomeracjach, aby doprowadzić do wypełnienia wymagań zgodności z dyrektywą wodno-ściekową. I chyba już może ostatnia sprawa, bo nie chciałabym zajmować czasu. W ogóle też jeszcze wrócić do tego, od czego zaczęłam, czyli w jakim stopniu FEnIKS realizuje cele [Europejskiego] Zielonego Ładu, generalnie troszkę skomentować DNSH [*Do not significant harm*]. Tego, szanowni państwo, jeszcze w treści wprost nie odnajdziecie. Dlatego, że reguła *Do not significant harm*, ona jako tako jest wymogiem dla Krajowego Programu Odbudowy i analiza na potrzeby tego dokumentu została przeprowadzona. W przypadku Polityki Spójności, ta reguła jest wspomniana w motywie. Więc ona jest, ma troszkę inny wymiar, ale to nie oznacza, że Polityka Spójności nie będzie uwzględniała tej zasady. W tej chwili jesteśmy w dialogu z Komisją Europejską, w oparciu jakie podejście przyjąć, żeby Polityka Spójności, programy operacyjne, Umowy Partnerstwa sprawdzić pod kątem zgodności z regułą DNSH. Prawdopodobnie taka analiza zostanie przeprowadzona na poziomie programów operacyjnych bądź, jeżeli niektóre państwa członkowskie będą sobie mogły pozwolić uwzględnić tę analizę przy okazji strategicznej oceny oddziaływania na środowisko. Nie zmienia to jednak faktu, że ostatecznie, kiedy będziemy mieć decyzję Komisji [Europejskiej], jak Polityka Spójności ma realizować tę regułę, wzmianki, odniesienia do reguły DNSH w programie FEnIKS również się znajdują. Bardzo niedługo będziecie państwo mieli okazję spojrzeć pewnie też na finalną wersję Umowy Partnerstwa i tam już odniesienia do reguły DNSH będą. Jeszcze w kwestiach środowiskowych, bo to jest bardzo duży znacznik dla tego programu

operacyjnego, to, co mam nadzieję, że państwu udało się zauważyć, jeżeli nie, to ja to zaakcentuję szczególnie. Bardzo chcemy promować podejście prośrodowiskowe absolutnie we wszystkich sektorach objętych interwencją programu. W każdym sektorze, w każdym opisie znalazła się klauzula, że wszelkie inwestycje będą musiały równolegle, zapewne w jakimś limicie kwotowym, realizować przy okazji inwestycje prośrodowiskowe, proklimatyczne czy związane z gospodarką o obiegu zamkniętym. Nie ma znaczenia, czy jest to sektor wprost dedykowany środowisku, czy nie. I tam, między innymi, pojawi się promocja zieleni absolutnie wszędzie. I ja myślę, że podnoszony przez państwa kilkakrotnie problem wycinki drzew, oczywiście tam, gdzie jest to konieczne, to pewnie będzie trzeba przeprowadzić, natomiast generalnie promocja zieleni absolutnie pod każdym względem. I w projektach unijnych nie chcemy mieć sytuacji, powiem kolokwialnie, betonowania inwestycji. I ta klauzula brzmi tak ogólnie, natomiast takie są nasze intencje, żeby zazielenić absolutnie każdy sektor. I to, pozwolicie państwo, że chyba tyle ogólnego komentarza z naszej strony. Wiemy, co musimy zrobić. Przede wszystkim lepiej popracować nad tekstem, żebyście państwo mieli komfort i pewność, że dokument zmierza w dobrym kierunku, bo moja obserwacja jest taka, że wydaje mi się, że jesteśmy dokładnie na tej samej ścieżce. Bardzo dziękuję i przede wszystkim zachęcam państwa jeszcze do konsultacji. Jeszcze mamy trzy dni do 18 lipca [2021 roku], więc przyjmujemy absolutnie wszystkie zgłoszenia poprzez formularz zgłoszeniowy i zapewniam państwa, że każda pojedyncza uwaga jest przez nas bardzo rzetelnie analizowana. I będziemy gotowi na reakcję na wysłuchaniu oficjalnym. Bardzo dziękuję.

Iwona Janicka: Bardzo dziękuję za obszernie wyjaśnienia. Myślę, że z uwagą czekaliśmy. Co jest warte podkreślenia, że ponad 100 osób jeszcze cały czas na Zoomie uczestniczy w naszym spotkaniu. Ja bym chciała zmierzać do końca i zawsze pod koniec robimy taką krótką ankietę. Do wypełnienia tej ankiety zachęcam wszystkich, którzy w tej chwili mają status widza. Także wiem, że obsługa jest gotowa. O, jest nasza ankietka ewaluacyjna. I wykorzystując ten czas, że państwo tam będziecie klikać, mam nadzieję, że macie zdolność słuchania i klikania. Szanowni państwo, to nie jest koniec, tak jak tutaj pani dyrektor wspomniała, ponieważ przed nami po pierwsze intensywny weekend, a ten weekend to tak naprawdę początek kolejnych intensywnych prac, bo bardzo zaintrygował wielu z państwa temat ochrony środowiska, klimatu. On będzie się pojawiać także w innych programach. Jeszcze nie przeprowadzaliśmy wysłuchania publicznego w tej tematyce Funduszu Sprawiedliwej Transformacji. Wiem, że taki komponent krajowy ma być szykowany, plany terytorialne są już w trakcie. Wiem, że Wielkopolska już jest właściwie gotowa, podobnie część innych regionów. Fundusze Europejskie RYBY, dzisiaj też się pojawił temat, być może tam będzie część zapisów. No i ja jestem też gotowa tu zadeklarować ze strony

OFOP-u, że jesteśmy gotowi powrócić jakby do tematyki Wspólnej Polityki Rolnej, bo ona tak szybko przemknęła na początku roku, a widać, że jest wiele aspektów, które warto jeszcze przybliżyć w kontekście nowych, coraz to ciekawszych regulacji. Także bardzo intensywne lato przed nami, gorące. Zachęcam do tego, żebyście państwo kontaktowali się z nami, z siecią OFOP do spraw partnerstwa i funduszy europejskich, bo cały czas będziemy starali się czuć, żeby przybliżać państwu takie sygnały, co się dzieje w grupach roboczych, żebyście państwo śledzili i stronę wysłuchań publicznych, ale też stronę www.funduszeuropejskie.gov.pl, bo tam cały czas aktualizacje będą się pojawiać. Ja do państwa z ministerstwa mam ogromną prośbę, że jak tylko państwo będziecie wiedzieć, czy jeszcze lipiec – sierpień organizujemy wysłuchania, to będziemy w tej kwestii działać, bo wielu z nas po prostu chciałoby trzymać rękę na pulsie i boimy się, że czasami ten wrzesień – październik może być o krok za późno. Ja jeszcze kilka kwestii organizacyjnych powiem, jeśli chodzi o FEnIKS-a. Tak, jak tu pani dyrektor wspomniała, do końca [niezrozumiale, 04:28:37] państwo wysyłacie uwagi przez formularz dostępny na stronie, dotyczący projektu programu. A my jeszcze obiecujemy państwu transkrypcję z dzisiejszego wysłuchania. To wysłuchanie także będzie dostępne jeszcze na Zoomie, na YouTube, możecie sobie państwo prześledzić. I w ślad za tą transkrypcją, potrzebujemy około 10 dni roboczych. Zamieścimy tę transkrypcję w Internecie i transkrypcja też przez nas będzie wysłana do ministerstwa. Więc gdybyście państwo nie zdążyli z tymi uwagami albo mielibyście jakieś problemy z formularzem, no to my też ze swojej strony za kilka dni, wspólnie z transkrypcją, jeszcze to wszystko, co na maila do nas wpłynie, mail: kontakt@wysluchania-nowaperspektywa.pl, to jest ten mail, który dotyczy wysłuchań. A my też będziemy pod mailem: perspektywa2027@ofop.eu. Okej, czy ja mogę poprosić już o publikację wyników naszej ankiety? Dziękuję. Pokrótkę tylko przybliżę, w jakich rolach państwo dzisiaj brali udział. Mieliśmy przedstawicieli władzy lokalnej, administracji, przedstawicieli rządu, partnerów społeczno-gospodarczych, biznesu jak najbardziej, organizacji społeczeństwa obywatelskiego. Żałujemy, że nie ma z nami mediów, bo tyle rzetelnych, fantastycznych wypowiedzi, że na takie bardzo fajne, użyję takiego określenia, wystąpienia w mediach, gdzie często się pojawiają te same głowy, ci sami eksperci. Może warto posłuchać czasami młodzieży i wielu ekspertów społeczeństwa obywatelskiego, przedstawicieli partnerów społeczno-gospodarczych, którzy dzisiaj zabierali głos czy samorządowców. Bardzo cenne wypowiedzi. Ja jeszcze państwu tu przybliżę, że w trakcie wysłuchania aż 87% państwa uznało, że dzisiejsze wysłuchanie było wartościowe i usłyszeli państwo argumenty dotyczące kształtu lub zawartości projektu programu. Ja trzymam panią dyrektor za słowo, że faktycznie wiele z tych zapisów będzie. Ale, jak to się mówi, diabeł tkwi w szczegółach. Zobaczymy, jak te zapisy zostaną ujęte. Prosimy o sygnał także

od przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego w grupach roboczych, żebyśmy mogli po prostu wspólnie z wami zgłaszać czasami zapisy, które być może, właśnie w tym tkwi problem, że pewne sformułowania nie do końca są precyzyjne albo inaczej je interpretujemy, albo boimy się, jak to będzie później w praktyce, żeby ten szpaler, aleja drzew przy okazji poszerzania drogi gdzieś nie poszedł. A tu niby zasada zrównoważonego rozwoju cały czas zobowiązuje jako takie kryterium horyzontalne. Szanowni państwo, ja już nie będę przedłużać. Bardzo państwu za dzisiaj dziękuję. Dziękuję wszystkim mówcom, którzy się zgłosili do głosu, tym, którzy brali udział też poprzez oglądanie nas tutaj w aplikacji Zoom i też dziękuję tym, którzy śledzą nas na YouTubie i na Facebooku i jeszcze będą zaglądać i szlifować wypowiedzi na kolejne wysłuchania publiczne, do których serdecznie zapraszam. Wspólnie tworzymy naprawdę coś wielkiego. Niesamowite, jak to określiła organizacja European Civic Forum – „largest”, największe wysłuchania publiczne tego typu, które się odbyły w Europie. Fajnie być częścią takiego wspaniałego wydarzenia. Dziękuję państwu, że wspólnie je tworzymy. Do widzenia.

Pytania, rekomendacje zamieszczone przez uczestników wysłuchania w sekcji Q&A / na czacie

Jan Twardowski

Czy Polska zadeklarowała wiążąco dążenie do „neutralności CO₂”? czyli redukcję o 50% do 2050?

Dlaczego w Projekcie FEnKS nie ma słowa o DNSH i NIE są wspomniane zasady odpowiedzialnych ZRÓWNOWAŻONYCH zamówień publicznych? Czy szybkość wydawania jest ważniejsza od JAKOŚCI – w osiągnięciu CELÓW?

Czy i jak FEnKS za art.18 EED (dyrektywy o efektywności energetycznej) dąży do „wspieranie sektora publicznego w przyjmowaniu ofert usług energetycznych, w szczególności w odniesieniu do modernizacji budynków”, jeśli pojęcie usług energetycznych nie jest używane????

Anna Dworakowska

Czy zgodnie z obietnicami przedstawicieli Rządu w Programie FEnKS znajdzie się dofinansowanie do Programu Czyste Powietrze oraz dofinansowanie do programu likwidacji kotłów i pieców na paliwa stałe w budownictwie wielorodzinnym, kierowanego do osób prywatnych? Według wyliczeń Komisji Europejskiej PCzP powinien być zasilony 8 mld Euro. 3 mld jest w KPO. Brakuje zatem 5 mld Euro. Program dla budynków wielorodzinnych to przynajmniej 500 mln Euro. Tych środków brakuje w Programie FEnKS.

Tak, właściciele mieszkań w budynkach wielorodzinnych znów zostali pozostawieni bez wsparcia z programów centralnych. Ciężar wsparcia tych osób pozostaje na barkach samorządów. A osoby użytkujące piece kaflowe to przecież często osoby ubogie.

Agnieszka Mijas Iława

Czy Miasta do 50 tys. mieszkańców będą miały swoją szansę na składanie wniosków w ramach realizacji swojego MPA z nowego POIŚ 21-27, jaka jest linia demarkacyjna dla takich miast pomiędzy Programem Polska Wschodnia

Krzysztof Smolnicki

Dokładnie tak. Edukacja ekologiczna jest potraktowana w programie SZCZĄTKOWO!

Program #CzystePowietrze bardzo ważny – tym bardziej, że poprawia efektywność energetyczną budynków i walczy z ubóstwem energetycznym.

Jeszcze ważniejsze jest wsparcie dla domów wielorodzinnych – w tym wspólnotowych kamienic. Środki finansowe na poziomie regionalnym (np. na Dolnym Śląsku) są ZNACZĄCO NIEWYSTARCZAJĄCE!

Środki z autostrad należy przerzucić na walkę ze smogiem w domach jednorodzinnych i wielorodzinnych.

Bożena Cebulska

A czy są może jakieś odniesienia do uwag zgłoszonych w czasie wysłuchania odwróconego Umowy Partnerstwa?

Wojciech Szymalski

Chwilowo to linia demarkacyjna nie przewiduje edukacji ekologicznej w programach regionalnych – to wymaga dużej zmiany na tym poziomie.

Hubert Barański

Czyli tak samo jak w dokumencie, tak i w podsumowaniu... słowo „rower” nie padło ani razu. Elektromobilność to także rowery, czemu ministerstwo to systemowo ignoruje?

Uwagi przesłane do organizatorów wysłuchań:

1. Fundacja Gotowi.org >>
2. Ogólnopolska Federacja Organizacji Pozarządowych >>